CEZAEVLERİNDE SIKÇA SORULAN SORULAR

DİB
YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1076
HALK KİTAPLARI: 244

Yayın Yönetmen
Dr. Yüksel SALMAN

Yayın Koordinatörü
Yunus AKKAYA

Tashih
Ali Osman PARLAK
Ramazan ÖZALPDEMİR

Tasarım & Grafik
Emre YILDIZ
Mücella TEKİN

Baskı
Salmat Basım Yay. Amb. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel.: (0 312) 341 10 24

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 26.06.2014/15

Sertifika No: 12930
ISBN 978-975-19-6304-8
2015-06-Y-0003-1076

2. Baskı, Ankara • 2015

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel.: (0312) 295 72 93-94
Faks: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: (0312) 295 71 53 295 71 56
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

CEZAEVLERİNDE SIKÇA SORULAN SORULAR

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİB YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Diyanet İşleri Başkanlığı, 6002 Sayılı Kanunla birlikte hizmet yelpazesini genişleterek sosyal ve kültürel içerikli din hizmetlerine ağırlık vermeye başlamıştır. Bu çerçevede manevi destek hizmetleri alanında önemli bir yeri olan ve başlangıcı 1950'li yıllara dayanan ceza infaz kurumlarında yürütülen din hizmetleri farklı bir anlayışla ele alınarak 2011 yılında Adalet Bakanlığı ile işbirliği protokolü yenilenmiştir.

Yurt genelinde faaliyet gösteren ceza infaz kurumlarının hemen tamamında kadrolu ve/veya görevlendirme vaizlerimizle hükümlü ve tutuklulara manevi destek hizmetleri verilmektedir. Bu kurumlarda din hizmeti sunanlar, dinî yükseköğrenim görmek ön şartının yanı sıra, hizmet öncesi ve hizmet içi kurslarla da desteklenmektedirler. Cezaevlerinde gerçekleştirilen din hizmeti görevi; muhatap kitlenin psiko-sosyal durumu nedeni ile donanım ve iletişim açısından farklı bir bilgi ve birikime sahip olmayı da gerekli kılmaktadır. Ayrıca, bu hizmetlerin yürütülebilmesi için tükenmez bir gönül zenginliği ve özveri gerekmektedir.

Adalet Bakanlığı ile Başkanlığımız arasında imzalan protokolün amacı; ceza infaz kurumları ve eğitimevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluları dinî ve ahlaki konular hakkında bilgilendirmek, manevi açıdan desteklemek suretiyle yeniden topluma kazandırılmaları sürecine katkı sağlamaktır. Bu kapsamda; din ve ahlak bilgisi dersi, Kur'an-ı Kerim öğretimi, manevi rehber-

lik, konferans, özel gün ve geceler için farklı dinî etkinlikler, gözlem ve sınıflandırma formlarının din kısmının doldurulması, koğuş ziyaret ve sohbetleri, Kur'an ziyafeti, bilgi yarışmaları vb. faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Bütün bu faaliyetler ceza infaz kurumlarına özgü bir form içerisinde yerine getirilmektedir. Bu sebeple, kurumlarda hizmet yürüten personele rehberlik etmek üzere çeşitli eserlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ceza infaz kurumlarının yapı ve işleyişini tanıtan, hükümlü ve tutuklu psikolojisini, onlarla kurulacak iletişimi ve cezaevi vaizlerinin görev ve sorumluluklarını anlatan "Ceza İnfaz Kurumları Din Hizmetleri Rehberi" adlı eser bu alanda Başkanlığımızca yayımlanan ilk ve önemli bir çalışmadır. İkinci olarak hazırlanan elinizdeki "Cezaevlerinde Sıkça Sorulan Sorular" adlı eserin de bu alanda önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Cezaevi vaizlerinin muhatap oldukları sorulara sahih, anlaşılır ve ikna edici cevaplar verebilmesi ve ortak bir dil geliştirebilmesi gayesi ile hazırlanan bu çalışma, hükümlü ve tutukluların sordukları soruların derlenerek Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı'nca cevaplandırılması sonucu ortaya çıkmıştır.

Kitapta ahlak, kader, tövbe, affetme, dua, kul hakkı, abdest, gusül, teyemmüm, namaz, cuma namazı, imamet, oruç, zekât, yemin, nikâh, boşanma, suç ve ceza, katl, zina, haram para, rüya, cin, nazar gibi farklı soru başlıkları altında 185 soruya cevap verilmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki herhangi bir soruya cevap verilirken soru soran kişinin içerisinde bulunduğu psikolojik durum, verilecek cevabın muhatap tarafından nasıl algılanacağı vb. etkenler her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu kitabın cezaevlerinde zor şartlarda görev yapan personelimize rehber olmasını, hükümlü ve tutukluların dinî bilgilerini artırarak manevi gelişimlerine katkı sağlamasını, hayata tutunmalarına vesile olmasını Yüce Allah'tan niyaz ediyoruz.

Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü

AHLAK

“Onlar affetsinler, vazgeçip iyi
muamelede bulunsunlar. Allah’ın sizi
bağışlamasını arzu etmez misiniz?”

NUR, 24/22

“Allah her işte yumuşak
davranışlı olmayı sever.”

MÜSLİM, SELÂM, 15

AHLAK

1. "Allah sevgisi" ne demektir?

Allah sevgisinin iki boyutu vardır. Biri Allah'ı sevmek, diğeri Allah'ın insanları sevmesidir. İnsanların en çok Allah'ı sevmeleri gerekir. Çünkü insanı yaratan, yaşatan ve rızık veren O'dur. Allah'ı sevmek, O'na iman etmenin gereğidir [Buhârî, İman, 1]. Kur'an'da iman eden kimselerin en çok Allah'ı sevdikleri bildirilmiştir [Bakara, 2/165].

Allah'ı sevmek; O'nun sevap, nimet, rıza, hoşnutluk ve yakınlığını arzu etmektir.

Bir insanın Allah'ı seviyor olabilmesi için iman etmesi, salih ameller işlemesi, Allah yolunda çalışması, İslam'ı yaşama konusunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaması, müminlere karşı mütevazı olması [Mâide, 5/54], son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)'e uyması [Âl-i İmrân, 3/31] gönlü, zihni ve dili ile daima Allah'ı anması, Allah'dan gelene razı olması, Allah için sevmesi, Allah için kızması [Ebû Dâvûd, Sünnet, 16] ve Allah'ın rızasını her şeyin üstünde tutması gerekir. Kur'an'da, Allah'ın muhsinleri [Bakara, 2/195], muttakileri [Âl-i İmrân, 3/76], söz, fiil ve davranışlarında adil olanları [Mâide, 5/42], sabırlı olanları [Âl-i İmrân, 3/146], Allah'a güvenenleri [Âl-i İmrân, 3/159], çok temiz olanları [Tevbe, 9/108], tövbekârları [Bakara, 2/222], Allah yolunda çalışanları [Saf, 61/4] ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'e uyanları [Âl-i İmrân, 3/31]

sevdiği bildirilmiştir. Anlaşılan o ki; Allah, iman edip Kur'an ve sünnete uyanları sevmektedir. Allah'ın güzel isimlerinden biri Vedûddur [Hûd, 11/90]. Vedûd çok seven demektir. Allah'ın bir insanı sevmesi; onun inanç, söz, fiil ve davranışlarından razı olması ve amellerine karşılık olarak sevap vermesi demektir.

"Allah her işte yumuşak davranışlı olmayı sever." [Müslim, Selâm, 15], *"Allah kulunun helal rızık elde etmek için çalışarak yorulmasını sever."* [Münâvî, Feyzü'l-Kadir, II/193], *"Allah, sizden birinizin yaptığı işi, ameli ve görevi sağlam ve iyi yapmasını sever."* [Münâvî, Feyzü'l-Kadir, II, 286-287], *"Allah affedicidir, affetmeyi sever."* [Tirmizî, Deavât, 85] gibi birçok sözünde Peygamberimiz (s.a.s.) Allah'ın sevdiği insanları ve davranışları bildirmiştir.

2. "Ahde vefa" ne demektir, İslam ahlakındaki yeri nedir?

Sözünde durma, verdiği sözlere bağlı kalma, özü ve sözü doğru olma anlamına gelen ahde vefa, İslam ahlakının en önemli prensiplerinden biridir. Kur'an'a göre ahde vefa, iman ederek Allah ile ahitleşmiş ve böylece hür iradesiyle kendisini sadakat yükümlülüğü altına sokmuş olan müminin ahlaki bir borcudur. İster insanlara, ister Allah'a karşı verilmiş olsun her ahid ve söz, yükümlülük şartlarını taşıyan her insanı borçlu ve sorumlu kılar. Bu sorumluluğun yerine getirilmesine ahde vefa veya ahde riayet denilir [Bakara, 2/177; Mü'minûn, 23/8]. Hz. Peygamber (s.a.s.) verdiği söze bağlı kalmamayı münafıklık işareti olarak saymıştır [Müslim, İman, 106].

3. "Bereket" ne demektir, berekete ulaşmak için neler yapmak gerekir?

Bereket, sözlükte "çokluk, artmak, ziyâdeleşmek, yeterli olmak vb." anlamlara gelir. Terim olarak ise verilen nimetin ve maddi imkânın artması, fazlalaşması, genişlik ve bolluk vesilesi olması demektir.

İşlerimizin ve kazancımızın bereketli olabilmesi için yapılması gerekenleri yerine getirdikten sonra Allah'a samimiyetle dua edilmeli, O'ndan bereket dilenmelidir. Öte yandan dinin çizdiği sınırları asla aşmamalı, meşruiyet içinde davranılmalı, günahlardan kaçınmaya çalışılmalı, işlenen günahlara tövbe edilmelidir.

4. Affetme duygusu nasıl geliştirilebilir?

Allah'ın bir ismi, bir özelliği de O'nun "Afüvv" olması yani affediciliğidir. Ayrıca Allah affedenleri sevdiğini belirtmiş, insanları affedici olmaya teşvik etmiştir. Mesela bir ayette ***"Kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir."*** [Şûra, 42/40] buyrulurken, başka bir ayette ***"Onlar affetsinler, vazgeçip iyi muamelede bulunsunlar. Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz?"*** [Nur, 24/22] buyrulmuş, affetmenin büyük bir mükâfat ile karşılık göreceği, ilahi affa mazhariyete vesile olacağı beyan edilmiştir.

Affetmenin nefse zor gelen tarafı olabilir. Çünkü nefis ve şeytan insanı affetme yönelişinden alıkoymaya çalışır. Onları yenmek ve affedici olmak için şu hususları dikkate almak gerekir:

a. Affetmenin büyük bir erdem olduğunu düşünmek,

b. Affetmenin bizi ilahi affa götüreceğini bilmek,

c. Affedememekten Allah'a sığınmak, affedici olmak için dua etmek,

d. Kusur işlemenin beşeri bir özellik olup insanların Yüce Yaratıcıya karşı bile suç işlediklerini, dolayısıyla bize karşı yapılan hataları büyütmemek gerektiğini değerlendirmek,

e. Affetmenin insanı yücelttiğini hesaba katmak,

f. Affetmenin başlangıçta nefsimize çok ağır gelse de sonuçta çok "tatlı" olduğunu görebilmek.

5. “Sabır” hakkında bilgi verir misiniz?

Sabır “dayanma, dayanıklılık” ve “direnç gösterme” gibi anlamlara gelir. Dini-ahlaki bir kavram olarak başa gelen musibetlere karşı dirençli olmak, isyan etmemek; kulluk görevlerimizi yerine getirme konusunda azımli ve sebatkâr olmak demektir.

Sabır kavramı Kur’an’da yetmişten fazla ayette geçmektedir. Diğer ahlaki faziletlere de kaynaklık etmesi sebebiyledir ki, Kur’an’da müminlere ısrarla sabırlı olmaları emrolunmuştur [Kehf, 18/28]. Mümin bela ve musibetlere karşı sabırlı olduğu kadar dinin emirlerini yerine getirme ve yasaklarından kaçınma konusunda da sabırlı olmalıdır [Bakara, 2/249; Meryem, 19/65]. Peygamberler çevresindekilere daima sabrı tavsiye etmişlerdir. Mesela, Hz. Mûsâ İsrailoğullarına, ***“Allah’tan yardım dileyin ve sabredin.”*** [A’râf, 7/128] tavsiyesinde bulunmuş, Hz. Lokman da oğluna, ***“Yavrucuğum! Namazı kıl, doğru ve yararlı olanı emret, kötü ve eğriden vazgeçir, başına gelebilecek her belaya sabırla katlan; bu azim ve kararlılık göstermeye değer bir şeydir.”*** [Lokmân, 31/17] diye öğütte bulunmuştur. Ayrıca Cenab-ı Hak, başına gelen belalara sabırla katlandığı için Hz. Eyyub’u, ***“O ne güzel kuldu!”*** [Sâd, 28/44] buyurarak övmüştür.

Hz. Peygamber (s.a.s.) de müminlere başlarına gelen bela ve musibetlere karşı sabırlı olmaları tavsiyesinde bulunmuş, kendisi de ***“Sabret ve senin sabrın ancak Allah’ın yardımıyladır.”*** [Nahl, 16/127] ilahî buyruğuna uyarak hayatı boyunca sabır konusunda ümmetine örneklik etmiştir.

6. “Gıybet” ne demektir?

Sözlükte uzaklaşmak, gözden kaybolmak, gizli kalmak gibi anlamlara gelen “gayb” kökünden türeyen gıybet, dinî bir kavram olarak bir kimseden gıyabında hoşlanmadığı sözlerle bahsetmek demektir. Kur’an’da gıybet yasaklanmış, gıybet yapmak ölmüş bir din kardeşinin etini yemeye benzetilerek bu davranıştan sakındırılmıştır [Hucurât, 49/12]. İslam’da insan haklarının

en önemlilerinden biri olan kişi dokunulmazlığı ilkesine büyük değer verilmiştir. Bu itibarla bir kimsenin bulunmadığı bir ortamda onun manevi, ruhi ve ahlaki veya dinî kusurlarından söz edilmesi; çocukları, annesi, babası ve diğer yakınlarının kusurlarından bahsedilmesi gıybet kapsamına girer.

Gıybetin sebepleri kin ve öfke, başkasını kötüleyerek kendi itibarını yükseltme düşüncesi, kıskançlık vb. hususlardır. Tedavisi de bunlardan kurtulmaktır.

Gıybet sözle olabileceği gibi yazı, ima, işaretle ve taklit gibi davranışlarla da olabilir. Bu tür söz ve davranışlar gerçeği ifade ediyorsa gıybet, etmiyorsa iftira sayılır [Müslim, Birr, 70; Tirmizî, Birr, 23]. İslam âlimleri gıybetin haram ve büyük günah olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Ancak bir söz veya davranışın gıybet sayılıp sayılmaması niyetle yakından ilgilidir. Buna göre bir kimsenin yanlışlarının sırf onu küçük düşürmek amacıyla söylenmesi gıybet sayılırken, yanlışlarının düzeltilmesi maksadıyla söylenmesi gıybet sayılmaz. Herhangi bir kişi veya zümreyi kastetmeden genel olarak insanların kötülüğünden söz etmek de gıybet olmaz.

Gıybetin yapılması gibi dinlenmesi de haramdır. Bir zarar doğurma ihtimali yoksa sözle veya fiili olarak gıybete engel olunması, bu mümkün olmazsa gıybet edilen yerin terk edilmesi, bu da mümkün değilse gıybete karşı bir hoşnutsuzluk duygusu içinde bulunulması gerekir. Haksızlık yapanı ilgili mercilere şikayet etmek, fetvâ sormak, insanları kötülüklerden korumak, kötülüğe engel olmak için destek aramak, lakabıyla şöhret bulmuş birini lakapla tanıtmak, zulüm ve ahlaksızlığı hayat tarzı haline getirenleri kınamak amacıyla aleyhinde konuşmak gıybet sayılmaz.

Gıybetten dolayı tövbe etmek farzdır.

7. Gıybet etmenin caiz olduğu yerler var mıdır?

Bir kimsenin gıyabında onun olumsuz yönlerinden bahsetmek demek olan gıybet İslam'da kesin olarak yasaklanmıştır. Ancak İslam âlimleri ayet ve hadisleri göz önünde bulundurarak bunun caiz olduğu yerleri tespit etmişlerdir. Bunlar:

a. Zulüm ve haksızlığa uğrayan bir kimse, kendisine haksızlık edenin gıyabında yaptıklarını söyleyebilir.

b. Her hangi bir göreve ehil ve dürüst olup olmadığını öğrenmek üzere araştırma yapılan kişinin gıyabında kusur ve eksikliklerini söylemek caizdir.

c. "Falan kişi şöyle yapıyor, bu doğru mudur? " şeklinde fetva sormak, bilgi edinmek gayesiyle birinin yaptıklarını söylemek caizdir.

d. Birinin gıyabında konuşmak, onun kötülüklerden vazgeçmesini sağlayacaksa, bu amaçla aleyhinde konuşulabilir.

e. Bir kişiyi tanıtmak, tarif etmek gerektiğinde başka türlü kim olduğunu anlatmanın mümkün olmaması durumunda "ayağı topal" gibi kusurlarıyla anlatılabilir.

f. Bir kişinin verdiği haberlerin, şahitliğinin, rivayet ettiği hadislerin doğruluğunu zedeleyici kusurları da gıyabında söylenebilir.

8. "İstihzâ" (alay etme) hakkında bilgi verir misiniz?

İstihzâ, sözlükte alay etmek anlamına gelir. Kur'an'da "inananların kardeş olduğu" bildirilmiş ve İslam kardeşliğine ters düşecek her türlü davranıştan uzak durulması ısrarla istenmiştir. Bir ayette; *"Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin; olur ki, alay edilenler alay edenlerden daha hayırlı olabilirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar; olur ki, alay edilen kadınlar alay edenlerden daha hayırlı olabilirler. Birbirinizi ayıplamayın ve birbirinize kötü lakaplar takmayın. İmandan sonra fâsıklıkla adlanmak ne kötü isimdir. Kim tövbe*

etmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir." [Hucurât, 49/11] buyrulmak suretiyle müminlerin birbirleriyle alay etmeleri yasaklanmıştır. Bir başka ayette ise *"(İnsanları) diliyle çekiştiren, kaş ve gözüyle işaretler yapıp alay edenlerin vay haline!"* [Hümeze, 104/1] buyrulmuştur. İnsan onurunu rencide eden her türlü söz ve davranış İslam'da yasaklanmıştır. Ayrıca Kur'an'da inançlarla ve mukaddes değerlerle alay edenler de yerilmiştir [Bakara, 2/206; Münâfikûn, 63/5-6; Tevbe, 9/79, 124-125-127; Muhammed, 47/16].

9. İsraf hakkında bilgi verir misiniz?

Sözlükte aşırı gitmek, gafil ve cahil olmak, yanılmak gibi anlamlara gelen israf, dinî bir kavram olarak insanın sahip bulunduğu nimetleri gereksiz ve aşırı tüketmesi demektir. İslam, insanoğlunun yeme, içme ve harcama konusunda dengeli davranmasını istemiştir. Bir ayette *"Ey Ademoğulları, her mescide gidişinizde temiz ve güzel elbiselerinizi giyiniz. Yeyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."* [A'râf, 7/31] buyrularak israf yasaklanmış, başka bir ayette de "*Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın."* [İsrâ, 17/29] buyrulmak suretiyle hem israftan hem de cimrilikten kaçınılması öğütlenerek dengeli davranılması istenmiştir.

Cimrilik, kişinin nefsini meşru olan şeylerden yararlanmaktan mahrum bırakmasıdır. İsraf ise gereğinden fazla harcama ve tüketimde aşırı gitmektir. İsraf fert, aile ve toplum hayatında onulmaz yaralar açar. Bir Müslüman dünya üzerindeki maddi ve manevi imkân ve nimetleri, kendisine emanet edildiği bilinciyle tüketmeli, bu nimetler üzerinde kendisinin olduğu kadar toplumun da hakkı bulunduğunu unutmamalıdır.

10. Kibir hakkında bilgi verir misiniz?

Sözlükte büyüklük ve büyüklenme anlamına gelen kibir bir ahlaki kavram olarak kendini büyük görme, büyüklenme, başkalarını küçük görme demektir. Kur'an'da tekebbür ve istikbar

kelimeleri de kibir anlamında kullanılmıştır. Kibirli kimselere mütekebbir, müstekbir denilir. Kibir, Kur'an'da yasaklanmış, kibirli kimseleri Allah'ın sevmediği belirtilmiştir.

Kibiri ve kibirli kimseleri yeren ayetlerden bazısı şunlardır: *"Doğrusu Allah böbürlenerek küstahça davrananları sevmez."* [Nisâ, 4/36], *"O'na kulluk yapmaktan vazgeçecek kadar gurura kapılanlar ve küstahça böbürlenenler (bilsinler ki Hesap Günü) Allah hepsini kendi katında toplayacaktır."* [Nisâ, 4/172], *"İçinde ebedi kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür."* [Nahl, 16/29], *"Allah her kibirli zorbanın kalbini böyle mühürler."* [Mümin, 40/35].

Hz. Peygamber (s.a.s.) de; *"Cehennemlikleri haber vereyim mi? Onlar kaba, katı kalpli, insanlara iyiliği dokunmayan ve kibirli kimselerdir."* [Buhârî, Tefsir, 68; Edeb, 61; Eyman, 9], *"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan cennete giremez."* [Müslim, İmân, 147-149; Ebû Dâvûd, Libas, 26; Tirmizî, Birr, 61] şeklindeki hadisleriyle gerçek bir müminin kibirli olamayacağını ifade etmiştir.

Kibirli kimse ruhen sağlıklı bir yapıya sahip değildir. Zayıf ve âciz bir varlık olduğu bilincinde olan bir kimse ne Allah'a ne de insanlara karşı büyüklenme duygusuna kapılamaz.

11. İftira hakkında bilgi verir misiniz?

Sözlükte "yalan söylemek, uydurmak, asılsız isnatta bulunmak gibi" anlamlara gelen iftira, ahlak terimi olarak bir kimseye işlemediği bir suçu isnat etmek demektir. Hukuk ve ahlakta iftira yerine daha çok ifk ve bühtan terimleri, zina iftirası için de kazf kelimesi kullanılır.

Kur'an'da iftira ve aynı kökten gelen kelimeler elli dokuz yerde geçmektedir. Bu ayetlerden birinde Allah'ın, kendisine ortak koşma dışında dilediği kimselerin bütün günahlarını bağışlayacağı ifade edildikten sonra, *"Allah'a ortak koşan kimse yanlış bir inanç uydurup büyük günah işlemiş olur."* [Nisâ, 4/48]

denilmektedir. Bir diğer ayette ise *“Kim bir hata yapar veya kasıtlı günah işler de onu bir suçsuzun üzerine atarsa büyük bir bühtan ve apaçık bir günah işlemiş olur.”* [Nisâ, 4/112] buyrulmak suretiyle iftiranın ne denli büyük bir günah olduğuna dikkat çekilmiştir.

Müminleri kötü huy ve davranışlardan uzak tutma gayreti içinde olan Hz. Peygamber (s.a.s.) onları iftira konusunda da uyarmış, iftira eden kişinin ahirette cezalandırılacağını [Müslim, İman, 9] ifade etmiştir. Yine Efendimiz (s.a.s.), bu kötü davranışın, ahiret hayatını iflasa götürecek olan kul hakları arasında yer aldığını belirtmiştir. [Ebû Dâvûd, Akdiye, 14; Edeb, 36]. Daha önemlisi hadislerde büyük günahlar arasında kötülükten habersiz iffetli bir kadına zina iftirasında bulunmak da sayılmıştır [Buhârî, Vesâyâ, 23].

İslam’da iftira haram kılındığı gibi, asılsız olması muhtemel haberleri doğruymuş gibi kabul ederek bunları araştırmadan inanmak da yasaklanmıştır [İsrâ, 17/36; Hucurât, 49/6].

Ayrıca Kur’an-ı Kerim’de iffetli kadınlara zina suçu isnat edip bunu dört şahit ile ispat edemeyenlere, dünyalık ceza olarak 80 değnek vurulması ve şahitliklerinin kabul edilmemesi cezası öngörülmüştür [Nur, 24/4].

12. İftiraya uğrayan ve hakkında yalan şahitlikte bulunulan kişilerin, suçlulara hakkını helal etmemesi ve beddua edip lanet okuması doğru mudur? İftiraya uğrayanın nasıl davranması gerekir?

Dinimizde, insanların kul haklarına saygılı olmaları emredilmektedir. Bir başkasına iftira etmek de onun hakkını çiğnemeye, ona zarar vermeye yol açabilir. Akıllı ve basiretli insan Allah’a ve O’nun kullarına karşı vazifelerini yapar, hak ve hukuka saygı gösterip hesap gününe borçsuz ve günahsız olarak gitmeye çalışır, bu bağlamda başkasına iftiradan uzak durur.

Nitekim Cenabı Hak, Kur'an-ı Kerim'inde: ***"Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı kötülük işlerse onu görür."*** [Zilzal, 99/7-8.] buyurmaktadır.

Şüphesiz bir gün bu fani hayat son bulacak, gerçek hayat dediğimiz ahiret hayatı başlayacak ve herkes dünyadaki hayatından hesaba çekilecektir. Kul haklarının ödenmesi konusunda Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: ***"Bir kimse, bir başkasının haysiyetine ya da malına tecavüz ederek onun hakkını üzerine geçirirse, altın ve gümüş bulunmayan kıyamet gününden evvel hak sahibine hakkını ödeyerek onunla helalleşsin, aksi halde yaptığı haksızlık ve zulmü nispetinde onun iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa veya iyilikleri hak sahibinin hakkını karşılamaya yetmezse, hak sahibinin günahlarından alınıp haksızlık eden kişiye yüklenir."*** [Buhârî, Mezalim 10].

Görüldüğü gibi Allah'ın huzuruna kul hakkı ile çıkmanın, ağır bir vebali vardır. Çünkü böyle bir günahın Allah tarafından bağışlanması, hak sahibinin affetmesi şartına bağlanmıştır. Hak sahibi, ondan hakkını almadıkça veya hakkından vazgeçmedikçe, Allah kul hakkı yiyenin günahını affetmemektedir. Çünkü ilahi adalet bunu gerektirir. Bu nedenle üzerinde kul hakkı bulunan bir insan muhatabını bulup uygun bir şekilde ondan özür dileyip helallik almalıdır. Bu hak gıybet, iftira, yalan isnadı vs. gibi manevi boyutlu haklar ise, ancak hak sahibiyle konuşularak helal ettirilebilir.

Öte yandan İslam'da Müslümanların gerek kendileri ve gerekse başkalarına haklı bir gerekçe olmadıkça lanet okumaları, beddua etmeleri yasaklanmıştır. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.s.): ***"Kendi aleyhinize, evlatlarınıza ve mallarınıza sakın beddua etmeyiniz. Olur ki, duaların kabul olacağı bir saate rastlarsınız da bedduanız kabul olmuş olur."*** [Müslim, Zühd, 18; Ebû Dâvûd, Vitr, 27] buyurmuştur.

Bu bakımdan İslam dininde insanların birbirlerine lanet okumaları, beddua etmeleri tasvip edilen bir davranış değildir. İs-

lam'da hayır dua asıldır. Karşılaşılan olumsuzlukları, beddua ve lanetle değil oturup konuşarak çözmeli, bir sonuca ulaşılamıyorsa hayır dua ile Allah'a havale edilmelidir. Kısaca dünyada helalleşme, ahirette hesaplaşma olacaktır.

13. Yalan yere şahitlik yapma konusunu anlatır mısınız?

Adaletin gerçekleşmesi ve hakkın ortaya çıkması büyük ölçüde şahitlerin doğru bir şekilde şahitlik yapmalarına bağlıdır. Bu açıdan İslam şahitliğe büyük önem vermiştir. Kur'an'da müminlerin vasıfları anlatılırken; *"Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir."* [Furkan, 25/72] buyurulmaktadır. Bu sebeple İslam'da adaleti gerçekleştirmek için şahitlik görevini yerine getirmek emredilmiş, zulmü gidermek için şahitlikten kaçınmak veya 'yalancı şahitlik' yasaklanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de *"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."* [Nisa, 4/135], *"Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."* [Maide, 5/8] buyrularak kişinin aleyhine olsa bile şahitlik yaparken adalet ve doğruluktan şaşmaması emredilmiştir.

Yine Kur'an-ı Kerim'de; *"Ey iman edenler! Allah'tan sakının ve doğru söz söyleyin. Böyle davranırsanız Allah işlerinizi dü-*

zeltir ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allah ve Resulüne itaat ederse, büyük bir kurtuluşa ermiş olur." [Ahzab, 33/70-71] buyrulmaktadır. Peygamberimiz (s.a.s.) de aynı hususa işaretle; *"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk insanı iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Yalandan kaçının. Zira yalan insanı kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür…"* [İbn Mace, Mukaddime 7; Dua, 5] buyurmaktadır.

Öte yandan yalan yere yemin (yemin-i ğamus), bir kimsenin olmamış bir şey için bilerek olmuş diye veya olmuş bir şey için bilerek olmadı diye yemin etmesidir. İslam dininde yalancı şahitlik ve yalan yere yemin etmek yasaklanmış, bilerek yalan yere yemin etmek ve yalancı şahitlik yapmak büyük günahlardan sayılmıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) yanındakilere; *"Büyük günahların da en büyüğü olan günahların ne olduğunu size söyleyeyim mi?"* diye sormuş; *"Buyurun ya Rasulallah"* demeleri üzerine bunları, *"Allah'a ortak koşmak, ana babaya asi olmak ve yalancı şahitlik yapmak"* şeklinde sıralamış; özellikle sonuncusunu birkaç defa tekrar ederek bu hususta yanındakileri uyarmıştır." [Buhârî, Şehadat, 10; Müslim, İman, 38]. Yine Hz. Peygamber (s.a.s.) çeşitli vesilelerle mümin kimsenin yalan konuşmayacağını ikaz ederek müminlerin daima doğruluğu tercih etmelerini önermiş, hatta emretmiştir [Buhârî, Edeb, 69; Müslim, Birr, 29].

İslam'a göre yalan söylemek kesinlikle haram olduğu için "yalancı şahitlik yapan" hem haram işlemiş, hem de karşı tarafın "kul" hakkını ihlal ederek iki yönlü günaha girmiş olur.

Yalan yere yapılan yeminlerde keffaret yoktur. (Şâfiî mezhebine göre ise bu tür yeminden dolayı da kefaret gerekir.)Ancak bu şekilde yemin eden kişi bilerek ve Allah'ın adını anarak yalan yere yemin ettiği için pişman olup, bir daha böyle bir hataya düşmemek üzere tövbe ve istiğfar etmesi, Allah'tan af dilemesi gerekir. Ayrıca yalancı şahitlik nedeniyle kişi veya kurumların her hangi bir maddi ya da manevi hak, hukuk ve şahsiyetine

zarar verilmiş veya haklarının zayi olmasına neden olunmuş ya da bu yeminle başkasının hakkı elinden alınmış ise bunların telafi edilmesi, hakların sahibine geri verilmesi ve zararların tazmin edilip onlardan helallik dilenmesi gerekir.

14. Zulüm hakkında bilgi verir misiniz?

Sözlükte bir şeyi kendine mahsus yerinden başka bir yere koymak, noksan yapmak, sınırı aşmak, doğru yoldan sapmak, meyletmek, hakkını eksiltmek, hakkını vermemek, men etmek ve yapılmaması gereken bir davranışta bulunmak gibi anlamlara gelir.

Zulüm kavramı, Kur'an öncesi Arap toplumunda insani ilişkilerde her türlü olumsuz söz, fiil ve davranışları ifade etmekte kullanılmıştır. Kur'an'da bu kavram insanlar arasındaki olumsuz ilişkiyi ifade etmekle birlikte çoğunlukla Allah'a karşı görevlerde inkâr ve isyan olan söz, fiil ve davranışları ifade etmektedir. Kur'an'da zulüm kavramı 58 sûrede 266 ayet-i kerimede 289 defa geçmiş ve şirk [En'âm, 6/82], küfür [Bakara, 2/254], nifak [Nisâ, 4/64], günah [Bakara, 2/231], insanlara yapılan haksız muamele [Nisâ, 4/10], noksan yapmak [Kehf, 18/33], azap, işkence [Nuh, 16/41], insan öldürmek [Bakara, 2/35], hırsızlık [Mâide, 5/39], zarar vermek [Şûra, 42/40-42], haksızlık etmek [Âl-i İmrân, 3/182], nefse zarar vermek [Bakara, 2/57], insanlara eziyet etmek [Şûra, 42/41] vb. ilahî iradeye ters düşen her türlü inanç, söz, fiil ve davranışlar anlamında kullanılmıştır. Zulüm kavramı Kur'an'da tamamen olumsuz anlam ifade etmektedir. En büyüğünden en küçüğüne kadar her türlü günah, isyan ve itaatsizlik zulümdür. Allah'a ortaklar koşmak, ayetleri yalanlamak, içki, kumar, zina, hırsızlık, zulüm olduğu gibi, namaz kılmamak, mazeretsiz oruç tutmamak gibi ibadetleri terk etmek, hatta işlenen günahlara tövbe etmemek [Hucûrat, 49/11] de zulümdür. En büyük zulüm şirktir [Lokman, 31/13].

İnsan zulmü ya başkalarına karşı ya da nefsine karşı işler. Zulüm üç kısımdır: a] İnsan ile Allah arasında vuku bulan zulüm. Bu şirk, küfür, nifak ve isyandır. b] Kişi ile insanlar arasındaki zulüm. Haksızlık, hırsızlık, öldürme, iftira vb. günahlar. c] Kişi ile nefsi arasında zulüm. Bu, Allah'a karşı görevlerini yapmayan, günah işlemeye devam eden ve insanlara zulmeden kimsenin neticede nefsine zulmetmiş olmasıdır.

Kur'an'da ve diğer İslamî kaynaklarda bütün çeşitleriyle zulmün haram olduğuna ve bunun ahiretteki cezasının da ağırlığına dair pek çok açıklama yer almaktadır.

15. Vesvese hakkında bilgi verir misiniz? Vesveseden nasıl uzak kalınabilir?

Sözlükte fısıltı, hışırtı gibi gizli söz, fiskos, kuruntu, işkil gibi anlamlara gelen vesvese, ıstılahta şeytanın ilkâı, kötü bir işin yapılması, iyi bir işin terk edilmesi veya geciktirilmesi ya da eksik yapılması için insanı kışkırtması, aklını çelmesi, nefsinin bayağı arzularına uymaya teşvik etmesi demektir. Vesvese kelimesi Kur'an'da dört yerde geçmektedir. Vesvesecinin (vesvâs) şerrinden Allah'a sığınılması emredilmiş [Nâs, 114/1-6], şeytanın Hz. Adem ile eşini cennetten vesvese yoluyla çıkardığı bildirilerek müminlerin bu konuda duyarlı olmaları ısrarla istenmiştir [A'râf, 7/20]. Hz. Peygamber (s.a.s.) de müminlere vesvese ile hareket etmemelerini tavsiye etmiş, vesvesenin dinî-hukukî bir hüküm doğurmayacağını bildirmiş ve vesvese ile hareket edenin talakını (boşamasını) geçerli saymamıştır [Buhârî, Talâk, 11].

Vesvese sistemli bir zihin faaliyetine dayanmayan, zaman zaman kendiliğinden beliriveren hatıra türünden bir psikolojik olaydır. Bazı insanlar yapısı gereği vesveseye düşmeye daha elverişli olabilir. İnsanı dikkate ve uyanıklığa sevk eden vesvese faydalı olabilir, ancak vesvesenin artması ve bir çeşit rahatsızlığa dönüşmesine fırsat vermemek gerekir.

Vesvesenin etkisi önü alınamaz bir güç de değildir. Dikkatli bir dinî şuura, Allah karşısında ahlaki bir sorumluluk duygusuna sahip olan kişilerde bu etki işlemez duruma gelir. Kur'an'daki şu ayet bunu açıkça ortaya koymaktadır: ***"Takvaya erenler Allah karşısında hassas bir sorumluluk duygusuna sahip olanlar şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca Allah'ı anarlar ve gerçeği görürler."*** [A'râf, 7/201]

İslam âlimleri hastalık haline gelen vesveseden kurtulmanın yollarını şöyle sıralamışlardır: a) Samimiyet içinde Allah'ı anmak, vesvese ve şeytandan Allah'a sığınmak, b) Kişinin kalbinin onaylamadığı düşüncelerin kendi inançları olmadığını bilmek ve kötümserlikten kurtulmak, c) İsteği dışında içinden geçen düşüncelerin kendi inanç ve düşünceleri olmadığını bilip endişe ve korkudan uzak durmak, d) Yılanın aynadaki yansımasının insana zarar vermediği gibi, iradesi dışında hayaline gelen sahnelerin kalbine zarar vermeyeceğini bilmek, e) Dinin "kolaylık" olduğunu, Allah'ın kulları için zorluk değil kolaylık dilediğini düşünerek ameli hayatını yürütmek, f) İçinden geçen olumsuz düşünce yahut sahnelere önem vermemek, önem verdikçe rahatsızlığın artacağını dikkate almak.

16. Tasavvuf ne demektir?

Sözlükte "yün giymek, saf olmak" anlamına gelir. Tasavvufun pek çok tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: "Kötü huyları terk edip güzel huylar edinmektir", "Hakk ile birlikte ve O'nun huzurunda olma hâlidir", "Tasavvuf baştan başa edebtir", "nefisten fâni, Hak ile baki olmaktır", "Temiz bir kalp, pak bir gönül sahibi olmaktır", "Herkesin yükünü çekmek, kimseye yük olmamaktır", "Kimseden incinmemek, kimseyi incitmemektir." Tasavvufu her sufi içinde bulunduğu hâle göre tanımlamıştır. Tasavvufu kısaca şöyle tanımlamak mümkündür: "Kişiye Allah'ı görürmüşcesine ibadet etme hazzına erişmesinin yolunu gösteren ilim." Tasavvufu bir hayat tarzı olarak benimseyen kimselere de sufi veya mutasavvıf denir

17. Tarikat ne demektir?

Sözlükte yol, hal ve gidiş, kat, tabaka gibi anlamlara gelen tarikat, bir tasavvuf kavramı olarak Hakk'a ulaşmak için tutulan, bir takım kuralları bulunan yol demektir. Mutasavvıflara göre tüm insanlar, hatta bütün yaratıkların alıp verdiği nefesler sayısınca Allah'a giden yol vardır. İlk devirde sufiler, kendilerinden daha deneyimli durumda olanlardan faydalanmakla birlikte, bugün bildiğimiz şekliyle teknik anlamda tarikat kurmamışlar, herbiri kendine göre bir yol tutmuştu. Bunlar görüşlerini ve manevi tecrübelerini sohbet yoluyla çevresinde bulunanlara aktarıyorlardı. Bugünkü anlamda tarikatlar (organize tasavvuf hareketi), yaklaşık VI/XII. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamış ve daha sonra da müesseseleşmişlerdir. Buna göre şeyh adı verilen bir öğretmen gözetiminde müridin (manevi arınmayı isteyen), Allah'a ulaşma konusunda takip ettiği usule veya metoda tarikat adı verilir. Tarikatlar genel olarak üçe ayrılır: Tarik-i ahyâr, ibadet ve takva yoluna ağırlık veren tarikat; tarik-i ebrâr, çile çekerek ve nefse karşı savaşarak Hakk'a ve kurtuluşa ulaşmayı amaçlayan tarikat; tarik-i şuttâr, aşk ve vecd ile kurtuluşa erişmeyi amaçlayan tarikat.

Tarikatlar zamanla çeşitli kollara ayrılarak sayıları artmıştır. Tarikatların bir kısmı zikri, gizli (sessizce) kalp ile bir kısmı da açıktan dil ile yapmaktadır. Tarikatlar, kurucusu olan şeyhlerin adlarıyla anılırlar. Mesela, Hacı Bayram Veli'nin kurduğu tarikata Bayramiyye, Hacı Bektaş Veli'ninkine Bektaşiyye denilir.

18. Bir Müslümanın tarikata girmesi şart mıdır?

Bir Müslümanın dinî görevlerini yerine getirmesi için herhangi bir tarikata girmesi veya bir şeyhe bağlanması emredilmiş değildir. "Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır." gibi sözlerin gerçekle bir ilgisi yoktur. Ne Allah'ın kitabında, ne de Peygamberin (s.a.s.) sünnetinde bu tür bir emir ve tavsiye bulunmamaktadır. Kur'an-ı Kerim bunun örnekleriyle doludur. Zaten tevhidin anlamı da budur, aksi halde insan her an şirkle karşı karşıya ka-

labilir. Kur'an-ı Kerim'de: *"De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım, (Ne var ki) bana, 'Sizin ilah'ınız ancak bir tek ilahtır" diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın."* [Kehf, 54/110] buyrulmaktadır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in önderliğinde O'nun seçkin ashabı, tabiin ve büyük İslam âlimleri, müctehidleri ve mutasavvıfları tevhid yolunu izleyerek huzuru, ilahi aşkı hep Kur'an'ın "tezkiye", sünnetin "ihsan" kelimelerinde ifadesini bulan zühd ve takva ile Allah'a en iyi kul olma mutluluğuna ermişlerdir.

Ünlü İslam bilginlerinden Necmüddin Kübrâ'nın ifadesiyle Allah'a giden yolların sayısı, kulların nefeslerinin adedi kadardır. Yani Allah'a ulaşmak isteyen insanların, Allah'a ulaşmak için hiçbir aracıya, hiçbir kula bağlanması şart değildir. Bir Müslümanın araya herhangi bir vasıta koymadan doğrudan doğruya Allah'ın kitabına ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in sünnetine müracaat etmesi yeterlidir. Çünkü dinimizin yegane kaynağı Kur'an ile Kur'an'ın açıklama ve uygulamasında bize ışık tutan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in sünnetidir. Bu iki kaynaktan yararlanma konusunda uzmanlaşmış kişilerin bilgilerine de başvurulabilir.

Bundan dolayı bir Müslümanın tarikata girme, bir şeyhe rabıta yapma gibi dinî bir vecibesi yoktur. Nitekim hiçbir sahabi Rasulüllah (s.a.s.)'ı aracı kılarak rabıta yapmadığı gibi, hiçbir tabiin de sahabeyi aracı kılarak rabıta yapmamıştır. Ancak tasavvuf, İslam tarihinde asırlardan beri süregelen manevi bir eğitim hareketi olarak Müslümanların bir kısmının hayatına girmiştir. İslam'ın çeşitli ülkelere, bilhassa Anadolu'ya yayılmasında büyük fonksiyon icra etmiştir. Şu kadar var ki, zamanla bu harekette çeşitli etkenlerle önemli sapmaların vuku bulduğu da inkâr edilemez bir gerçektir. Neticede bu hareket, küfür sınırından İslam'ı mükemmel bir şekilde yaşamaya çalışanlara kadar çok geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Bunun için İslam âlimleri, dinî ölçülere uymayan, Kitap ve Sünnet'e ters düşen bir tasavvuf hareketini reddetmişler, İslamî ölçüler içinde kalanlarına ise hüsnü kabul göstermişlerdir.

KADER

“Her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mukadderatını tayin eden Allah, yüceler yücesidir.”

FURKAN, 25/2

“Siz davalarınızı halletmek için bana müracaat ediyorsunuz. Ben de sizin gibi bir insanım. Delilini ortaya koymada kiminiz kiminizden daha düzgün ifadeli olabilir. Böyle bir durumda ben de o kimsenin lehine hüküm verebilirim. Bu sebeple ben kimin düzgün ifadesine dayanarak kardeşinin hakkından ona bir şey hükmetmiş isem ben ona ateşten bir parça kesmişimdir. Sakın o hükümle kestiğim bu parçayı almasın.”

BUHÂRÎ, ŞEHÂDET, 28

KADER

1. Kadere ve kazaya iman ne demektir?

Kader ve kazaya iman Yüce Allah'ın ilim, irade, kudret ve tekvin sıfatlarına inanmak demektir. Bir başka deyişle bu sıfatlara inanan kimse kader ve kazaya da inanmış olur. Bu durumda kader ve kazaya inanmak demek, hayır ve şer, iyi ve kötü, acı ve tatlı, canlı ve cansız, faydalı ve faydasız her ne varsa hepsini Allah'ın bilmesi, kulun dilemesine bağlı olarak bunların Allah'ın kudreti ve yaratması ile olduğuna, Allah'tan başka yaratıcı bulunmadığına inanmak demektir. Esasen dünyada meydana gelmiş ve gelecek olan her şey Allah'ın ilmi, dilemesi, takdiri ve yaratması ile olur. Her şeyin bir kaderi vardır.

2. Kader ve kazaya inanmak iman esası mıdır?

Kader ve kaza, iman esaslarından söz eden ayetlerde [Bakara 2/177, 285; Nisa 4/136] zikredilmemiştir. Ancak her şeyin Allah'ın takdirine bağlı bulunduğuna işaret eden ayetlerin yanı sıra, ilahî ilmin olmuş ve olacak tüm varlık ve olayları kuşattığını belirten ayetlerde bu esas vurgulanmıştır. Bu ayetlerin bir kısmı şunlardır: ***"O'nun katında her şey bir ölçü (miktar) iledir."*** [Ra`d, 13/8]; ***"Her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mukadderatını tayin eden Allah, yüceler yücesidir."*** [Furkan, 25/2]; ***"De ki: Allah'ın bizim için yazdığından başkası bize asla erişmez."*** [Tevbe, 9/51] Bu ayetlerden başka Allah'ın her şeyin yaratıcısı olduğunu, diledi-

ğini sapıklıkta bırakıp dilediğini hidayete erdirdiğini, insanlar arasında ölümü O'nun takdir ettiğini bildiren ayetler de [Zümer, 39/62; Sâffât, 37/96; A`râf, 7/178; Vâkıa, 56/60] kapsam açısından kâinatta her şeyin belli bir kadere bağlı bulunduğunu, bunun da Allah Teâlâ tarafından belirlendiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) de, Cibrîl hadisi diye bilinen hadiste açıklandığı gibi, "kadere imanı" iman esasları arasında saymıştır. Bu hadiste geçtiğine göre Cebrâil (a.s.), Peygamberimiz'e (s.a.s.), "İman nedir?" diye sormuş, o da, ***"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerriyle kadere inanmandır."*** cevabını vermiştir [Müslim, İman, 1; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15; İbn Mâce, Mukaddime, 9].

3. Kader inancı ile sorumluluk nasıl bağdaştırılabilir? İnsanın imtihan edilmesi ile kader arasındaki ilişki nedir?

Sorumlu tutulma; insanın irade sahibi yani kendisine irade verilmiş bir varlık olarak inanç ve amellerinden sorguya çekilmesidir. Buna göre kader ve sorumlu tutulma birbirine aykırı değildir. Allah adildir, kimseye zulmetmez. Eğer Allah insana irade vermiş olmasaydı, inanmayan yahut kötülükler içinde hayat yaşamış olan insanları cezalandırmaması gerekirdi. Daha açık ifade etmek gerekirse, insanın sorumlu kılınması tamamen kendisine verilen irade sebebiyledir. Hiç kimse irade sahibi olduğunu inkâr etmiyorsa, sorumlu olduğunu da inkâr edemez, etmemelidir. Nitekim Allah, insanı iradesi dâhilinde olmayan şeylerden sorumlu kılmayacaktır. Söz gelimi insanın cinsiyeti, doğduğu yer, doğum tarihi vb. hususlar sorumluluk dâhilinde değildir.

4. Kişinin herhangi bir suç işlemesi veya mahkûm olması kader midir? "Allah böyle yazmış, ben ne yapayım" demek doğru mudur? Kader mahkûmu ifadesi doğru mudur?

Kader ve kazaya inanmak iman esaslarındandır. Ancak insanlar kaderi bahane ederek, kendilerini sorumluluktan kurtaramazlar. Bir insan "Allah böyle yazmış, alın yazım buymuş, bu şekilde takdir etmiş, ben ne yapayım? " diyerek günah işleyemeyeceği gibi, günah işledikten sonra da kendisini suçsuz gösteremez, kaderi mazeret olarak ileri süremez. Çünkü bu fiiller, insanlar böyle tercih ettikleri için, bu seçime uygun olarak Allah tarafından yaratılmışlardır. Burada dileyen, tercih eden, isteyen kuldur; yaratan da Allah'tır. Kul sorumluluk doğuran fiilleri irade edendir ama yaratan değildir; zira yaratmak Allah'a mahsustur. Kur'an-ı Kerim'de: ***"Allah her şeyin yaratıcısıdır."*** [En'am, 6/102] buyrulmaktadır. Her şeyin yaratıcısının Allah olması bizim kötü ve yanlış işleri sorumluluktan kaçarak Allah'a havale etmemize yol açmamalıdır. Bu kaderi istismar etmek olur. Ayrıca kader ve kazaya güvenip çalışmayı bırakmak, olumlu sonucun sağlanması ya da olumsuz sonuçların önlenmesi için gerekli sebeplere sarılmamak ve tedbirleri almamak, İslam'ın kader anlayışı ile bağdaşmaz. Allah her şeyi birtakım sebeplere bağlamıştır. İnsan bu sebepleri yerine getirirse Allah da o sebeplerin sonucunu yaratacaktır. Bu da bir ilahî kanundur ve bir kaderdir.

Sonuç olarak insanların, "Ben ne yapayım, kaderim böyle." demesi doğru olmadığı gibi, işledikleri suçlardan dolayı kaderi sorumlu tutarak kendilerine "kader mahkûmu" demeleri de doğru değildir.

5. Tevekkül ne demektir, kader ile ilişkisi nedir?

Sözlükte güvenmek, dayanmak, işi başkasına havale etmek anlamlarına gelen tevekkül terim olarak, hedefe ulaşmak için ge-

rekli olan maddi ve manevi sebeplerin hepsine başvurduktan ve yapacak başka bir şey kalmadıktan sonra Allah'a dayanıp güvenmek ve ondan ötesini Allah'a bırakmak demektir. Mesela bir çiftçi önce zamanında tarlasını sürüp ekime hazırlayacak, tohumu atacak, sulayacak, zararlı bitkilerden arındırıp ilaçlayacak, gerekirse gübresini de verecek, ondan sonra iyi ürün vermesi için Allah'a güvenip dayanacak ve sonucu O'ndan bekleyecektir. Bunların hiçbirisini yapmadan "Kader ne ise o olur." tarzında bir anlayış tembellikten başka bir şey değildir ve İslam'ın tevekkül anlayışıyla bağdaşmaz.

Tevekkül, Müslümanların kadere olan inançlarının tabii bir sonucudur. Tevekkül eden kimse Allah'a kayıtsız şartsız teslim olmuş, kaderine razı olmuş bir kimsedir. Fakat kadere inanmak da tevekkül etmek de tembellik, gerilik ve miskinlik demek olmadığı gibi, çalışma ve ilerlemeye mâni de değildir. Çünkü her Müslüman olayların, ilahî düzenin ve kanunların çerçevesinde, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde olup bittiğinin bilincindedir. Yani tohum ekilmeden ürün elde edilmez; ilaç kullanılmadan tedavi olunmaz. Salih ameller işlenmedikçe Allah'ın rızası kazanılmaz ve dolayısıyla cennete girilmez. Öyleyse tevekkül çalışıp çabalamak, çalışıp çabalarken Allah'ın bizimle olduğunu hatırdan çıkarmamak ve sonucu Allah'a bırakmaktır.

Yüce Allah bir ayette ***"Kararını verdiğin zaman artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever."*** [Âl-i İmrân, 3/159] buyurmuş, müminlerin bir başka varlığa değil, yalnızca kendisine güvenmelerini emretmiş, çünkü tevekkül edene kendisinin yeteceğini bildirmiştir [Âl-i İmrân, 3/122, 160; Mâide, 5/11; Tevbe, 9/51; İbrâhim, 14/11; Teğabün, 64/13; Talâk, 65/3]. Hz. Peygamber (s.a.s.) de devesini salarak tevekkül ettiğini söyleyen bedevîye ***"Önce deveni bağla, Allah'a öyle tevekkül et."*** [Tirmizî, Kıyamet, 60] buyurarak tevekkülden önce tedbirin alınması için uyarıda bulunmuştur.

6. "Hayır ve şer Allah'tandır" ne demektir?

"Hayır ve şer Allah'tandır" demek bunları yaratan Allah'tır, demektir. Çünkü Yaratıcı O'dur ve O'ndan başka yaratıcı yoktur. Kula bakan yönüyle ise hayrı ve şerri irade eden, tercih eden kuldur. Bundan dolayı da insanlar hayır ve şer, iyi ve kötü bütün davranışlarından sorumludur.

Başka bir ifadeyle, "amentü"de ifade edildiği üzere her Müslüman kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanır. Yani âlemlerin yaratıcısı olan Allah Teâlâ hayrı da şerri de irade eder ve yaratır. Çünkü âlemde her şey onun irade, takdir ve kudreti altındadır. Âlemde ondan başka gerçek mülk ve kudret sahibi, tasarruf yetkisi olan bir başka varlık yoktur. İnsan, hayrı da şerri de kendi iradesi ile kazanır. Allah'ın hayra rızası vardır, şerre ise yoktur. Hayrı seçen mükâfat, şerri seçen ceza görecektir. Şerrin Allah'tan olması, kulun fiilinin meydana gelmesi için Allah'ın tekvinî iradesinin ve yaratmasının devreye girmesi demektir. Yoksa Allah kulların kötü fiilleri yapmalarından hoşnut olmaz, şerri emretmez, şerre teşrîî (dinî) iradesi yoktur.

Diğer taraftan İslam âlimlerine göre, Allah'ın şerri irade edip yaratması kötü ve çirkin değildir. Fakat kulun şer işlemesi, şerri kazanması, şerri tercih etmesi ve şerle nitelenmesi kötüdür ve çirkindir. Mesela usta bir ressam, sanatının bütün inceliklerine riayet ederek, çirkin bir adam resmi yapsa, o zatı takdir etmek ve sanatına duyulan hayranlığı belirtmek için "Ne güzel resim yapmış!" denilir. Bu durumda resmi yapılan adamın çirkin olması, resmin de çirkin olmasını gerektirmemektedir. Yüce Allah mutlak anlamda hikmetli ve düzenli iş yapan yegâne varlıktır. Onun şerri yaratmasında bir takım gizli ve açık hikmetler vardır. Canlı ölüden, iyi kötüden, hayır şerden ayırt edilebilsin diye Allah eşyayı zıtlarıyla birlikte yaratmıştır. Ayrıca insana şer ve kötü şeylerden korunma yollarını göstermiş, şerden sakınma güç ve kudretini vermiştir. Dünyada şer olmasa hayrın manası anlaşılamaz, bu dünyanın bir imtihan dünyası olmasındaki

hikmet gerçekleşemezdi. Şer, Allah'ın adalet ve hikmeti gereği veya kendisinden sonra gelecek bir hayra vasıta ve aracı olması ya da daha kötü ve zor bir şerri defetmesi için yaratılmıştır.

Öte yandan Allah'ın kudreti ile meydana gelen her işte ya kendimiz ya başkaları ya da toplum için birtakım faydalar bulunabilir. Bir şeyin şer olması bize göredir. Bir ayette bu husus şöyle açıklanmaktadır: ***"Umulur ki, hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırdır. Ve yine umulur ki, sevdiğiniz bir şey de sizin için şerdir. Siz bilmezsiniz, Allah bilir."*** [Bakara, 2/216]

7. Kader değişir mi?

İnsan, kendisine bakan yönüyle kaderinin ne olduğunu bilmemektedir. Dolayısıyla insana düşen Allah'ın verdiği akıl, irade ve imkânlar çerçevesinde görevlerini en iyi şekilde yapma gayreti içinde olmasıdır. Allah'a bakan yönüyle ise kader O'nun olmuş, olacak her şeyi bilmesidir. Esasen O'nun mutlak ulûhiyetinin gereği de, O'nun her şeyi bilmesidir. Bu açıdan bakıldığında kaderin değişmesinden söz etmek Allah'ın ilminin değişmesinden söz etmek demektir; bu ise mümkün değildir. Dolayısıyla kaderde değişme bahis konusu olamaz.

Ancak bazı İslam âlimleri Allah'ın dilemesi halinde kaderin değişebileceğini söylemiştir. Onlara göre kader, Allah'ın takdiri, kaza ise bunun infazı demektir. Bazen Allah, atâ yani nimetlendirme, af ve mağfiret sayesinde kazayı bozabilir ve hükmünü gerçekleştirmez.

Kaderin değişebileceğini belirten âlimler kaderi, kader-i mutlak (mutlak kader) ve kader-i muallâk (şarta bağlanmış kader) diye ikiye ayırmışlardır. Değişmenin ilkinde değil, ikincisinde yani şarta bağlı kaderde olabileceğini kaydetmişlerdir. Onlara göre, sadakanın belayı def edeceğini, sıla-i rahim yapmanın ömrü uzatacağını belirten hadisler bunu teyit etmektedir. Bu ikinci kaderin Allah'ın ilmine bakan yönüyle düşünüldüğün-

de yine bir değişikliğin olmadığını Allah'ın, kulların şarta bağlı konularda nasıl davranacaklarını bildiğini, ancak insanları iyiliğe teşvik için bu rivayetlerin bulunduğunu ifade etmişlerdir.

8. Bela ne demektir, İslam'da bela ve musibetleri nasıl yorumlamak gerekir?

Sözlükte bela "denemek, sınamak, musibet ve sıkıntı" anlamına gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, Firavun'un İsrailoğulları'na reva gördüğü korkunç işkenceler "büyük bir imtihan (belâün azîm)" [Bakara, 2/49; Â'raf, 7/141; İbrâhim, 14/6] ve "apaçık bir imtihan (belâün mübîn)" [Duhân, 44/33] diye nitelendirilmiştir. Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i kurban etme girişimi de "apaçık bir imtihan" [Sâffât, 37/106] sayılmıştır. Kulun denendiği imtihandan başarıyla çıkmasına da "güzel bir imtihan (belâün hasenen)" [Enfâl, 8/17] denilmiştir. Allah'ın korku ve kıtlık vermesi, can, mal ve meyveleri eksiltmesi de birer bela (deneme)dır [Bakara, 2/155]. Dünya, kimin daha güzel iş yaptığının anlaşılacağı bir bela (deneme) yeridir, ölüm de hayat da bunun için yaratılmıştır [Mülk, 67/2].

Peygamberler de dâhil olmak üzere Allah herkesi bir bela ile denemektedir. Belanın en şiddetlisine uğrayanlar önce Peygamberler, sonra da manevi bakımdan onlara en yakın olanlardır [Buhârî, Merdâ, 3; Tirmizî, Zühd, 56].

Bir kimsenin gerçek şahsiyeti denenmesi halinde belli olur. Büyük belalara büyük insanlar dayanabilir. Elde edilecek olan sevabın büyüklüğü katlanılan belanın büyüklüğüne göredir. Belaya uğrama günahlardan arınmaya ve manen yükselmeye vesile olur. Bununla birlikte bela istenmemeli, Allah'tan afiyet dilenmelidir. Hz. Peygamber de (s.a.s.) "dayanılamayacak belalardan" Allah'a sığınmıştır [Tirmizî, Zühd, 56; Deavat, 91; Buhârî, Deavat, 23].

9. Belalar ve musibetler kader midir? Başa gelen musibetlerin hikmetleri nelerdir?

Belaları ve musibetleri üç grupta değerlendirmek gerekir:

a. İnsan iradesinin söz konusu olmadığı belalar ve musibetler (depremler, engelli olarak doğmak gibi).
b. İnsan iradesinin kısmen söz konusu olduğu belalar ve musibetler (kısmen kabahatli olduğumuz trafik kazaları gibi).
c. İnsan iradesinin söz konusu olduğu belalar ve musibetler (alkollü araç kullanarak sebebiyet verilen kazalar, dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu maruz kalınan hastalıklar gibi).

Allah'ın ilmine bakan boyutuyla bunların hepsi kader olmakla birlikte, ilki ve belli oranda ikincisi terim anlamıyla da kaderdir. Bu çeşit bela ve musibetler sabretmek şartıyla günahlara kefaret olduğu gibi, Allah katında daha yüksek derece almaya da vesiledir. Sonuncusu ise insanların hatasından kaynaklandığı için, ilahî ilim açısından kaderin dışında olmamakla beraber insanlar bundan sorumludur. Mümine düşen her çeşit bela ve musibetlerden Allah'a sığınmak, fakat eğer bunlara maruz kalınırsa sabretmek ve kadere inanarak teselli bulmaktır. Şunu unutmamak gerekir ki, Allah sonsuz rahmet ve inayet sahibidir. Dolayısıyla musibete maruz kalan bir kimseyi, sabretmesi şartıyla büyük mükâfatlara nail kılacaktır. Ayrıca Allah insanları imtihan ettiği için, dilerse birtakım bela ve musibetler verebilir. İnsanlar bu durumda kulluklarının gerektirdiği tutum içinde olmalıdırlar.

10. Ecel ne demektir, kaderle bağlantısı nedir?

Sözlükte "önceden tespit edilmiş zaman ve süre" anlamına gelen ecel, terim olarak insan hayatı ve diğer canlılar için belirlenmiş süreyi ve bu sürenin sonunu yani ölüm anını ifade eder. Her ferdin ve toplumun bir eceli vardır. Ecel tek olup Allah'ın kaza ve kaderiyledir. İnsanları dirilten, rızıklandıran ve öldüren

Allah olduğundan, eceli belirleyen de O'dur. *"Aranızda ölümü takdir eden biziz."* [Vâkıa, 56/60] ayeti bu hususu ortaya koymaktadır. Kur'an ayetlerinden anlaşıldığına göre ecel ne vaktinden önce gelebilir ne de geciktirilebilir: *"Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar, ne de bir an ileri gidebilirler."* [A`râf, 7/34; Yûnus, 10/49], *"Allah eceli geldiğinde hiçbir kimse için erteleme yapmaz."* [Münâfikun, 63/11]

Ecel hiçbir sebeple değişmez. Bazı ibadet ve güzel davranışların ömrü artıracağına dair hadisler [Süyûtî, Câmiu's-sagîr, II, 44], insanları hayırlı ve güzel işlere teşvik etmeyi amaçlayan hadisler olup, genellikle şu anlamda yorumlanmışlardır:

a. Ömrün artmasından maksat, elem ve kederden uzak, huzur ve mutluluk içinde, sağlıklı, güçlü ve kuvvetli yaşamaktır.

b. Yüce Allah bu gibi kimselerin iyilik yapacağını bildiği için ezelî planda onların ömrünü buna göre fazla belirlemiştir.

11. Öldürülen kimse (maktul) eceliyle mi ölmüştür?

Ehl-i Sünnet bilginlerine göre öldürülen şahıs (maktul) bütün insanlar gibi eceliyle ölmüştür. Çünkü ecel, hayatın tereddütsüz olarak son bulduğu andır. Şayet maktul öldürülmemiş olsaydı, o anda tabii veya bir başka biçimde ölecekti. Bu hususu belirleyen ilahî iradedir. Şu halde katil o kişiyi öldürmekle onun ecelini öne almış değildir. Katilin cezayı hak etmesinin sebebi de, Allah'ın *"Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın. İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız."* [En`âm, 6/151] buyruğu ile yasakladığı bir şeyi işlemesi, kul olarak kendine verilen gücü kullanma hususunda dinin haram kıldığı bir davranışı isteme ve yapma yönünde seçimini yapmış olmasıdır. Onun bu seçimi üzerine de sünnetullah diye ifade edilen tabiat kanunlarına göre Allah, ölüm denen sonucu yaratmış olmaktadır. Allah'ın bu durumu ezelî ilmiyle biliyor olması, kulun iradesinin elinden alınmış olması anlamına gelmez.

12. Hidayet nedir, hidayetin Allah'tan olması ne demektir?

Hidayet sözlükte "yol göstermek, doğru yola iletmek ve gerçeğe ulaştırmak" anlamına gelir. Terim olarak ise, Allah'ın kitap ve peygamberleri vasıtasıyla insanlara doğru yolu göstermesi ve onları bu yola ulaştırması demektir. Allah kendisini bu vasfından dolayı hâdî (hidayet veren) olarak nitelendirmiştir.

Kelam ilminde hidayet kavramı, daha çok kulların fiilleri açısından değerlendirilmiştir. Selef âlimleri hidayet için, Allah'ın peygamber ve kitap göndermesini yeterli görmekle beraber, asıl hidayeti, kulun gerçeğe ulaşmasını sağlayan ilahî irade, kulu hidayete muvaffak kılması ve ilhamı kalbinde yaratıp hayrı kolaylaştırması olarak açıklamışlardır. Eş'arî âlimler hidayeti, Allah'ın doğru yolu gösterip ona ulaştırması; imanı müminlerin kalbinde yaratması olarak izah etmişlerdir. Mâturidî bilginleri ise, hidayetin "doğru yolu gösterip açıklama" ve "ona ulaştırma" olmak üzere iki anlama geldiğini benimsemişler ve ilkine hidayet-i mûsile, ikincisine de hidayet-i gayr-i mûsile adını vermişlerdir.

Sonuç olarak "hidayetin Alah'tan olması", Allah'ın indirdiği kitaplar ve gönderdiği peygamberlerle doğru yolu açıklaması ve kulun bu hususta olumlu irade göstermesi karşısında onun kalbinde imanı halk etmesidir.

13. Dalalet nedir, "Allah'ın dilediğini dalalete sevk etmesi" ne anlama gelir?

Dalalet sözlükte, gizlemek, kaybolmak, sapmak, unutmak ve doğru yolu bulamamak gibi anlamlara gelir. Dinî literatürde ise hidayet kavramının zıddı olup, bilerek veya bilmeyerek doğru yoldan sapmak demektir. Kur'an'da dalalet kavramı türevleriyle birlikte yüz doksan bir yerde geçmektedir. Dalalet kavramının içeriğinde biri sapma, diğeri saptırma olmak üzere iki

anlam bulunmaktadır. Kur'an'da, Allah'a, meleklere, kitaplara, peygamberlere ve ahiret gününe inanmamak [Nisâ, 4/136], Allah'a şirk koşmak [Nisâ, 4/116], zulüm yapmak [Lokmân, 31/11] gibi davranışlar sapma olarak ifade edilmiştir. Saptırma terimine gelince, Kur'an bunu da kişinin kendi kendisini saptırması [Bakara, 2/108] ve Allah'ın kullarını saptırması olmak üzere iki şekilde vasıflandırmıştır: *"Verdiği misallerle Allah ancak fasıkları saptırır."* [Bakara, 2/26]; ***"Allah kimi hidayete erdirmek isterse onun göğsünü İslam'a açar ve her kimi de saptırmayı dilerse onun göğsünü daraltır."*** [En'âm, 6/125]

Allah'ın insanları saptırması, insanların fiillerini onların iradeleri doğrultusunda yaratması olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla insanların dalaletinde Allah'ın herhangi bir zorlama ve baskısı yoktur. Çünkü Allah, olmuş ve olacak her şeyi bilir. Hidayet ve dalaletten her biri kulların seçimiyle takdir edilip kazanılmış, ilahî kaza ve kaderle de yaratılmıştır.

14. Benzer suçları işleyip cezaevine girmeyen insanlar bulunurken, bazılarının mahkûm ya da tutuklu olması kaderin bir gereği midir?

Suç; dinen ve hukuken yasaklanmış, mal veya cana karşı işlenen sözlü ve fiili eylemlere denir. Bir suçun oluşması için eylemi yapan kişinin bir mükellef (dinen sorumlu tutulmasına esas olacak nitelikleri taşıyor) olması gerekir.

İslam dini, emir ve yasakların ihlalini önlemek, ferdî ve içtimai hayatı ıslah etmek gayesi ile gerek dünya gerekse ahiret hayatına yönelik olarak birtakım caydırıcı tedbirler almıştır. Bu tedbir ve müeyyidelerin tamamı ceza kavramının kapsamı içinde yer alır.

İslam'a göre kanunun açıkça suç saymadığı bir fiilden dolayı hiç kimse cezalandırılamayacağı gibi, hiçbir zümre ve şahsa dokunulmazlık veya ayrıcalık tanınmaz. Şöyle ki, fert-

ler yaratılış itibariyle birbirlerine eşittir [Hucurat, 49/13]. Ayrıca suçlama ve cezalandırmada şahsilik esas olup, hiçbir mükellef başkasının işlediği suç sebebiyle sorumlu tutulamaz [Necm, 53/38-41; Bakara, 2/233]. Öte yandan "Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir karşılıktır." [En'am 6/160; Yunus, 10/27; Ğâfir, 40/40; Şûra, 42/40] hükmünden dolayı suçlara sadece misliyle karşılık verilir. Yine cezalandırmada adalet ve hakkaniyet arandığından bütün muameleler adalet prensibine göre ayarlanır [Bkz. Nisa, 4/58, 135; Maide, 5/8; Nahl, 16/90].

Bu sebeple suçluların tespit edilmesi veya suçlulara verilen cezaların uygulanması esnasında bir takım yanlışlıklar veya haksızlıklar yapılarak benzer suçları işlediği halde ceza almayan veya cezaevine girmeyen insanların bulunması adalet ilkesi ile uyuşmamaktadır.

Buna göre bir kimsenin işlemiş olduğu suçun cezasından bir şekilde kurtulması belki bu dünyada onun lehine bir durum olarak görülse de, gerçekte bu kimse ahirette yaptığının cezasını görecektir. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.); ***"Siz davalarınızı halletmek için bana müracaat ediyorsunuz. Ben de sizin gibi bir insanım. Delilini ortaya koymada kiminiz kiminizden daha düzgün ifadeli olabilir. Böyle bir durumda ben de o kimsenin lehine hüküm verebilirim. Bu sebeple ben kimin düzgün ifadesine dayanarak kardeşinin hakkından ona bir şey hükmetmiş isem ben ona ateşten bir parça kesmişimdir. Sakın o hükümle kestiğim bu parçayı almasın."*** [Buhârî, Şehâdet, 28; Müslim, Akdiyye, 3, H. No: 1713; Tirmizi, Ahkâm, 11] buyurmakta ve haksız yere cezadan kurtulan kişinin ahirette cezasını çekeceğine işaret etmektedir.

Öte yandan insanların dünyada karşılaştığı sıkıntıların işlenilen günahlar için keffaret olacağı umulur. [Buhârî, Merda, 1; Müslim, Birr, 14]. Yüce Allah, başına gelen musibetten dolayı sabredenleri müjdelemiş ve Allah katındaki rahmet ve merhametin onlara olacağını [Bakara 2/155-157] bildirmiştir. Esasen cenneti kazanmanın bir yolu da bu dünyada başa gelenleri göğüsleyebilmektir.

Kader, olacak olan şeyleri Allah'ın ezelî ilmi ile bilip vakti geldiğinde olması yönünde hüküm ve irade etmesi; kaza ise vakti geldiğinde bunların olgu dünyasına çıkmasıdır. Buna göre olumlu ya da olumsuz yaşadığımız her şey kaza-kader ilişkisi içinde gerçekleşmektedir. Bu durum sebeplere tutunmamayı, gereken gayreti göstermemeyi, doğruluk ilkelerine uymamayı gerektirmez. Dolayısı ile kaza-kader olgusu içinde kişinin zorunlu, çaresiz olması diye bir şey söz konusu olmaz. Suç işlediği halde cezalandırılmayan kimseleri dünyada cezalandıracak mekanizmanın işletilememesi de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

TÖVBE

“Ve onlar bir kötülük yaptıkları ya da nefislerine zulmettikleri zaman Allah’ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah’tan başka kim bağışlayabilir? Ve onlar yaptıklarında bile bile ısrar etmezler.”

ÂL-İ İMRÂN, 3/135

“Allah’ım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız sensin. Öyleyse tükenmez lutfunla beni bağışla, bana merhamet et. Çünkü affı sonsuz, merhameti nihayetsiz olan yalnız sensin.”

BUHÂRÎ, EZÂN, 149

TÖVBE

1. Tövbe hakkında bilgi verir misiniz? Gerçek bir tövbe nasıl olmalıdır?

Sözlükte pişmanlık, dönme, nedamet anlamına gelen tövbe, İslamî bir kavram olarak kulun işlediği kötülük ve günahlara pişman olup, onları terk ederek Allah'a yönelmesi, emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak suretiyle Allah'a sığınarak bağışlanmasını dilemesi demektir.

Günahlardan dolayı tövbe etmek farzdır. Kur'an'da tövbe ve türevleri seksen altı defa geçmektedir. Tövbe, Hz. Âdem'le başlar ve kulluğun bir göstergesidir. Bir ayette tövbenin nasûh olması istenmiştir [Tahrim, 88/8]. Nasûh tövbe ise samimi, ciddi ve günaha bir daha dönmemek üzere yapılan tövbedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de her konuda olduğu gibi tövbe konusunda da ümmetine örneklik etmiş hem de müminleri tövbe etmeye davet etmiştir [Buhârî, Deavât, 4; Müslim, Tevbe, 1, 78].

2. Tövbe'nin dindeki yeri nedir, nasıl tövbe yapılır?

Yüce dinimiz İslam'da tövbenin yeri çok önemlidir. Zira günah işleyen bir kimsenin günahını Allah'dan başka hiç kimse affedemez. Amelleri değerlendirmek ancak Allah'a mahsustur. Yüce Allah, bağışlanacak muttakilerin vasıflarını sıralarken şöy-

le buyurmaktadır: *"Ve onlar bir kötülük yaptıkları ya da nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir? Ve onlar yaptıklarında bile bile ısrar etmezler."* [Âl-i İmrân, 3/135].

Günahkâr kimse vakit geçirmeden tövbeye yönelmelidir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: *"Allah katında (makbul) tövbe, ancak bilmeyerek günah işleyip sonra hemen tövbe edenlerin tövbesidir. İşte Allah bunların tövbelerini kabul buyurur. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. Yoksa, (makbul) tövbe, kötülükleri (günahları) yapıp yapıp da kendisine ölüm gelip çatınca, "İşte ben şimdi tövbe ettim" diyen kimseler ile kâfir olarak ölenlerinki değildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlamışızdır."* [Nisâ, 4/17-18]. Peygamberimiz (s.a.s.) de: *"Günahlarından samimi olarak tövbe eden kimse hiç günah işlememiş gibidir."* [İbn Mâce, Zühd, 30] buyurmuştur.

İslam âlimleri bu ve benzeri ayetlerle hadislerden hareketle tövbenin geçerli olması için gerekli şartları belirlemişlerdir. Buna göre bir tövbenin kabul edilebilmesi için şu şartlara uymak gerekir;

a. İşlenen günahı terk etmek,
b. Günah işlediğine pişman olmak,
c. Günahı bir daha işlememeye azmetmek,
d. Eğer işlenen günah kul haklarıyla ilgili ise bu durumda hak sahibi ile helalleşmek gerekir. Kul hakkından kurtulmak ihlal edilen hakkı sahibine veya varislerine iade etmekle veyahut affını istemekle olur.

3. Tövbede hangi dualar okunmalıdır?

Tövbe edecek kimsenin iki rekât namaz kıldıktan sonra Allah'a hamd, Rasûlüne (s.a.s.) salât ve selam getirdikten sonra tövbe

ve istiğfar etmesi, akabinde de salâvat ve hamd ile bitirmesi tövbenin adabındandır.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bağışlanması için yaptığı pek çok duadan ikisi şudur:

"Allah'ım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız sensin. Öyleyse tükenmez lutfunla beni bağışla, bana merhamet et. Çünkü affı sonsuz, merhameti nihayetsiz olan yalnız sensin." [Buhârî, Ezân 149, Deavât 17, Tevhîd 9; Müslim, Zikir 13].

"Allah'ım! Günahlarımı, bilgisizlik yüzünden yaptıklarımı, haddimi aşarak işlediğim kusurlarımı, benden daha iyi bildiğin bütün suçlarımı bağışla! Allah'ım! Ciddi ve şaka yollu yaptıklarımı, yanlışlıkla ve bilerek işlediğim günahlarımı affeyle! Bütün bu kusurların bende bulunduğunu itiraf ederim. Allah'ım! Şimdiye kadar yaptığım, bundan sonra yapacağım, gizlediğim ve açığa vurduğum, ölçüsüz bir şekilde işlediğim ve benden daha iyi bildiğin günahlarımı affeyle! Öne geçiren de sen, geride bırakan da sensin. Senin gücün her şeye yeter." [Buhârî, Deavât, 60].

4. Kasten adam öldürmek, hırsızlık vb. büyük günahların tövbesi ve telafisi olur mu?

Allah Teâlâ; *"Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* [Zümer, 39/53] ayetiyle de şirk dahil bütün günahları işleyen kulları dünyada tövbeye çağırmakta, tövbe ve istiğfar ettikleri takdirde bu günahları affedeceğini bildirmektedir.

İnsandan beklenen günahlarının farkında olması, yaptığından dolayı pişman olup tövbe etmesidir. İnsan tövbe edip tekrar günah işlese tekrar tövbe etmesi gerekir. Samimiyetle tövbe ettikten sonra tövbesini bozmuş olan bir kimsenin ikinci ve üçüncü defa yapacağı samimi tövbeleri de Cenab-ı Hak (c.c.) kabul eder.

Öte yandan, "Nasıl olsa Allah affeder" şeklindeki bir düşünceyle günah işlemeye devam etmek oldukça tehlikelidir ve şeytanın aldatmasından başka bir şey değildir. Tövbenin makbul olması için işlenen günaha pişmanlık duymak, günahı derhal terk etmek ve bir daha eski hale dönmemeye azmetmek gerekir. Ayrıca farzların yerine getirilmesi, helal lokma yenilmesi, eğer işlenen günah kul haklarıyla ilgili ise hak sahibi ile helalleşilmesi de tövbenin kabulü için gerekli şeylerdendir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.) bir hadis-i şeriflerinde: ***"Bir kimse, bir başkasının haysiyetine ya da malına tecavüz ederek onun hakkını üzerine geçirirse, altın ve gümüş bulunmayan kıyamet gününden evvel hak sahibine hakkını ödeyerek onunla helalleşsin, aksi halde yaptığı haksızlık ve zulmü nispetinde onun iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa veya iyilikleri hak sahibinin hakkını karşılamaya yetmezse, hak sahibinin günahlarından alınıp haksızlık eden kişiye yüklenir."*** buyurmuşlardır. [Buhârî, Mezalim, 10]

Dinimizde kişinin işlediği günah ne kadar büyük olursa olsun tövbe kapısı daima açık ve Allah'ın rahmeti de geniştir. Büyük olsun küçük olsun bütün günahların tövbe ve istiğfar ile affedileceği ayet ve hadislerle bildirilmiştir. Bu itibarla, her ne şekilde olursa olsun büyük günah işleyen kimseler yaptıkları bu günahlardan pişman olup, yukarıda belirtilen şekliyle tövbe ettikleri takdirde günahlarının affedileceği umulur. Zira Kur'an-ı Kerim'de Allah'a ortak koşmanın dışında bütün günahların affedilebileceği bildirilmektedir. ***"Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur."*** [Nisa, 4/48]

Bütün bunlara ilaveten elden geldiğince insanlara iyilik yapmalı, yardımcı olmalı ve hayır hasenattta bulunmalıdır. Nitekim Yüce Rabbimiz ***"İyilikler, kötülükleri (günahları) giderir."*** [Hud, 11/114] buyurarak bu hususa dikkat çekmiştir.

5. Tövbeyi bozanın tövbesi olur mu?

Günahlardan dolayı tövbe etmek farzdır. Kişi tövbe ettiğinde bu tövbesine sadık kalmalıdır. Bir ayette tövbenin nasuh olması istenmiştir [Tahrim, 88/8]. Nasuh tövbe ise samimi, ciddi ve günaha bir daha dönmemek üzere yapılan tövbedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de her konuda olduğu gibi tövbe konusunda da ümmetine örneklik etmiş, müminleri tövbe etmeye davet etmiştir [Buhârî, Deavat, 4; Müslim, Tevbe, 1, 78]. Küfürden imana dönmek kâfirlerin, kötülüklerden iyiliklere dönmek fasıkların, kötü huylardan iyi ahlaka dönmek ebrarın (iyilerin), masivadan Hakk'a dönmek nebi ve velilerin tövbesidir. Tövbenin bir kısım şartları vardır. Günaha pişmanlık duymak, günahı derhal terk etmek ve bir daha eski hale dönmemeye azmetmek. Tövbenin rükünleri ise farzların yerine getirilmesi, borçların ödenmesi, helal lokma yenilmesidir.

Diğer yandan bir hata veya günahın mübtelası olan insanların tövbe ettikten sonra kendisini günaha iten sebepleri ortadan kaldırması, mümkün ise arkadaş çevresini değiştirmesi ve o ortamlardan kurtulması uygun olur.

İnsanı yeniden hayata bağlayan, ona ümit ve yaşama isteği veren, onu Allah Teâlâ'ya yöneltip inanç ve imanını kuvvetlendiren, doğru ve dürüst davranmasını sağlayan, herkesin hakkını gözeten ve kendi hakkına razı olan bir kişi haline gelmesine vesile olan tövbenin insan hayatındaki rolü büyüktür. Tövbe, Hz. Âdem'le başlayan bir kulluk göstergesidir. Günahkâr kimse vakit geçirmeden tövbeye yönelmelidir.

6. Tövbe Allah'tan korkan, salih bilinen bir kimse huzurunda mı gerçekleştirilmelidir? Tövbe etmek için birisinden tövbe almak gerekli midir?

Allah'a tövbe etmek için özel olarak birinin elini tutma, ondan tövbe alma yahut bir tarikattan izin alma, bir şeyhe bağlanma

ve birilerini şahit gösterme gibi bir uygulamaya gerek yoktur. Tövbenin kabul olması için gerekli şartları yerine getirerek gönülden Allah'a yönelmek yeterlidir. Kul hakkını ilgilendiren bir husus var ise, hak sahibiyle helalleşmesi gerekir.

Bazı tarikatlarda görülen tövbe alma uygulaması bir nevi arınmak isteyen insanları teşvik etmek, manevi yola girmeleri için karar ve azmini güçlendirme anlamındadır. Birisinden tövbe almış olmak tövbe anlamına gelmez. Tövbe için şartların yerine getirilmesi gerekir.

7. Vesvese sebebiyle zihne gelen kötü sözlerden dolayı insan günahkâr olur mu? Bunlardan kurtulmanın çaresi nedir?

Fısıltı, söz, fiskos, kuruntu, işkil demek olan vesvese yaygın olarak kötü bir işin yapılması, iyi bir işin terk edilmesi veya geciktirilmesi ya da eksik yapılması için şeytanın insanı kışkırtması, aklını çelmesi ve akla kötü düşünceleri getirmesi anlamında kullanılır.

Kur'an'da vesveseci şeytanın şerrinden Allah'a sığınılması emredilmiş [Nâs, 114/1-6]; Hz. Peygamber de müminlere vesvese ile hareket etmemelerini tavsiye etmiş, vesvesenin dinî-hukukî bir hüküm doğurmayacağını bildirmiş ve vesvese ile hareket edenin, örneğin "acaba eşimi boşadım mı boşamadım mı, eşimi boşamış olabilir miyim?" diye kuruntu yapan birisinin talâkını (boşamasını) geçerli saymamıştır [Buhârî, Talâk, 11].

Şeytanın insanı küfre sürükleme yollarından birisi de onu şüphe ve tereddüde sürükleyebilecek sorulardır. Kalpten geçen bu sorular hiç şüphesiz şeytanın vesvesesi ile meydana gelmektedir. Bu istifhamların desise olarak en şiddetli olanını bizzat Allah Rasulü (s.a.s.) bize şöyle haber vermiştir: *"Şeytan sizden birinize gelerek 'filan ve filan şeyi kim yarattı?' der. O kişi 'Allah yarattı' deyince peki, 'Allah'ı kim yarattı?' der. İş bu dereceye varınca o kimse hemen Allah'a sığınsın ve o düşünceden*

uzaklaşsın." [Buhârî, Bedu'l-Halk 11; Müslim, İman, 214]. Bazı rivayetlerde *"Allah'a iman ettim, desin."* ilavesi de vardır [Müslim, İman 212, 213; Ebû Dâvûd, Sünne, 18].

Bu itibarla, vesveseye düşen kişilerin içinde bulundukları ve içlerinde bir sesin fısıldadığını söyledikleri küfür vb. ifadeleri vesvese kapsamında olup sahiplerinin imanlarına ve dinlerine zarar vermez. Zira Allah Teâlâ kullarını güçleri ile orantılı olarak sorumlu tutmuştur. Yükümlülük güç oranındadır. *"Hz. Peygamber (s.a.s.)'e ashabı kiramdan bir kısmı gelerek şöyle demişlerdi: 'Bazılarımızın aklından bir kısım vesveseler geçiyor, normalde bunu söylemenin günah olacağı kanaatindeyiz. 'Hz. Peygamber (s.a.s.), 'Gerçekten böyle bir korku duyuyor musunuz?' diye sormuş, oradakiler de 'Evet!' deyince: 'İşte bu (korku) imandandır (akla gelen vesvese de zarar vermez)."* [Müslim, İman, 60] buyurmuştur. Konu ile ilgili başka bir hadis-i şerif de şöyledir: *"Allah Teâlâ, içlerinden geçen fena şeylerle amel etmedikçe veya onu konuşmadıkça, o şey yüzünden ümmetimi hesaba çekmeyecektir."* [Buhârî, Eymân ve'n-Nüzûr, 15].

Kısaca içinde bulunulan ortamdan kurtulmak için bu tür vesveselere itibar edilmemeli, hiçbir şey yokmuşçasına normal hayata devam edilmelidir. Zira vesvese üzerinde durdukça yoğunlaşır.

AFFETME

"Eğer müminler iseniz benden korkun."

ÂL-İ İMRÂN, 3/175

"Müminin işine şaşarım. Gerçekten onun bütün işleri hayırdır. Bu, müminden başka hiç bir kimsede yoktur. Kendisine bir hayır isabet ederse şükreder, bu onun için hayr olur. Darlık isabet ederse sabr eder, bu da onu için hayr olur."

MÜSLİM, ZÜHD, 13, H. NO: 2999

AFFETME

1. Allah korkusu hakkında bilgi verir misiniz?

“Korku” bilinen veya hissedilen bir işaretten dolayı irkilmek, bir tehlike karşısında ne olacağı endişesi içinde olmak, gelecekte hoşlanmadığı bir şeyle karşılaşma düşüncesiyle kalbin yanıp üzülmesi demektir. Allah korkusu terim olarak “Allah’ın sonsuz yüceliği karşısında irkilmek, O’nun sonsuz büyüklüğüne münasip bir şekilde hamd ve tesbih yapılamayacağını fark etmek, O’nun sayısız nimetlerine karşı yeterince şükredememe endişesi içinde olmak, O’nun sınırsız kemâline karşı duyduğumuz yahut duymamız gereken muhabbetin bazı tutum ve davranışlarımızla zarar göreceği kaygısını taşımaktır.”

Allah korkusu Kur’an’da teşvik edilir. ***“Eğer müminler iseniz benden korkun.”*** [Âl-i İmrân, 3/175]; ***“Ey kullarım! Benden korkun, sakının.”*** [Zümer, 39/16] gibi birçok ayette Allah’tan korkulması emredilmiştir. Ancak Allah korkusu insanın karanlıktan, açlıktan, yırtıcı hayvanlardan ve düşmandan korkması gibi bir korku değildir. İnsan isyanı sebebiyle Allah’ın rahmet, mağfiret, rıza, sevgi, dostluk ve nimetlerinden mahrum kalmaktan; ilahî huzurda hesap vermekten ve dünya ve ahirette azabına uğramaktan korkar.

Kur’an’da Allah’ın gıyabında, makamından, vaîdinden ve azabından korkmak söz konusu edilmiştir. Bunlar;

a. Allah'ın gıyabında korkmak [Mâide, 5/94; Yâsîn, 36/11]; Allah'ı görmeden, henüz huzuruna varmadan korkmaktır.
b. Allah'ın makamından korkmak [Rahmân, 55/46; Nâzi'ât, 79/40-41]; Kur'an'da "Allah'ın makamından korkma" ifadesi kullanılmış ve bu korkuya sahip olanlar cennetle müjdelenmişlerdir. Allah'ın makamı ile murat insan ve cinlerin kıyamet gününde hesap vermek için Allah'ın huzurunda durmalarıdır. Allah kullarının gizli-âşikâr bütün yaptıklarını bilir, görür ve söylediklerini duyar. İnsanlar Allah'ın denetimi ve gözetimi altındadırlar.
c. Allah'ın vaîdinden korkmak [İbrahim 14/14]; Allah'ın rızasından, cennet ve nimetlerinden mahrum kalmaktan, lanete ve sürekli azaba uğramaktan korkmaktır. Allah, müminlere cennet; kâfir ve münafıklara ise cehennem vaadinde bulunmuştur [Tevbe, 9/68, 72].
d. Allah'ın azabından korkmak [Ra'd 13/6; Hicr 15/49; Fussilet 41/43; Hadîd 57/20].

Allah korkusu Allah'ın celal sıfatlarına, vaîd ve azabına yöneliktir. ***"Allah kullarına zerre kadar zulmetmez."*** [Nisâ, 4/40] Yüce Allah varlığını, birliğini, meleklerini, kitaplarını, ayetlerini ve Peygamberlerini inkâr edenleri, yalanlayanları ve isyan edenleri cezalandıracağını Kur'an'da bildirmiştir. İsyankâr insan tövbe edip af dilerse bağışlanır. İnkâr, isyân ve zulmüne devam ederse cezalandırılır. İşte insan, bu inkâr, isyan ve zulüm sebebiyle Allah'ın cezalandırmasından korkar. Yüce Allah kendisini hem bağışlayan hem de cezalandıran olarak tanıtmıştır. İşte Allah korkusu insanın, Allah'ın mağfiret ve rızasından mahrum kalmasına, acı ve şiddetli azabına uğrama endişesi taşımasına yöneliktir. Allah korkusu deyince bunun anlaşılması gerekir.

Allah'ın azabından korkulması gerekir. Çünkü Allah'ın azabı büyük [Bakara, 2/7], alçaltıcı [Bakara, 2/90], şiddetli [Bakara, 2/165], korkunç [İsrâ, 17/57], sert [Lokmân, 31/24] ve kötü [Zümer, 39/24] bir azaptır. Allah suçsuz yere hiç kimseyi cezalandırmaz. Ancak in-

sanlar cezalandırmayı hak ettikleri bir suç işledikleri takdirde cezalandırır. Asıl cezalandırma yeri ahirettir. Bununla birlikte Allah, dünyada da insanları çeşitli şekillerde ıslah olmaları için cezalandırabilir. Geçmiş kavimlerden birçok insan ve toplumu inkâr ve isyanları sebebiyle cezalandırmıştır [Ankebût, 29/40; En'âm, 6/65]. Allah korkusu hem dünyada hem de ahirette cezalandırılmaktan korkmayı ve cennet nimetlerinden mahrum kalmayı ifade etmektedir. Kur'an'da Allah'ın azabından emin olunmaması istenmiş [A'râf, 7/97] ve Allah'ın azabından ancak hüsrana uğrayanların emin olacakları bildirilmiştir [A'râf, 7/99].

Kur'an'da peygamberlerin [Ahzâb, 33/39], âlimlerin [Fâtır, 35/28], akıllı insanların [Ra'd, 13/19], hidayete erenlerin [Tevbe, 9/18], muttakilerin [Enbiyâ, 21/49], salihlerin [Beyyine, 98/7-8], namazlarını kılan [Me'âric, 70/27], hayırda yarışan [Mü'minun, 23/60], kurutuluşa eren müminlerin [Nur, 24/52], meleklerin [Enbiyâ, 21/26], canlı ve cansız bütün varlıkların [Nahl, 16/49-50; İsrâ, 17/57] Allah'tan korktukları bildirilmiştir.

Allah'tan korkanlar peygamberin uyarısına kulak verirler [Fâtır, 35/18], iman edip salih ameller işlerler [Beyyine, 98/7-8], Kur'an'dan öğüt alırlar [Tâ-hâ, 20/3], Kur'an kıssalarından ibret alırlar [Nâzi'ât, 79/26], Allah ve Peygamberin emirlerine uyarlar [Nahl, 16/49-50], Kur'an okununca derileri ürperir, kalpleri Allah'ın zikrine karşı yumuşar [Zümer, 39/23; Enfâl, 8/2] ve günahları terk ederler [Mâide, 7/27-28].

Allah'tan korkan insan, hırsızlık, gasp, hainlik, iftira, zulüm ve işkence yapamaz, insan öldüremez, içki içemez, kumar oynayamaz, hiç kimsenin bulunmadığı bir yerde olsa bile suç işleyemez, namazını, orucunu, zekâtını ve haccını terk edemez, hiçbir görevini ihmal edemez. Çünkü Allah korkusu bütün bunlara mani olur. Allah'tan korkan kimse, ibadetlere devam eder, günahlardan sakınır, bir günah işleyince üzülür ve hemen bu günahından tövbe eder, nefsini hesaba çeker ve ahlakını güzelleştirir.

2. Affedilmeyen günah var mıdır? Katil, mütecaviz gibi herkes Allah'ın affına nail olabilir mi?

Dinimizde kişinin işlediği günah ne kadar büyük olursa olsun tövbe kapısı daima açık ve Allah'ın rahmeti de tahminlerimizin ötesinde geniştir. Büyük olsun küçük olsun bütün günahların tövbe ve istiğfar ile affedileceği ayet ve hadislerle bildirilmiştir. Bu itibarla, her ne şekilde olursa olsun büyük günah işleyen kimseler yaptıkları bu günahlardan pişman olup, Allah Teâlâ'ya tövbe ettikleri ve iyilikte bulundukları takdirde cehennemde ebediyyen kalmazlar; Allah'ın affetmesi halinde cehenneme hiç girmeyebilirler. Allah Teâlâ böyle kimseleri isterse günahları oranında cezalandırır, isterse yaptığı güzel amellerinden dolayı affeder.

Kur'an-ı Kerim'de, Allah'a ortak koşmanın dışında bütün günahların affedilebileceği bildirilmektedir. ***"Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur."*** [Nisa, 4/48] Ayrıca tekrar dönmemek üzere azm ederek tövbe eden her kulun şirk dahil bütün günahlarını Allah affedebilecektir [Zümer, 39/53].

Bu itibarla, her ne şekilde olursa olsun günah işleyen kimselerin yaptıkları bu günahlardan pişman olup, Allah'u Teâlâ'ya tövbe etmeleri gerekir. Ayrıca namaz kılmak ve sadaka vermek gibi iyilikte bulunması da uygun olur. Nitekim Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: ***"İyilikler, kötülükleri (günahları) giderir."*** [Hud, 11/114] buyurmuştur.

Bir hata veya günahın mübtelası olan insanların kendilerini buna iten sebepleri ortadan kaldırmaya çalışması, mümkün ise arkadaş çevresini değiştirmesi ve kurtulması için Allah'a dua etmesi uygun olur.

3. Günaha batmış ve affedilme ümidi taşımayan bir kişi de ibadet etmeli midir?

Allah Teâlâ: *“Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”* [Zümer, 39/53] ayetinde şirk dahil bütün günahları işleyen kulları dünyada tövbeye çağırmakta, tövbe edip durumlarını düzelttikleri ve istiğfar ettikleri takdirde onları affedeceğini bildirmektedir.

Önemli olan günaha pişmanlık duymak, günahı derhal terk etmek ve bir daha eski hale dönmemeye azmetmektir. Kişi ne kadar günahkâr olursa olsun, ister tövbe etmiş olsun ister olmasın Allah’ın emrettiği ibadetleri yerine getirmeli, Allah’ın huzuruna ibadet borçlusu olarak çıkmamalıdır. Çünkü Rabbimiz insanları ve cinleri kendisine ibadet etmeleri için yarattığını bildirmekte ve ölüm gelinceye kadar ibadete devam etmelerini emretmektedir. [Hicr, 16/99; Zariyat, 51/56]

Sonuç olarak bilinmelidir ki, şartlarına uygun olarak huşû içerisinde kılınan namaz insanları kötülüklerden alıkoyar. Zira Yüce Allah, “*(Rasûlüm!) Sana vahyedilen Kitab’ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.*” [Ankebut, 29/45] buyurmaktadır. Buna göre günahkâr insanların Allah’tan ümit kesmeden, derhal tövbe edip ibadete başlamaları, özellikle de namazlarını huşu ve Allah’ı görüyormuşçasına huzurlu bir şekilde kılmaları gerekir.

4. Gayrimeşru cinsel ilişkiye girmiş olan kimseler daha sonra nikah kıyarak evlenseler daha önceki günahları affolunur mu?

Dinimizde zina çok büyük bir günahtır. Kur’an-ı Kerim’de: *“Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o bir hayasızlıktır ve çok kötü bir*

yoldur.” [İsra, 17/32] buyrulmuştur. İslam yalnız zinayı değil, zinaya sevk ve davet eden yolları da yasaklamıştır.

Kişi vaktiyle zina ettiği ya da şehvetle dokunduğu bir kadınla -nikaha engel başka bir mani bulunmadıkça- evlenebilir. Bununla birlikte zina edilen kişi ile evlenmek, işlenen zina suçundan doğan günahı ortadan kaldırmaz. Ayrıca pişmanlık duymak ve tövbe etmek gerekir. Allah Teâlâ mümin kimsenin bütün günahlarının affedilebileceğini bildirmektedir.

Bu itibarla, her ne şekilde olursa olsun zina yapan kimsenin pişman olup, Allah Teâlâ'ya tövbe istiğfar edip Allah'tan af dilemesi gerekir. Ayrıca namaz kılmak, oruç tutmak ve sadaka vermek gibi ilave ibadetlerde ve iyi davranışlarda bulunması günahın bağışlanmasına vesile olur. Nitekim Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: *“İyilikler, kötülükleri (günahları) giderir”* [Hud, 11/114] buyurmuştur.

5. Cezaevinde çekilen ceza, kul hakkına ve diğer günahlara keffaret olur mu?

Musibet; ansızın gelen bela, sıkıntı, hoşlanılmayan şeyler, insana şiddetle dokunan olaylar ve felaketler demektir. Mümini üzen her şey musibettir. Peygamberimiz (s.a.s.) yanmakta olan mum sönünce istirca etmiş; *“innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn = (Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz).”* buyurmuştur. (Bunun üzerine kendisine); “Bu bir musibet midir ki, istirca eylediniz” diye sorulmuş, Peygamberimiz (s.a.s.): *“Evet mümini üzen, ona eziyet veren her şey musibettir”* buyurmuştur. [Buhârî, Merda, 1; Müslim, Birr, 52].

Musibet kelimesi daha çok şerri ifade eder. Ancak musibette hayır da olabilir. Şöyle ki Allah Teâlâ: *“…Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken siz onu seversiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz.”* [Bakara, 2/216]. buyurmuştur. Hz. Muhammed (s.a.s.) ise; *“Müminin işine şaşarım. Gerçekten onun bü-*

tün işleri hayırdır. Bu, müminden başka hiç bir kimsede yoktur. Kendisine bir hayır isabet ederse şükreder, bu onun için hayr olur. Darlık isabet ederse sabr eder, bu da onu için hayr olur." [Müslim, Zühd, 13, H. No: 2999] buyurmuştur.

Musibetler günahlara keffaret olur. Zira bir hadisi şerifte; *"Müslümana, vücuduna batacak bir dikene varıncaya kadar yorgunluk, hastalık, gelecekten kederlenme, geçmişten hüzünlenme, başkalarından gelen eza ve iç sıkıntısı isabet ederse, Allah muhakkak bu musibetleri sebebiyle o müslümanın günahlarından bir kısmını örter."* [Buhârî, Merda, 1; Müslim, Birr, 14] buyrulmaktadır. Yine Hz. Peygamber (s.a.s.) müminlerin kendilerine veya çocuklarının başına Allah'a kavuşacağı güne kadar bir sıkıntı gelebileceğini, bunun da onun için günahlarına keffaret olacağını [Tirmizi, Zühd, 57] haber vermiştir.

Öte yandan işlenen suç kul hakları ile alakalı ise bu suçu işleyen cezasını çekse bile; hakkı ihlal edilen kişinin kendisine, ölmüşlerse mirasçılarına haklarını iade etmeli ve onlardan helallik istemelidir. Bu kimseleri bilmiyor ise fakirlere veya hayır kurumlarına onların namına sadaka vermelidir. Ayrıca, yapılan bu kusurlardan dolayı da Allah'tan af ve mağfiret dilemelidir. Allah'ın bu durumda olan kimseleri bağışlaması umulur.

DUA

“Onlar, geceleri az uyuyanlardı. Seher vakitlerinde bağışlanma dilerlerdi.”
ZÂRİYÂT, 51/17-18

“Sizden herhangi biriniz ‘dua ettim de kabul olunmadı’ diyerek acele etmedikçe duası kabul olunur.”
TİRMİZÎ, DEAVÂT, 12

DUA

1. Dua nedir, nasıl yapılmalıdır?

Sözlük anlamı ile dua "çağırmak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek" demektir. Dinî bir terim olarak dua ise insanın bütün benliğiyle Allah'a yönelerek maddi ve manevi isteklerini O'na arz etmesi demektir. Temeli, insanın halini Allah'a arz etmesi ve O'na niyazda bulunması olduğuna göre dua, Allah ile kul arasında bir irtibattır.

Duada daima tâzim ve tâzimle birlikte istekte bulunma anlamı vardır. Dua aynı zamanda zikir ve ibadettir. Böylece duada biri zikir ve saygı, diğeri de dilek olmak üzere iki unsur hep yan yana bulunur. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a.s.) "***Dua ibadetin özüdür.***" [Tirmizî, Deavât, 1] buyurmuştur. Aynı sebeple en önemli ibadet olan namaz, dua (salât) kelimesiyle ifade edilmiştir [En'âm, 6/52; Kehf, 18/28]. Diğer bir ayette de, "***De ki; duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin.***" [Furkân, 25/77] buyurulmak suretiyle insanın ancak Allah'a olan bu yönelişiyle değer kazanabileceği belirtilmiştir. Duanın sadece Allah'a yöneltilmesi; Allah'tan başkasına, putlara veya kendilerine üstün nitelikler izafe edilen başka yaratıklara dua ve ibadet edilmemesi hususu Kur'an'da ısrarla vurgulanmıştır [Şuarâ, 26/213; Kasas, 28/88].

2. Fiilî dua ne demektir?

Allah kâinatta meydana gelecek tüm olayları belli sebeplere bağlamıştır. Hem dünyada hem de içinde yaşanılan evrendeki her şey Allah'ın koyduğu sebep-sonuç (kanun ve kural) ilişkilerine göre şekillenir. Arzu ettiği bir şeyin olmasını isteyen kişi, onun sebeplerini de yerine getirmek zorundadır. Sınavda başarılı olmak isteyen öğrencinin derslerine çalışması fiilî dua sayılır.

Kişi, Allah'tan istediği şeyin gerçekleşmesi için Allah'ın kendisine öğrettiği sebepleri ve kanunları elinden geldiği kadar yerine getirip tamamlar, sonucunu da Allah'tan bekler. "İnsan için ancak çalışmasının karşılığı vardır." [Necm, 53/39] mealindeki ayette insanların çalışmaları ile alacakları sonuç arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiş ve bu çalışmanın fiilî bir dua manasına geldiğine işaret edilmiştir. Hayvanı hasta olan ve iyileşmesi için sadece dua eden birisine söylenen "Duana biraz da katran ekle..." sözü, fiilî dua için güzel bir örnektir.

Bir işin gerçekleşmesi için dua edip oturan insanın yapmış olduğu hareket ne kadar yanlış ise, tüm çalışmaları yapıp, gerekli tedbirleri aldıktan yani fiili duasını tamamladıktan sonra "bu işi ben tamamladım." diyerek sözlü duayı terk edenin yapmış olduğu davranış da o derece yanlıştır.

3. İstiğfar duası nedir?

İstiğfar, işlenilen günahlardan ve hatalardan dolayı Allah'tan af ve mağfiret niyaz etmek demektir. Kur'an-ı Kerim'de işledikleri kötülüklerden pişman olup tövbe-istiğfarda bulunanlar övülmektedir [Âl-i İmrân, 135]. Kaynaklarda "istiğfar duası" adında özel bir dua yoktur. Ancak içeriği bakımından "istiğfar" anlamı taşıyan pek çok dua vardır. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in "seyyidü'l-istiğfâr" (istiğfârın en güzeli) diye nitelediği dua şöyledir: *"Allah'ım! Sen benim Rabbimsin! Senden başka hiç bir ilâh yoktur. Beni sen yarattın. Ben Senin kulunum; gücüm yettiği kadarıyla*

Senin ahdin ve va'din üzere bulunuyorum. Yaptığım fenalıkların şerrinden Sana sığınırım. Üzerimde olan nimetlerini itiraf ederim; günahımı da itiraf ederim. Beni bağışla; çünkü Senden başka hiçbir kimse günahları bağışlamaz." [Buhârî, Daevât, 2].

Kişinin Rabbine yönelerek içinden geldiği gibi dile getirdiği her türlü bağışlanma duası zaten bir istiğfardır.

4. Her zaman dua yapılabilir mi, özel dua yapma vakitleri var mıdır?

İslam dinine göre dua için mutlaka uyulması gereken özel bir zaman veya mekân tahsis edilmiş değildir. Her yerde her zaman dua edilebilir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: *"Akşama ulaştığınızda ve sabaha kavuştuğunuzda, gündüzün sonunda ve öğle vaktine eriştiğinizde Allah'ı tesbih edin (namaz kılın). Göklerde ve yerde hamd O'na mahsustur."* [Rum, 30/17] buyurularak ibadet ve duanın gün içine yayılmasının önemi vurgulanmıştır. Bununla birlikte Kur'an ve hadislerden anlaşıldığına göre gece seher vaktinde yapılan dualar daha makbuldür [Tirmizî, Deavât, 80]. Âl-i İmran suresi 16-17. ayetlerde cennetlikler şöyle müjdelenir: *"(Onlar) 'Rabbimiz, biz iman ettik. Bizim günahlarımızı bağışla. Bizi ateş azabından koru. ' diyenler, sabredenler, doğru olanlar, huzurunda gönülden boyun büküp divan duranlar, Allah yolunda harcayanlar ve seherlerde (Allah'tan) bağışlanma dileyenlerdir."* Bir başka ayette de şöyle buyurulmuştur: *"Onlar, geceleri az uyuyanlardı. Seher vakitlerinde bağışlanma dilerlerdi."* [Zâriyât, 51/15-18].

Ramazan gecelerinde, Arafat vakfesinde, gece vakitlerinde, ezan okunduğu ve kamet getirildiği sıralarda, farz namazların sonunda yapılan duaların kabul edileceği hadis-i şeriflerde beyan edilmiştir [Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn, 166; Tirmizî, Duâ, 8, Deavât, 80, 129; İbn Mâce, Sıyâm, 48].

5. Duaların kabul olması için bazı ön şartlar var mıdır?

Duanın kabul edilmesi için şu hususlara riayet edilmesi istenmiştir:

a. Duadan önce tövbe ve istiğfar edilmelidir. Devamlı olarak günah işleyen ve günah işlemeye devam eden, haramlardan uzak durmayan bir kulun duası kabul edilmeye layık değildir. Peygamberimiz (s.a.s.)'in şu hadisi çok dikkat çekicidir: *"Uzun seferler yapmış, üstü başı tozlanmış bir adam ellerini semaya kaldırarak, 'Yâ Rabbi, Yâ Rabbi' diye yalvarıyor. Oysa yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gıdası haramdır. Böyle birisinin duası nasıl kabul olur?"* [Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 2]

b. Duaya Allah'a hamd, Peygamber'e salat-ü selam ile başlanmalı; yine salat-ü selam ve Allah'a hamd ile bitirilmelidir. Fudâle b. Ubeyd'den (r.a.) rivâyete göre o şöyle demiştir: *"Rasulüllah (s.a.s.) mescidde oturmakta iken bir adam geldi, namaz kıldı, sonra şöyle dua etti: Allah'ım beni bağışla, bana acı. Bunun üzerine Rasulüllah (s.a.s.): Ey namaz kılan, acele ettin, namaz kılıp oturduğun vakit Allah'a layık olduğu şekilde hamd et, sonra bana salât ve selam et, sonra da yapacağın duayı yap. Bundan sonra başka biri namaz kıldı. Namazdan sonra Allah'a hamd etti ve Peygamber'e salât ve selam getirdi. Başka bir şey yapmadı. Bunun üzerine Rasulüllah (s.a.s.), o kimseye şöyle buyurdu: Ey namaz kılan kimse! Dua et, duan kabul edilsin."* [Tirmizî, Deavât, 3476; Nesâî, Sehv 27].

c. Dua içten, tevazu ile ve yalvararak yapılmalıdır. Bir ayette şöyle buyrulmaktadır: *"Rabbinize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O haddi aşanları sevmez."* [A'raf, 7/55]

d. Israrla dua edilmelidir. Bir mümin ettiği duanın kabul edilmesi hususunda aceleci olmamalıdır. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmaktadır: *"Sizden herhangi biriniz 'dua*

ettim de kabul olunmadı' diyerek acele etmedikçe duası kabul olunur." [Tirmizî, Deavât, 12].

e. Umut ve korku içinde dua edilmelidir. Kur'an'da şöyle buyurulmaktadır: *"Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışırlar, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi."* [Enbiyâ, 21/90].

f. Dua ederken zaman seçimine de dikkat edilmelidir. Dua her zaman yapılabilirse de bazı vakitlerde yapılması duanın daha çabuk kabul edilmesini sağlar. Bu vakitlerden birisi seher vaktidir. Allah Teâlâ geceleri dua, ibadet ve istiğfar ile meşgul olanları Kur'an-ı Kerim'de övüyor ve şöyle buyuruyor: *"Onlar geceleri az uyurlardı. Seher vakitlerinde bağışlanma dilerlerdi."* [Zâriyât, 51/15-18] Peygamberimiz (s.a.s.)'e; *"Ey Allah'ın Rasûlü, hangi dua daha makbuldür?"* Diye sorulunca, *"Gece yarısı ve farz namazlardan sonra yapılan duadır."* cevabını vermiştir. [Tirmizî, Deavât, 79].

6. Bazı ayet veya duaları belli sayıda okuma uygulamasının dinî bir dayanağı var mıdır? Bunları belirli sayıda okuyunca isteğimiz olur anlayışı doğru mudur?

Duaların kabulü için samimiyet önemli olup, belirli sayılarda okunması/yapılması şart değildir [Mü'min, 40/65; Tirmizî, Deavât, 66]. Salât-ı tefriciyenin ya da herhangi bir duanın 4444 defa veya belli zamanlarda okunması şart olmadığı gibi, okunduğunda muhakkak kabul olunacağını ifade eden herhangi bir ayet ve hadis de, bulunmamaktadır. Kişinin bir isteğinin yerine gelmesini Allah'tan isteyeceği vakit iki rekât namaz kılması [İbn Mâce, Dua, 13], Allah'a hamd edip Hz. Peygamber (s.a.s.)'e salât-u selamda bulunması [Ebû Dâvûd, Salât, 358], duadan önce tövbe-istiğfar etmesi tavsiye edilir [Müslim, Zekât, 19].

7. Muska kullanmak dinen uygun mudur?

Muska; hastalık, göz değmesi, âfetten korunmak veya kurtulmak için yazılan ve insanların üzerlerinde taşıdıkları bir nesnedir.

Korkudan, nazardan korunmak, bazı hastalıklardan şifa bulmak için dua etmek, Kur'an-ı Kerim'den ayetler okumak, caizdir [Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 9; İbn Mâce, Tıb, 35-36]. Ayet ve dua gibi metinlerin bir şeye yazılıp insanların bedenlerine asılması veya iliştirilmesi konusunda Hz. Peygamber'den bir rivayet yoktur. Ancak Amr b. Abdullah, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şöyle buyurduğunu bildirmektedir: *"Sizden biriniz uykuda korkarsa 'Allah'ın gazab ve azabından ve kullarının şerrinden, şeytanların vesvesesinden ve yanıma gelmelerinden, eksikliği olmayan Allah'ın sözlerine sığınırım. ' desin. O takdirde, hiçbir şey ona zarar vermez."* ve Abdullah b. Amr'ın da bu duayı temyiz çağına gelen çocuklarına öğretip, temyiz çağına gelmeyen çocukları için de yazıp boyunlarına astığı rivayet edilmiştir [Ebû Dâvûd, Tıb, 19].

Bazı fıkıh kaynaklarında Kur'an-ı Kerim'den ayetler yazılıp muska yapılarak takılmasında sakınca görmeyen âlimler bulunduğu belirtilmektedir [Komisyon, Fetâvây-ı Hindiyye, V, 356]. Bununla birlikte muskadan medet umma, onu koruyucu olarak algılama, Allah'tan beklenilecek şeyleri muskadan bekleme gibi olumsuzluklara sebep olacaksa, muska kullanılması doğru değildir. Bu bağlamda insanların duygularını istismar eden şarlatanlara karşı da uyanık olunmalıdır.

8. Vefat edenler için 7, 40 ve 52. gün duası var mıdır, dinî dayanağı nedir?

Bir kimsenin ölümünün 7, 40 ve 52. günü şeklinde zamanlar tayin edip bu zamanlarda özel merasim yapma şeklindeki uygulamaların hiçbir dinî dayanağı yoktur.

Ölen bir Müslümanın usulüne göre yıkanıp kefenlenmesi ve cenaze namazının kılınarak defnedilmesi farzdır. Bunun dışında yapılması zorunlu olan bir şey yoktur. Ancak, sevabı ölen kimsenin ruhuna bağışlanmak üzere hayır yapılabileceği gibi, çeşitli vesilelerle dua da edilebilir. Hz. Âişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.)'e bir adam: ***"Annem ansızın öldü. Öyle sanıyorum ki, konuşabilseydi sadaka verilmesini vasiyet ederdi. Şimdi ben onun adına sadaka versem sevabı ona ulaşır mı?*** " diye sordu. Peygamberimiz de (s.a.s.): ***"Evet, ulaşır. Onun namına sadaka ver."*** buyurdu [Buhârî, Vesâyâ 19; Müslim, Zekât 51].

9. Dua-kader ilişkisi nedir, duanın eceli değiştirdiği, belaları uzaklaştırdığı sözü ne anlama gelmektedir?

Dua bir ibadet, yalvarma, tazarru ve niyazdır. Duanın sonuç doğuracak bir sebep olarak görülmesi, konunun kaderle ilişkisini akla getirmektedir. Tabiat olayları, sünnetullah denilen ilahî kanunlara uygun olarak meydana gelmektedir. Başka bir deyişle tabiatta ortaya çıkan her olayın mutlaka bir sebebi vardır. İnsanın fiilleri de aynı şekilde bir sebep-sonuç ilişkisi içinde cereyan etmektedir. Sebebi ve o sebebe bağlı olarak ortaya çıkan sonucu yaratan Allah'tır [En'am, 6/17; Yunus, 10/107].

Dua, kulluğun gereğidir. Yoksa dua, Allah'ın meydana geleceğini ezelde takdir ettiği şeyin gerçekleşmesini önlemesi, takdir etmediği şeyin meydana gelmesini sağlaması için yapılan bir amel değildir. Ayrıca dua, Allah'ın bilmediği şeyi ona hatırlatma anlamını da asla taşımaz. Dua, kişinin kulluğunu göstermesi, aczini ve ihtiyacını Allah'a arz etmesidir.

Dua takdirin bir parçasıdır. Hadislerde duanın belaları def edeceğine [Müsnedü's-Şihab, No. 559] işaret edilse de, ezelde duaya bağlı olarak takdir edilmiş şeyler yine dua ile meydana gelecektir [Tirmizî, Deavât, 102]. Kulun iradesi, kendi kaderini ortaya koyma bakımından belirleyicidir. Allah, ezelî ilmiyle kulun yapacağı

duayı bildiği için kaderini ona göre şekillendirmektedir. Dua sonucunda bir değişikliğin olmasını Allah dilemişse bu değişiklik tabii sebep-sonuç ilişkisi içinde hayır veya şer olarak ortaya çıkmaktadır.

10. Dua'da tevessül ne demektir? Duada vesilenin dinî dayanağı var mıdır?

Tevessül, Allah'a yaklaşmak veya bir dileğin kabul edilmesini ya da bir musibetin defedilmesini sağlamak amacıyla dua esnasında Allah'ın güzel isimlerinden veya yüce sıfatlarından birini, işlediği güzel bir ameli veya yaşamakta olan salih bir insanın duasını vasıta kılmak demektir. Vesile kelimesi Kur'an'da iki yerde geçmektedir [Mâide, 5/35; İsrâ, 17/57]. Mâide suresindeki ayette müminlerin Allah'a yaklaşmak için "vesile" aramaları istenmektedir. Ayette geçen vesileden maksat da Allah'a boyun eğip, O'nun hoşnutluğunu kazandıracak güzel ameller işleyerek O'na yaklaşmaktır. Güzel amellerin "vesile" kılınması [Buhârî, İcâre, 12; Müslim, Zikr, 100] ve yaşamakta olan salih bir kişinin duasıyla tevessül caiz kabul edilmiştir [Buhârî, Cuma, 34; İstiskâ, 3; Tirmizî, Deavât, 118; İbn Mâce, İkâme, 189].

Bunun dışında Allah'tan başkasından isteme şeklindeki dinimizin onaylamadığı tavırlar içerisine girmek ise caiz değildir. Zira dua sadece Allah'a yapılır, istekler O'na arz edilir.

11. Yaptığımız ibadetlerin sevabı hayatta olanlara ve ölmüşlerimize bağışlanabilir mi?

Yapılan ibadetin ve hayırların sevaplarının başkasına bağışlanması caizdir. Kişi okuduğu Kur'an-ı Kerim'in, kıldığı namazın ve işlediği bir hayrın sevabını başkasına bağışlayabilir. İster sağ, ister ölmüş olsun kendisine sevap bağışlanan kimsenin bundan yararlanacağı umulur. Başkası tarafından bağışlanan sevapla bir kimsenin bizzat yapması gereken ibadet borçları ödenmiş olmaz ise de, bunlar iyilik ve sevaplarının çoğalmasına ve dere-

cesinin yükselmesine vesile olabilir. Annesi ve babası öldükten sonra onlara bir iyilik yapıp yapamayacağını soran kişiye Hz. Peygamber (s.a.s.); ***"Evet, onlara dua etmek, rahmet dilemek, onlar için istiğfar etmek, vasiyetlerini yerine getirmek, dostlarına hürmet edip ikramda bulunmak, akrabaları ile ilgilenip onlara karşı üzerine düşeni yapmaktır."*** buyurmuştur [Ebû Dâvûd, Edeb, 130; İbn-i Mâce, Edeb, 2]. Annesinin aniden öldüğünü, şayet konuşabilseydi sadaka verilmesini vasiyet edeceğini zannettiğini, onun adına sadaka verirse sevabının kendisine ulaşıp ulaşmayacağını soran sahabiye de: *"Evet, ulaşır. Onun namına sadaka ver."* buyurmuşlardır [Buhârî, Vasâyâ, 19; Müslim, Zekât, 16, H. No: 2373].

Buna göre sevabı ölen kimsenin ruhuna bağışlanmak üzere her türlü ibadet yapılabileceği gibi, çeşitli vesilelerle dua da edilebilir. Yapılan ibadet ve hayırların sevabının bağışlanması ve hayır duada bulunulması için kabir başında bulunmak şart değildir. Ancak imkânı olanların zaman zaman kabir ziyaretinde bulunarak orada dua etmesi daha uygundur. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Cennetü'l-Baki'ye gidip orada dua ettiği bilinmektedir [Müslim, Cenâiz, 35; H No: 2299-2301].

12. Selamlaşma nasıl yapılır, hükmü nedir?

Barış, rahatlık, esenlik demek olan selam, bir terim olarak Müslümanların karşılaştıkları zaman kullandıkları esenlik dileğini ifade eden özel sözlerdir.

İslamî uygulamada selamlaşma taraflardan birinin diğerine "Selamün aleyküm" (selam, esenlik ve güven sizin üzerinize olsun) demesi; diğerinin ise: "Ve aleyküm selam" (Sizin üzerinize de selam, esenlik ve güven olsun) şeklinde cevap vermesi ile gerçekleşir.

Dinimiz Müslümanları kardeş ilan etmiş, kardeşlik bilincinin yerleşip devam etmesi için de onlara bazı görevler yüklemiştir. Bu görevlerden biri de selamlaşmaktır.

Kur'an-ı Kerim'de, ***"Size bir selam verildiği zaman ondan daha güzeliyle veya aynı ile karşılık verin."*** [Nisa, 4/86] buyurulmuştur.

Selama misli ile karşılık vermek, "Selamün aleyküm" diyene "Aleyküm selam şeklinde; "Selamün aleyküm ve rahmetullah" diyene ise, "Aleyküm selam ve rahmetullah" şeklinde cevap vermekle olur.

Selama daha iyisi ile karşılık vermek ise, "Selamün aleyküm" diyene, "Aleyküm selam ve rahmetullah" şeklinde; "Selamün aleyküm ve rahmetullah" diyene de, "Aleyküm selam ve rahmetullahi ve berekatühü" şeklinde karşılık vermekle olur.

Hz. Peygamber (s.a.s.): ***"Amellerin hangisi daha hayırlıdır?"*** diye soran kimseye ***"Yemek yedirmen ve tanıdığına-tanımadığına selam vermendir."*** [Buhârî, İman, 18] buyurmuştur.

Selamı teşvik eden bir başka hadis-i şerif de şöyledir: ***"Siz iman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de gerçek anlamda iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi sevebileceğiniz bir şeyi söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız."*** [Müslim, İman, 24].

İki Müslüman karşılaştığında söze başlamadan önce selamlaşmalıdır. Rasûlüllah (s.a.s.): ***"Selam, konuşmadan önce gelir."*** [Tirmizî, İsti'zân, 11] buyurmuştur.

İslamî adaba göre binekte olan yaya olana, yaya olan oturana, az olanlar çok olanlara, küçük büyüğe selam verir [Tirmizî, İsti'zân, 14].

Bir gruptan ayrılırken ayrılan kişi de geride bıraktıklarına selam verir. Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: ***"Biriniz bir meclise vardığında selam versin. Oturduğu meclisten kalkmak istediği zaman da selam versin. Önce verdiği selâm, sonraki selamından daha üstün değildir."*** [Ebû Dâvûd, Edeb 139; Tirmizî, İsti'zân 15].

KUL HAKKI

“Rüşd çağına erişinceye
kadar yetimin malına sadece en iyi
tutumla yaklaşın; ölçü ve tartıyı adaletle
yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği
kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman
yakınlarınız dahi olsa adaletli olun; Allah’a
verdiğiniz sözü tutun. İşte Allah, size iyice
düşünesiniz diye bunları emretti.”

ENAM, 6/152

“Bir kimse bir başkasının haysiyetine ya da
malına tecavüz ederek onun hakkını üzerine
geçirirse, altın ve gümüş bulunmayan kıyamet
gününden evvel hak sahibine hakkını ödeyerek
onunla helallaşsın. Aksi halde yaptığı haksızlık
ve zulmü nispetinde onun iyi amellerinden
alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa veya
iyilikleri hak sahibinin hakkını karşılamaya
yetmezse, hak sahibinin günahlarından
alınıp haksızlık eden kişiye yüklenir.”

BUHÂRÎ, MEZALİM, 10

KUL HAKKI

1. Kul hakkı yemenin hükmü nedir? Kul hakkı nasıl ödenir? Tövbe kul haklarını siler mi?

Hz. Peygamber (s.a.s.), üzerinde kul hakkı bulunan kişilerin, hak sahibi olan mazlumlardan helallik almalarını öğütlemiştir. Bunun yapılmaması durumunda haksızlık yapan kişinin salih amellerinin, haksızlığı ölçüsünde alınarak hak sahibine verileceğini, eğer verilecek salih amel bulunamazsa o zaman da mazlumun günahlarının zalime yükleneceğini belirtir [Buhârî, Mezâlim, 10]. Yine Peygamberimiz (s.a.s.), imkanı olduğu halde vadesi gelmiş bir borcu kasten ödemeyenlerin de kul hakkını ihlal ettiğini şöyle ifade eder: ***"Ödeme gücü olan zengin kişinin ödemeyi ertelemesi zulümdür."*** [Buhârî, Havâle, 1].

Görüldüğü üzere kul hakkı kişinin cennet ya da cehenneme gidişinde önemli ölçüde belirleyici bir rol oynamaktadır. Allah'ın huzuruna kul hakkı ile çıkmanın çok ağır bir vebali vardır. Çünkü böyle bir günahın Allah tarafından bağışlanması hak sahibinin affetmesi şartına bağlanmıştır. Hak sahibi hakkını almadıkça veya bu hakkından vazgeçmedikçe Allah kul hakkı yiyenin bu günahını affetmemektedir. Çünkü ilahî adalet bunu gerektirir. Veda hutbesinde Rasûlüllah (s.a.s.) ***"Ey insanlar, sizin canlarınız, mallarınız, ırz ve namuslarınız, Rabbinize kavuşuncaya kadar birbirinize haramdır (dokunulmazdır)."*** [Buhârî, Hacc, 132] buyurmuştur.

Kul haklarının ödenmesi konusunda Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse bir başkasının haysiyetine ya da malına tecavüz ederek onun hakkını üzerine geçirirse, altın ve gümüş bulunmayan kıyamet gününden evvel hak sahibine hakkını ödeyerek onunla helallaşsın. Aksi halde yaptığı haksızlık ve zulmü nispetinde onun iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa veya iyilikleri hak sahibinin hakkını karşılamaya yetmezse, hak sahibinin günahlarından alınıp haksızlık eden kişiye yüklenir."* buyurmuşlardır. [Buhârî, Mezalim, 10]

Buna göre gasp, hırsızlık veya izinsiz alma gibi yollarla elde edilen haram para veya mal sahipleri biliniyor ise kendilerine yahut mirasçılarına, bilinmiyor ise fakirlere veya hayır kurumlarına onların namına sadaka olarak verilmelidir. Ayrıca, yapılan bu kusurlardan dolayı da Allah'tan af ve mağfiret dilenmelidir.

Mal ya da darp gibi şeylerle ilgili olmayan gıybet, bühtan gibi hak ihlallerinde en doğrusu hak sahibine durumu anlatıp helalleşmek olmakla beraber, her zaman bu şartı yerine getirmek mümkün olmadığından ya da insanlar bundan çekindiklerinden kendi adlarına tövbe edip, hak sahibi namına da istiğfar ederek dua etmeleri ya da hayır hasenat yaparak sevabını ona bağışlamaları, bu tür hak ihlallerine keffaret olur [Mâverdî, el-Hâvî, I, 107; İbn Teymiyye, el-Fetâva'l-Kübrâ, I, 113].

2. Hangi durumlarda kul hakkına girmiş oluruz? Kul hakkı yiyen birini Allah affeder mi?

Kul hakkı bir kimsenin canına, malına ve kişilik haklarına karşı yapılan haksız davranışlardır. Buna göre bir insanın haksız yere öldürülmesi, yaralanması, incitilmesi, malının çalınması veya gasbedilmesi, ırz ve namusuna tecavüz edilmesi ve onur kırıcı muamelelere tabi tutulması kul hakkı ihlalleridir.

İşlenen bir günahta kul hakkı var ise bu durumda, hak sahibi ile helalleşmek gerekir. Zira Yüce Allah kendi haklarını affedebilirken kullar arasından cari haklar konusuna müdahele

etmemektedir. Bu da mal vb. ise sahibine iade etmekle veya affını istemekle olur.

3. Kul hakkı ile ilgili olarak, hakkı yenilen kişi öldü ise ya da kendisine ulaşılması mümkün değil ise veya yenilen hakkın ödenme imkânı yok ise ne yapılmalıdır?

Hakları ihlal edilen kişiler hayatta iseler hakları kendilerine, ölmüş iseler mirasçılarında iade edilir; ayrıca helalleşilir. Bu kimseler bilinmiyor ise fakirlere veya hayır kurumlarına onların namına sadaka verilmelidir. Ayrıca, yapılan bu kusurlardan dolayı da Allah'tan af ve mağfiret dilenmelidir.

4. Kaçak elektrik, su kullanmanın hükmü nedir ve bu imkânlardan faydalanarak (abdest almak, Kur'an okumak gibi) yapılan ibadetler kabul olur mu?

Dinimizde insanların kamu ve kul haklarına saygılı olması emredilmektedir. Bunun yanında kamu ve kul hakkı ihlalinin, hakkı ihlal edilenler affetmedikçe kimse tarafından affedilemeyeceği belirtilmiştir. Kaçak elektrik veya su kullanımı kamu ve kul hakkı ihlali olduğundan bunları kullanmak dinen caiz olmayan bir davranıştır. Bu itibarla, söz konusu kişinin böyle bir yolu derhal terk etmesi, geçmişe yönelik elektrik ve su tüketim bedelini tahminen hesap ederek ilgili kuruma ödemesi ve ayrıca tövbe edip Allah'tan da bağışlanma dilemesi gerekir.

Şu kadar var ki, kaçak su ve elektrik kullanılarak yapılan ibadetler fıkhi ölçüler dâhilinde geçerli olur. Ancak bu ibadete hazırlık ve uygulama süreçlerinde dinen haram sayılan işleri yapmak, kişinin günaha girmesine sebep olacağı gibi, yapacağı ibadetin sevap ve faziletinin de azalmasına yol açar.

5. Kaçak internet kullanmanın hükmü nedir?

İslam emeğe büyük önem vermiştir. Yüce Allah: ***"İnsan için ancak çalıştığı vardır."*** [Necm, 53/39] buyurarak buna işaret etmiş, Hz. Peygamber de emeğin hakkının verilmesini değişik hadisleriyle ifade etmişlerdir. Ayrıca kul hakkının ihlalinin mağdur edilenler affetmedikçe Allah tarafından affedilmeyeceği belirtilmiştir. [Buhârî, Mezâlim, 10; Havâle, 1; Hacc, 132]

İnternet hizmeti sağlayan kurum o hizmetten yararlanan aboneyi sadece kendi kullanımları için abone yapmaktadır. Kendi adına, sadece kendi kullanımı için abone olan bir insanın aboneliği üzerinden bir başkasını yararlandırma hakkı resmen kendisine tanınmadığı için, dinen de böyle bir hak ve yetkisi olamaz. Dolayısıyla iki kişinin kendi aralarında ücretleri paylaşmak suretiyle yararlanmaları veya ücretsiz olarak başkasını yararlandırmaları dinen caiz değildir. Zira verilen hizmet karşılığı ödenmesi gereken bedeli ödemeden başkasının abone olduğu internet ağından yararlanmak kul hakkı ihlaline girer.

6. Buluntu eşya (lukata) ile ilgili hükümler nelerdir?

Başkalarının rızası olmadan mallarını ellerinden almak caiz olmadığı gibi, kaybettikleri mal ya da eşyayı alıp sahiplenmek de caiz değildir.

Bir kimse bir yerde bir miktar para veya eşya bulursa onu sahibine vermek üzere alabilir. Ancak kendine mal edinmek üzere alması başkasının malını gasp etmek hükmündedir. Buluntu eşya konusunda takip edilecek yöntem şöyledir:

Bulunduğu yerde bırakıldığı takdirde telef olmasından korkulan bir şeyi sahibine vermek üzere almak vacip; telef olmayacak şeyleri almak ise mubahtır.

Bir kimse bulduğu bir şeyi alırken onu sahibine teslim etmek üzere aldığına çevresindekileri şahit tutar. Bulunan eşyanın sa-

hibi çıkar ve onun kendisine ait olduğunu ispat ederse eşyayı ona teslim eder [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi', VIII, 327-328].

Buluntu eşya, onu sahibine vermek üzere alanın yanında emanet durumundadır. Bir kusuru olmaksızın bu mal kaybolsa veya telef olsa, sahibi çıktığında bedelini ona ödemekle yükümlü olmaz [İbn Nüceym, el-Bahru'r-râik, V, 162; Ali el-Hafif, ed-Damân fil-Fıkhi'l-İslâmî, I, 102, 104, 107].

Buluntu eşyayı elinde bulunduran kimse bunu malın değerine göre uygun görülen bir süre ilan eder ve bekler. Sahibi çıkmazsa o malı yoksul kimselere sahibi adına tasadduk eder; kendisi muhtaç ise ondan istifade edebilir. Ancak, daha sonra sahibinin çıkması halinde bedelini öder. Sahibinin aramayacağı düşük değerli şeyler ise beklemeye gerek kalmaksızın ihtiyaç sahiplerine verilebilir; bulanın ihtiyacı varsa o da kullanabilir [Serahsî, el-Mebsût, XI, 3].

Zamanımızda yerleşim yerlerinin kalabalıklaşması nedeniyle buluntu malların devlet yetkililerine teslim edilmesi uygun olur. Zira günümüzde kayıp eşyalar için bürolar kurulmuş olup buralarda mallar daha güvenli bir şekilde muhafaza edilebilmekte, ayrıca buralar kaybedenler için de müracaat mekanı olmaktadır. Bu nedenle kayıp bir malı bulan kişinin bunu alıp devlet yetkililerine teslim etmesi uygun olur.

ABDEST, GUSÜL

"Ey iman edenler! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar kollarınızı yıkayın, başınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer su bulamazsanız temiz toprakla teyemmüm edin."

MÂİDE, 5/6

"Şüphesiz ki benim ümmetim, kıyamet gününde abdest izlerinden dolayı yüzleri nurlu, elleri ve ayakları parlak olarak çağırılacaktır. Yüzünün nurunu artırmaya gücü yeten kimse bunu yapsın."

BUHARİ, VUDU, 3

ABDEST, GUSÜL

1. Abdest nasıl alınır?

Abdest, "belli organları usulüne uygun olarak su ile yıkamak ve bazılarını da ıslak el ile mesh etmek" şeklinde tarif edilir [Merğînânî, el-Hidâye, I, 12].

Abdestle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, ***"Ey iman edenler! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar kollarınızı yıkayın, başınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer su bulamazsanız temiz toprakla teyemmüm edin."*** [Mâide, 5/6] buyrulur. Hz. Peygamber (s.a.s.) de hem abdestin nasıl alınacağını Müslümanlara fiilî olarak göstermiş [Merğînânî, el-Hidâye, I, 13] hem de abdestsiz olarak kılınacak hiçbir namazın Allah katında kabul edilmeyeceğini belirtmiştir [Buhârî, Vudû 2; İbn Mâce, Tahâret, 47].

Abdestin bu ayette ifadesini bulan dört farzında sünnî fıkıh mezhepleri ittifak etmişlerdir. Ancak Hanefî mezhebinin dışında kalan diğer üç sünnî mezhebin bunlara bazı şartlar ilave ettiği görülür. Mesela, abdeste niyet etmek bu üç mezhebe göre, abdeste başlarken besmele çekmek Hanbelîler'e göre, dört farzın ayette sayılan sıraya uygun yapılması (tertip) Şâfiî ve Hanbelîler'e göre, bu işlemlerin ara verilmeden yapılması (muvâlât) Mâlikî ve Hanbelîler'e göre farzdır.

Dört mezhebin farz saydığı hususları da içerecek şekilde sünnetlerine ve adabına [Buhârî, Vudû, 8; Ebû Dâvûd, Taharet, 65] riayet edilerek abdest şöyle alınır:

Niyet ve besmele ile abdeste başlanıp önce eller bileklere kadar ve parmak araları da ovuşturularak üç defa yıkanır. Şayet abdest azaları üzerinde hamur, boya, sakız gibi suyun deriye ulaşmasına engel maddeler varsa bunlar temizlenir. Parmaktaki yüzük oynatılır. Misvak veya diş fırçası ile, bunlar yoksa sağ elin parmaklarıyla dişler temizlenir. Sağ el ile üç defa ağza, üç defa da burna su verilerek içleri temizlenir. Üç kere yüz yıkanır. Sonra dirseklerle birlikte sağ ve sol kollar üçer defa yıkanır. Sağ el ıslatılarak avuç ve parmakların içiyle başın üstü bir defa mesh edilir. Bu şekilde başın dörtte birini mesh etmek yeterli ise de, iki elle başın tamamının mesh edilmesi Mâlikî mezhebine göre farz [İbn Cüzey, el-Kavaninü'l-fıkhıyye, s. 23], diğer mezheplere göre sünnettir. Eller yine ıslatılarak başparmakla kulağın arkası, şahadet parmağı veya serçe parmakla içi mesh edildikten sonra her iki elin üstüyle boyun mesh edilir. Önce sağ, sonra sol ayak parmak uçlarından başlanarak topuk ve aşık kemikleri de dahil olmak üzere yıkanır. El parmaklarında olduğu gibi ayak parmaklarının aralarının da yıkanırken ovalanmasına özen gösterilir [Kâsânî, Bedaiu's-Sanâî, I, 65-75].

2. Ayakta idrar yapmanın hükmü nedir?

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in küçük abdest bozma konusundaki davranışları ile ilgili rivayetler küçük abdesti(bevli) çömelerek yapmanın İslam adabından olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bir engel olmaması halinde ayakta idrar yapmak tenzihen mekruh kabul edilmiştir [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar, I, 229]. Zira ayakta idrar yapılırken idrar serpintisinden korunmak güçtür. Oysaki Peygamber Efendimiz (s.a.s.) idrardan sakınmayı emretmiş; kabir azabının çoğunun idrar serpintisinden dolayı olacağını haber vermiştir [Buhârî, Vudû, 55, 56; İbn Mâce, Tahâra, 26].

Kişi çömelmekte zorlanır ya da abdest bozacağı yer çömelmeye uygun olmazsa, üzerine idrar sıçratmamaya özen göstererek ayakta idrar yapabilir.

3. Tuvalet kâğıdı ile temizlenmenin bir sakıncası var mıdır?

Dinimizde namazın sahih olma şartlarından biri de, insan vücudunun, elbisesinin ve namaz kılacağı yerin dinen pis sayılan şeylerden temiz olmasıdır. Aslolan bu temizliğin su ile yapılmasıdır. Su ile temizlik İslam toplumlarının en belirgin özelliklerinden birisidir.

Taharet için su bulunmadığında diğer temizlik malzemeleriyle de taharet yapılabilir [Merğînânî, el-Hidâye, I, 38]. Necaset mahallinin su ile iyice temizlendikten sonra kurulanması en uygun olanıdır. Bazı kaynaklarda yazı malzemesi olduğu için kâğıdın temizlik malzemesi olarak kullanılması uygun görülmemişse de, günümüzde tuvalet kâğıtları temizlik için üretildiğinden bunların temizlik amacıyla kullanılmalarında bir sakınca yoktur [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, 1/340].

4. Vücudunda kırık, çıkık veya yara sebebiyle sargı bulunan kimse nasıl abdest alır?

Abdest organlarından birinde yara, kırık, çıkık ve benzeri nedenlerle sargı bulunan kişi, organlarını yıkaması sağlığına zarar verecekse veya yaranın iyileşmesini geciktirecekse yahut rahatsızlığı sebebi ile uzuvlarını yıkayamıyorsa sargı üzerine ıslak elle mesh eder. Sargının abdestsiz veya cünüp iken sarılmış olması meshe engel olmadığı gibi, bunun belirli bir süresi de yoktur [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, I, 13-14]. Meshin de zarar vermesi durumunda mesh de terk edilir [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, I, 13].

Abdest veya gusül uzuvlarının çoğunluğu sargılı ise teyemmüm eder [İbn-i Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, I, 171]. *"Eğer cünüp iseniz iyice (yıkanıp) temizlenin. Eğer hasta veya seferdeyseniz veya tuvaletten*

gelmişseniz veya kadınlara dokunmuşsanız, su da bulamamışsanız temiz bir toprağa yönelip onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin." [Mâide 5/6] ayeti bu tür durumlarda teyemmüm edilebileceğini ifade etmektedir.

5. Gusül ne demektir? Gusül abdesti nasıl alınır?

Gusül; cünüplük, hayız ve nifas gibi hükmî kirlilik hallerinden kurtulmak için yapılması gereken dinî temizlik demektir. Kur'an-ı Kerim'de, *"Eğer cünüp iseniz, iyice temizlenin (yıkanın)."* buyrulmaktadır [Nisâ, 4/43; Mâide 5/6]. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hadis ve uygulamalarıyla da cünüplük halinde veya hayız ve nifas sonrasında gusletmek emredilmiştir [Buhârî, Gusül, 28; Müslim, Hayız, 87, 88].

Gusül abdesti ağıza su alıp boğaza kadar çalkalamak, buruna su çekmek ve bütün vücudu hiç kuru yer bırakmayacak şekilde yıkamak suretiyle alınır. Burada sayılan işlemler guslün farzlarıdır. Birinin eksik bırakılması halinde gusül geçersiz olur. Guslün bu farzlarından başka bir de sünnetleri vardır.

Sünnetleri de yerine getirilerek gusül şöyle yapılır:

Gusletmek isteyen kimse niyet ederek besmele çeker. Ellerini yıkar, vücudunda bir necaset/maddi kirlilik var ise onu temizler, avret yerlerini yıkar. Sonra sağ eli ile üç defa ağzına su vererek iyice çalkalar, daha sonra üç defa burnuna su çekerek temizler ve namaz abdesti gibi abdestini tamamlar. Ağza su verirken suyu boğaza kadar ulaştırıp ağzı çalkalamak ve buruna su verirken de genize kadar suyu çekmek sünnettir. Sonra da hiç kuru yer bırakmamaya dikkat ederek bütün vücudunu yıkar. Guslettiği yerde su toplanıyorsa son olarak ayaklarını yıkayıp guslünü tamamlar.

Göbek çukuru, kulakların iç kıvrımları, küpe delikleri, bıyık, saç, sakal ile bunların diplerinin ıslanmasına özellikle dikkat eder.

Hadislerde Peygamber Efendimizin gusledişi şöyle tasvir edilmektedir: Peygamber (a.s.) cünüplükten (çıkmak için) yıkana-

cağı zaman ellerini ve avret yerlerini yıkayarak başlardı. Sonra namaz abdest gibi abdest alır, parmaklarıyla saçlarının dibini hilaller, sonra da başına üç defa su dökerek bütün vücudunu yıkardı [Buhârî, Gusül, 1; Ebû Dâvûd, Taharet, 242].

6. Dövme yaptırmak caiz midir? Bedeninde dövme bulunan kişinin guslü, abdesti ve namazı geçerli olur mu?

Vücuda iğneler batırılıp açılan deliklere boyalı maddeler konularak yapılan dövme, eski çağlardan beri yapılan bir cahiliye adeti olup sağlık açısından zararlı olduğu gibi, dinen de yasaklanmıştır. Nitekim dikkat çekmek, daha güzel görünmek amacıyla yaratılıştan verilmiş olan özellik ve şekilin değiştirilmesi İslam dininde fıtratı bozma kabul edilerek yasaklanmıştır [Nisa, 4/119].

Hz. Peygamber (s.a.s.), süslenmek maksadıyla vücuda dövme yapmak, dişleri incelterek seyrekleştirmek gibi ameliyeleri yaratılışı değiştirmek, fıtratı bozmak kapsamında değerlendirmiş ve bunu yapanların ve yaptıranların Allah'ın rahmetinden uzak olacağını bildirmiştir [Buhârî, Libâs, 83-87; Müslim, Libas, 33]. Dolayısıyla dövme yaptırmak caiz değildir.

Cilt üzerinde bir tabaka oluşturmayan kalıcı dövmeler abdest ve gusle engel değildir. Tabaka oluşturan ve çıkarılması mümkün olmayan dövmeler ise deri hükmünü almış olur. Dolayısıyla bu durumda kılınan namaz geçerlidir. Fakat çıkarılması mümkün olan deri üstü geçici dövmeleri çıkarmadan namaz kılmak caiz değildir.

7. Kadınlar abdest aldıktan sonra oje veya ruj sürerek namaz kılabilirler mi?

Abdest ve gusülde genel ilke; her birinde yıkanması farz olan uzuvları hiçbir kuru yer kalmayacak şekilde yıkamaktır. Dolayısıyla abdestte veya gusülde yıkanması farz olan uzuvlara daha önceden oje, ruj ve benzeri, suyun bedene ulaşmasına

engel olacak türden maddeler sürülmüşse, bunların gusül veya abdestten önce bulundukları yerlerden temizlenmeleri gerekir [Merğînânî, el-Hidâye, I, 12, 16].

8. Özür ne demektir? Özürlü kimse ne zaman ve nasıl abdest alır?

Özür "sonradan ortaya çıkan ve mükellefin işini kolaylaştırmaya yarayan durum" olarak da tanımlanır [İbnu Emîru Hac, et-Takrir ve't-Tahbir, ll, 204]. Fıkıhta özür kavramının en çok kullanıldığı konuların başında süreklilik arz eden abdest bozucu haller gelir. Sürekli burun kanaması, idrarını tutamama, sürekli kusma, yellenme, yaranın sürekli kanaması ve akması, bayanların akıntıları, (bayanlar için hayızda üç günden az veya on günden çok; nifasta kırk günden çok kan gelmesi gibi durumları) gibi abdesti bozan ve kısmen süreklilik taşıyan bedenî rahatsızlıklara özür, böyle kimselere de özür sahibi denilir [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâi, l, 238, 239; Merğînânî, el-Hidâye, l, 32, 33; İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar, l, 305].

Bir kimsenin ibadet konusunda özürlü sayılabilmesi için özrünün, bir namaz vakti içinde abdest alıp namaz kılacak kadar bile kesilmemesi ve her namaz vaktinde en az bir defa tekrarlaması gerekir. Özür hali, sebebin tam bir namaz vakti süresince kesilmesiyle ortadan kalkar [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar, l, 305].

Özürlü kimse her namaz vakti için abdest alır. Zira Hz. Peygamber özürlü bir kadına böyle yapmasını bildirmiştir [Buhârî, Vudû', 63; Ebû Dâvûd, Tahâre, 110, 112]. Özürlü, özür halinin abdesti bozmadığını varsayarak o vakit içinde aldığı abdestle onu bozan yeni bir durum meydana gelmedikçe dilediği kadar farz, vâcip, sünnet, eda ve kaza namazı, cuma ve bayram namazı kılabilir, Kâbe'yi tavaf edebilir, Mushaf'ı tutabilir [Merğînânî, el-Hidâye, l, 32]. Ancak özür sahibinin abdesti namaz vaktinin çıkmasıyla bozulur. Dolayısıyla yeni namaz vaktinde tekrar abdest alması gerekir.

Özür sahibi kimsenin abdesti, özür hali dışında abdesti bozan diğer şeylerle bozulur [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâi, I, 240]. Mesela, idrarını tutamayan kimsenin burnu kanamakla abdesti bozulur.

İmam Şâfiî'ye göre özürlü kimsenin bir namaz vakti içinde kılacağı her namaz için ayrı ayrı abdest alması gerekir. Onun abdesti, kıldığı namaz bitince son bulmuş olur. Mâlikî mezhebine göre özür sahibinin abdesti vaktin girmesi veya çıkması ile değil, özrün dışında abdesti bozan bir şeyin meydana gelmesi ile bozulur [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, I, 47]. Özürlü kimsenin bu sebeple elbisesine bulaşan idrar, kan özür devam ettiği sürece namazın sıhhatine engel olmaz.

Özürlü kimse de özürsüz kişinin aldığı gibi abdest alır. Özür sahibi birisi ancak kendisi gibi özürlü olanlara imamlık yapabilir.

9. Özür sahibinin elbise veya bedenine bulaşan özür kaynaklı necaset namaza engel midir?

İslam dininde yükümlülükler mükelleflerin güçlerine uygun olarak belirlenmiştir. Zira ***"Allah her kişiyi, ancak gücünün yettiği ölçüde sorumlu tutar."*** [Bakara, 2/286], ayeti bu temel prensibi net bir şekilde ortaya koymaktadır. İslam, özür sahiplerinin ibadetlerini yerine getirebilmeleri için birtakım kolaylıklar getirmiştir. Bu çerçevede özürlü kimsenin çamaşırına özür yerinden çıkarak bulaşan kan, irin, idrar, cerahat gibi şeyler özrü devam ettiği müddetçe namaza engel olmaz. Ancak bunlar kişinin çamaşırına veya elbisesine tekrar bulaşmayacaksa yıkanması gerekir [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar, I, 139, 281, 283; ez-Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî, I, 288].

Kişiyi özürlü kılan hal bir namaz vakti boyunca hiç meydana gelmezse, özür hali ortadan kalkmış olur, dolayısıyla bu kimse özür sahibi olmaktan çıkar.

10. Diş doldurtmak veya kaplatmak abdest ve gusle engel olur mu?

Tedavi amacıyla diş doldurmak veya kaplatmak caiz olup, abdest ve guslün sıhhatine engel teşkil etmez. Ancak çıkarılıp takılabilen/sabit olmayan dişlerin gusül abdesti esnasında ağzı yıkarken (mazmaza) çıkarılması gerekir.

Diş dolgusu yapıldıktan ve dolguyu korumak için üstü de kaplandıktan sonra dolgu ve kaplamanın dışı, dişin dış kısmı hükmünü alır. Bu sebeple ağız yıkanınca kaplama yapılan dişler de yıkanmış sayılır. Bu nedenle kişi gerektiğinde tedavi amaçlı olarak dişlerine dolgu veya kaplama yaptırabilir. Yapılacak böyle bir işlem tedavi amaçlı ve zorunlu olduğundan mezhepler arasında bir ihtilaf söz konusu değildir. Dolgu yaptıran kişinin işlemden önce abdestsiz ya da cünüp olması bu hükmü değiştirmez.

11. Tedavi maksadı ile cilde sürülüp tabaka oluşturan ilaç vb. maddeler abdeste engel olur mu?

Abdest alırken yıkanması gereken bir organın üzerine tedavi maksadıyla sürülen ancak tabaka oluşturan merhem vb. maddelerin yıkanması yapılan tedaviye engel teşkil etmiyorsa, bu organın yıkanması gerekir. Eğer yıkamak zarar veriyorsa ıslak elle üzerine mesh edilir. Mesh etmek de zararlı ise o da terk edilir [İbn Âbidîn, Reddu'l-Muhtâr, I, 186 vd.]. Çünkü dinimiz zaruretler halinde yasakları mubah kılmış, kişiye kaldıramayacağı yükü yüklememiş, zorluğun giderilmesini ilke edinmiştir.

Bu maddeler deri üzerinde bir tabaka oluşturmuyorlarsa abdeste hiçbir zararları olmaz.

12. Abdest ve teyemmüme güç yetiremeyen kişi nasıl namaz kılar?

İnsanlar ancak yapabileceklerinden sorumludurlar. Zira dinimiz kişiye güç yetirmeyeceği yükü yüklemez. Hastalığı veren

de yükümlülükler yükleyen de Allah'tır. Dolayısıyla kişi gücü neye yetiyorsa onu yapmakla mükelleftir [Hac, 22/78; Fetih, 48/17]. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerimde: ***"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar."*** [Bakara, 2/286] buyurmuştur. Bu ilke, ibadetlerin kişiye gerekliliği konusunda olduğu gibi, ibadetlerin yapılışı ile ilgili konularda da geçerlidir. Mesela, aklı olmayana namaz farz değildir.

Buna göre abdest almaya gücü yetmeyen ve kendisine yardım edecek kimsesi de olmayan kişi teyemmüm ederek namazlarını kılar.

Ancak kolları ve ayakları sağlam olduğu halde necis bir mekânda haps olup, temiz su ve temiz toprak kullanmaktan aciz olan veya ağır hasta olan kişi kendi başına abdest alıp teyemmüm edemediği gibi bu konuda kendisine yardım edecek birini de bulamıyorsa, Ebu Hanife'ye göre namazlarını kılmaz. Bu kişi daha sonra imkân bulduğunda veya iyileştiğinde kılamadığı namazları kaza eder. İmam Muhammed ve Ebu Yusuf'a göre ise bu durumda olan kişi abdestli olmasa bile, yapabiliyorsa vakte hürmeten namaz kılanların hareketlerini yapar, iyileştiğinde de namazlarını kaza eder. Ebu Hanife'nin bu görüşe döndüğü rivayet edilmektedir. Fetvâ bu görüşe göredir [Haskefî, ed-Dürri'l-Muhtar, "Reddü'l-Muhtar ile birlikte", Mısır, 1966, I, 252-253].

Öte yandan kolları ve ayakları kesik olduğu için abdest almaya gücü yetmeyen ve kendisine yardım edecek kimsesi de bulunmayan kişi ise, yapabildiği kadarıyla teyemmüm eder ve namazlarını kılar. Eğer yüzünde bir yara veya özür bulunduğu için abdest alamadığı gibi teyemmüm de yapamayacak durumda ise, bu kişiye abdest ve teyemmüm yükümlülüğü yoktur; kendisini abdestli gibi kabul ederek kılabildiği şekilde namazlarını kılar. Bu namazları daha sonra iade etmesi söz konusu değildir [Bkz. İbn Nüceym, Bahru'r-Râik, Beyrut, ts. I, 148,151; İbn-i Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, Riyad, 1423/2003, I, 185, 423].

TEYEMMÜM

"... Hasta yahut yolcu iseniz yahut biriniz tuvaletten gelmişse veya kadınlara dokunmuş ve su bulamamışsanız temiz bir toprağa yönelip, onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin (teyemmüm edin) ..."

NİSÂ, 4/43

"Toprağı kullan, o sana yeterlidir."

BUHÂRÎ, TEYEMMÜM, 9

TEYEMMÜM

1. Teyemmüm nedir, nasıl yapılır; teyemmümü bozan şeyler nelerdir?

Teyemmüm, su bulunmadığında ya da var olan suyu kullanma imkânı olmadığında abdestsizlik, cünüplük gibi hükmî kirliliği gidermek amacıyla temiz toprağa sürülen ellerle yüz ve iki kolun mesh edilmesi şeklinde yapılan hükmî temizlik demektir.

Kur'an-ı Kerim'de, *"... **Hasta yahut yolcu iseniz yahut biriniz tuvaletten gelmişse veya kadınlara dokunmuş ve su bulamamışsanız temiz bir toprağa yönelip, onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin (teyemmüm edin)** ..."* [Nisâ, 4/43; Mâide 5/6] buyrulmaktadır.

Teyemmüm; niyet ederek temiz bir toprağa veya toprak cinsinden bir şeye eller vurularak yüzü ve kolları dirseklerle birlikte mesh etmekten ibarettir. Teyemmüm edecek kimse, ne için teyemmüm edeceğine niyet eder. Parmakları açık olarak ellerini temiz bir toprağa veya toprak cinsinden bir şeye vurur, ileri ve geri hareket ettirerek kaldırır, hafifçe birbirine vurarak ellerini silkeler. Ellerinin içiyle yüzünün tamamını bir kere mesh eder. Sonra ikinci defa ellerini aynı şekilde toprağa vurur ve sol elin içiyle sağ kolunu dirseğiyle birlikte mesh eder, daha sonra da sağ elinin içiyle sol kolunu aynı şekilde mesh eder.

Abdesti bozan şeyler teyemmümü de bozar. Ayrıca, abdest veya gusle yetecek suyun bulunması, hastalığın iyileşmesi, suyu kullanabilme imkânının elde edilmesi gibi teyemmüm etmeyi mubah kılan mazeretlerin ortadan kalkması da teyemmümü bozar [Mevsılî, İhtiyâr, İstanbul, ts. I, 19- 22].

2. Teyemmüm uygulamasının dayanağı nedir?

Teyemmüm, suyu temin etme veya kullanma imkânının bulunmadığı durumlarda hades denilen büyük ve küçük hükmî kirliliği gidermek maksadıyla temiz toprak veya toprak türünden bir maddeye sürülen ellerle yüzü ve iki kolu mesh etmekten ibaret hükmî temizlik demektir.

Abdest ve gusül normal durumlarda su ile yapılan ve maddi temizlenme özelliği de taşıyan hükmî birer temizliktir. Teyemmüm ise suyun bulunmadığı veya bulunduğu halde kullanma imkânının olmadığı istisnaî hallerde başvurulan, abdest ve gusül yerine geçen dinî nitelikli bir temizlik yöntemidir.

Teyemmüm uygulamasının dinî dayanağını ayet ve hadisler teşkil etmektedir. Teyemmümün hangi şartlarda yapılabileceği ayetlerle belirlenmiş, ayrıca hadislerle de açıklanmıştır. Nitekim 'abdest ayeti' diye bilinen Mâide, 5/6 ayetinde, 'abdest' ve 'gusül' aslî temizlenme yöntemleri olarak sunulduktan sonra su bulunamaması durumunda teyemmüme başvurulabileceği ifade edilmiştir: *"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya "kadınlara dokunur" (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin (teyemmüm edin). Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat o sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz"* [Mâide, 5/6].

Teyemmüm ile ilgili bir diğer ayette de *"... su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa yönelip (niyet ederek onunla)yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin."* [Nisâ, 4/43] buyrularak teyemmümün içeriği ve hangi şartlarda bu yönteme başvurulabileceği pekiştirilmiştir.

Hadis kaynaklarımızda teyemmüm ile ilgili pek çok hadis yer almaktadır. Bu hadisler teyemmümün meşru kılınış sürecini ve uygulamasını göstermektedir. Teyemmümü konu edinen hadislerden birinde cünüp olup su bulamayan ve mesh etmek amacıyla bütün vücudunu toprağa bulayan sahabiye Rasûlüllah (s.a.s.): *"İki elini ve yüzünü mesh etmen sana kâfi gelir."* demiş ve nasıl teyemmüm edileceğini ayrıca uygulayarak göstermiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in teyemmüm uygulamasında ellerini yere vurduğu, yüzünü ve ellerini (dirseklere kadar) mesh ettiği rivayet edilmiştir [Buhârî, Teyemmüm, 4, 5, 8; Müslim, Hayz, 28].

3. Hangi durumlarda abdest yerine teyemmüm edilir?

Teyemmüm, bazı durumlarda abdest ve gusül yerine geçen istisnaî bir uygulama olup, ancak belli bir mazeretin bulunması halinde yapılabilir. Abdest ve gusül için su bulunmaz veya bulunur da kullanma imkânı olmazsa her ikisi yerine geçmek üzere teyemmüm yapılır.

Teyemmümün su bulunmadığında yapılabileceği ayet-i kerimlerde açıkça belirtilmiştir [Mâide, 5/6; Nisâ, 4/43]. Teyemmümle ilgili hadisler de su bulunamadığında teyemmümün yapılabileceği yönündeki Kur'an hükmünü teyit etmektedir. Nitekim bir kenara çekilip duran, cemaatle namaza iştirak etmeyen birini gören Rasûlüllah;

"-Ey falan! Neden cemaate iştirak etmiyorsun?" diye sorduğunda adam:

"-Ey Allah'ın Resulü, cünüp oldum; su da yok." deyince Peygamber (s.a.s.):

"Toprağı kullan, o sana yeterlidir." buyurdular [Buhârî, Teyemmüm, 9].

Ayrıca teyemmüm;

a. Abdest veya gusle yetecek miktarda su bulunamaması durumunda,

b. Su bulunduğu halde, suya ulaşma imkânının olmadığı hallerde,

c. Su bulunduğu halde, havanın çok soğuk oluşu, banyo yapacak yerin bulunmayışı gibi engellerle suyu kullanma imkânının bulunmadığı hallerde,

d. Sağlık açısından kullanılmasının sakıncalı olması durumunda,

e. Vücudun veya abdest organlarının yarısından fazlasının yara, yanık vb. sebeplerle yıkanamaması durumunda edilir.

   Bu durumda teyemmüm, abdest ve guslün yerine geçer. Uzuvlarının yarısından azında yara olan bir kimse ise, sağlam olan organlarını yıkar, yaralı olanları mesh eder.

   Konu ile ilgili bir rivayette ifade edildiğine göre, cünüp olan yaralı bir kişiye gusletmesi söylenmiş, o da yıkanmış ve bu sebeple ölmüştür. Haber Rasûlüllah'a ulaşınca, ***"O'nu öldürmüşler. Hâlbuki ona teyemmüm yeterliydi."*** buyurmuştur [Ebû Dâvûd, Taharet, 125].

f. Yıkandığı veya abdest azalarını yıkadığı takdirde hastalanması, hastalığının artması veya uzaması söz konusu olan kimse de teyemmüm eder.

4. Cünüp olan kimse yıkanmak için su ve uygun bir yer bulamazsa ne yapar?

Yıkanmak için uygun su bulamayan veya soğukta gusül abdesti aldığı takdirde hastalanacağı kanaatinde olan ya da gusül abdesti alabileceği uygun bir yer bulamayan cünüp kimse, teyemmüm ederek namazını kılar. Çünkü bunda zaruret vardır [Merğînânî, el-Hidaye, el-Mektebetü'l-İslamiyye, t. s. , I, 25].

5. Toprak cinsinden bir şey olmadığında boyalı duvardan veya beton zeminden teyemmüm alınır mı?

Teyemmüm her yönüyle temiz olan yeryüzü cinsinden bir şey ile yapılmalıdır. Şöyle ki;

a. Kendisine pislik bulaşmamış olan toprak ile: Taş, kum, çakıl, mermer, kiremit, tuğla, kaya tuzu vb.
b. Nemli veya yanık toprak ile: Yer cinsinden olmayan bir şey ile karışık olup, o şeyden fazla bulunan toprak ile.
c. Çamur ile sıvanmış duvar, beton zemin ile -bunların üzerinde toz bulunmasa da- teyemmüm alınabilir.

İmam-ı A'zam'a göre vaktin çıkmasından korkulursa, suyu toprağından fazla bulunmayan çamur ile de teyemmüm alınır.

Ancak odunların veya otların yanmalarından meydana gelen külleri ile; demir, altın, gümüş gibi eriyip şeklini değiştiren, yumuşayan madenler ile; camlar, kumaşlar, elbiseler, hayvan postekileri ile teyemmüm yapılamaz. Çünkü bunlar yer cinsinden sayılmazlar. Ancak bunların üzerlerinde eserleri belirecek şekilde toz bulunursa o zaman yapılabilir.

Buna göre üzerinde toz olması halinde boyalı duvar veya cilalı mermer ve fayanslar ile teyemmüm yapılabilir.

6. Su mevcut olduğu halde abdest alıncaya kadar namaz vaktinin çıkmasından endişe eden kişi teyemmümle namaz kılabilir mi?

Abdest alma imkânı varken cuma namazı ve vakit namazları gibi vaktinde kılınamadığı zaman kaza edilen namazların, vaktin çıkacağı endişesi ile teyemmüm ederek kılınması caiz değildir. Zira abdest alındığı takdirde bu namazlara yetişilemediğinde cuma namazı yerine öğle namazı, vakit namazı yerine ise kazası kılınır [Merğînâni, el-Hidaye, el-Mektebetü'l-İslamiyye, trs, I/27].

Mâlikî mezhebi'nde tercih edilen görüşe göre abdest alma imkânı varken abdest veya gusül alındığı takdirde farz namazlardan birinin vakti geçecek ise, bu namaz teyemmüm ederek kılınabilir [en-Nefrâvî, el-Fevâkihü'd-Devvânî, Mektebetü's-Sahâfeti'd-Dîniyye, I, 418].

7. Abdest alabileceği uygun bir ortam bulamayan kadın teyemmüm ederek namazını kılabilir mi?

Kadının abdest alırken avret yerleri namahrem kimseler tarafından görülecekse kendisi hükmen suyu kullanmaktan aciz kabul edilir ve teyemmüm ederek namazını kılar [İbn-i Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, I, 104]. Ancak abdest alabilecek uygun bir ortam bulamayan kadın, namaz vaktinin sonlarına kadar bekler. Eğer vaktin çıkacağından korkarsa teyemmüm ederek namazını kılar. Bununla birlikte ihtiyaten o namazı iade eder [Tahtavî, Haşiyetü't-Tahtavî alâ Merakı'l-Felah, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1997, s. 106].

8. Teyemmüm ile cenaze namazı kılınabilir mi?

Abdest almakla meşgul olduğu takdirde cenaze namazını kaçıracak olan kimse teyemmüm ederek cenaze namazını kılabilir. Zira cenaze namazının kazası yoktur [Mevsılî, el-İhtiyar, Beyrut, 1985, I/21-22]. Mümin kardeşine karşı son görevini yerine getirmek isteyen kimse bu durumda cenaze namazını teyemmüm ile kılarak sevaptan mahrum kalmamış olur.

Abdestsiz olarak veya yukarıda anlatılan şartlar altında teyemmüm etmeden cenaze namaz kılmak ise caiz değildir.

NAMAZ

"... Namaz müminler üzerine belli vakitlerde
eda edilmek üzere farz kılınmıştır."
NİSA, 4/103

"Kulun kıyamet günü ilk hesaba çekileceği
konu farz namazlardır. Eğer bunlar tamamsa
işi kolaylaşmıştır. Farzlarda eksiği varsa,
"bakın bakalım, nafile namazı var mı?"
denilir ve nafilelerle farzları tamamlanır."
TİRMİZÎ, SALÂT, 188

NAMAZ

1. Namazlar cem edilmek (birleştirilmek) suretiyle kılınabilir mi?

Belirli şartları taşıyan her Müslümana günde beş vakit namaz farzdır. Her namaz kendi vakti içinde eda edilmek üzere farz kılınmıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *"... Namaz müminler üzerine belli vakitlerde eda edilmek üzere farz kılınmıştır."* [Nisa 4/103] buyrulmaktadır. Bu itibarla, normal şartlarda her namazın vaktinde kılınması gerekir. Ancak geçerli bir mazeretin olması durumunda namazlar birleştirilerek (cem edilerek) kılınabilir.

"İki namazı birleştirmek" anlamına gelen "cem" öğle ile ikindi namazlarının öğle veya ikindi vaktinde; akşam ile yatsı namazlarının da akşam veya yatsı vaktinde birlikte kılınmalarını ifade eder.

Hanefî mezhebine göre namazları cem etmek sadece hacılar için söz konusudur. Arefe günü Arafat'ta ikindi öne alınarak öğle vaktinde birlikte (cem-i takdim) kılınır. Aynı gün akşam namazı geciktirilerek Müzdelife'de yatsı vaktinde birlikte (cem-i te'hir) kılınır. Bunun dışında namazları cem ederek kılmak caiz değildir [Kâsânî, Bedaiu's-Sanâi', I, 127]. Diğer mezheplerde (aralarında bazı konularda ihtilaf olmakla birlikte) sefer, yağmur, fırtına gibi mazeretlerle öğle ile ikindiyi veya akşam ile yatsıyı cem-i takdim ya da cem-i tehir yoluyla kılmak caizdir. Bu görüşün

delillerinden birisi şudur: İbn Abbâs; *"Rasûlüllah (s.a.s.) Tebûk seferinde öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarını birleştirerek kıldı."* [Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 51, 52, 53] demiştir. Hanefîler bu ve benzeri hadislerde söz konusu olan cemin sûrî (öğle namazını vaktin sonunda, ikindiyi de vaktin başında kılarak, peşi peşine) olduğunu söylerler [el-Muvatta Rivayetü Muhammed b. Hasen, I, 306; Tahâvî, Şerhu Meâni'l-âsâr, I, 161; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, I, 174].

Önemli mazeretlerin bulunduğu durumlarda Hanefî birisi de diğer mezhepleri taklit ederek anılan namazları cem ederek kılabilir. Mesela, doktorun ameliyatta iken namazı vaktinde kılamaması gibi zaruret ve ihtiyaç hallerinde öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazları cem-i takdim veya cem-i te'hir ile kılınabilir.

Namazları birleştirerek kılacak kişi bu namazları peş peşe ve sırasına göre kılar; iki farz arasındaki sünnetleri kılmaz, başka bir şeyle meşgul olmaz. Öğle ile ikindinin farzları öğle veya ikindi vaktinde, akşam ile yatsının farzları akşam veya yatsı vaktinde peş peşe, ara vermeden kılınır.

2. Mukim iken namazları vaktinde kılma imkânı yoksa cem etmek mi, yoksa kazaya bırakmak mı uygundur?

Belirli şartları taşıyan her Müslümana günde beş vakit namaz farzdır. Her namaz kendi vakti içinde eda edilmek üzere farz kılınmıştır. Bu itibarla, normal şartlarda her namazın vaktinde kılınması gerekir.

Namaz dinin direği kabul edildiği için hiçbir mazeret nedeniyle terkine izin verilmemiş, kılınabilmesi için birtakım kolaylıklar getirilmiştir. Bu bakımdan Hanefîlerin dışındaki diğer mezheplerde (aralarında bazı konularda ihtilaf olmakla birlikte) sefer ve hastalık gibi geçerli bir mazeretin olması durumunda alışkanlık haline getirmemek kaydıyla ve belirli şartlarla namazlar birleştirilerek (cem edilerek) kılınabilir.

Buna göre namazı vaktinde kılmalarında bir sıkıntı ve güçlük söz konusu olan kişilerin kendi durumlarını yukarıdaki bilgi ve ruhsatlar çerçevesinde değerlendirerek netice itibariyle Allah'a karşı şahsi sorumluluğunu ilgilendiren bu konuda kendilerinin karar vermesi en uygun olan yoldur. Ayrıca bilinmelidir ki, sözkonusu şartların oluşması durumunda cem'-i takdim veya cem'-i te'hîr yapmak, namazın amacının gerçekleşmesi bakımından namazın kazaya kalmasından daha uygun bir çözüm olarak görünmektedir.

3. Namazda hatalı okumak namazı bozar mı?

Namazda yapılan kıraat hatalarının namazı bozup bozmayacağı konusunda fakihler bir takım ölçüler getirmişlerdir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

Kur'an manası değişecek derecede kasten yanlış okunursa namaz bozulur.

Hata veya unutarak yanlış okunması halinde ise;

a. Yanlışlık kelimelerin harekelerinde ise, manada bir değişiklik olsa da olmasa da namaz bozulmaz.
b. Yanlışlık durak yerlerinde yapılırsa yani durulacak yerde geçilip geçilecek yerde durulursa, manasında değişiklik olup olmadığına bakılmaksızın namaz bozulmaz.
c. Bir harf yerine başka bir harf okunması şeklinde meydana gelen yanlışlıkta mananın değişip değişmediğine bakılır. Buna göre bir harf değişir de bu değişiklikle kelimenin manası değişmez ve Kur'an'da da o kelimenin benzeri varsa namaz bozulmaz. Şayet harf değişmekle kelimenin manası bozulmaz ve fakat bu kelimenin bir benzeri Kur'an'da yoksa İmam Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre namaz bozulur, İmam Ebû Yûsuf'a göre bozulmaz. Eğer harfin değişmesiyle mana değişir ve Kur'an'da da benzeri yoksa namaz bozulur. Namaz esnasında az veya çok miktarda ayet atlamakla namaz bozulmaz. Namazda önemli bir hata

ile okuduktan sonra dönüp yeniden düzgün bir şekilde okursa namaz caiz olur [Fetâvây-ı Hindiyye, I, 79 vd.].

4. Hangi vakitlerde kaza ve nafile kılınmaz?

Bazı vakitlerde bir kısım ibadetlerin yapılması yasaklanmıştır. Bu vakitlere kerahet vakitleri denilir. Ukbe b. Âmir el-Cühenî'den şöyle dediği nakledilmiştir: ***"Rasûlüllah (s.a.s.) bize üç vakitte namaz kılmayı ve ölülerimizi defnetmeyi yasakladı: Güneşin doğmasından itibaren bir veya iki mızrak boyu yükselmesine kadar, güneşin gökyüzünde tam dik oluşundan batıya yönelmesine kadar ve güneşin sararmasından itibaren batmasına kadar."*** [Müslim, Müsâfirîn, 293; Ebû Dâvûd, Cenâiz 51; Tirmizî, Cenâiz, 41].

Bu hadiste belirtilen üç vakitte hiçbir namaz kılınamaz. Bu vakitlerin başlama ve bitiş zamanları şöyledir:

a. Güneşin doğmasından itibaren 40-50 dakika sonrasına kadar.

b. Güneşin başımızın üzerinde tam dik bulunduğu vakit. (Öğle vaktinin girmesine yaklaşık 10 dakika kalmasından öğle vaktinin girmesine kadarki süre)

c. Güneş batmazdan önce gözleri kamaştırmaz hale gelmesinden batmasına kadar olan vakit. (Güneşin batmasına 40-50 dakika kalmasından itibaren akşam namazı vakti girinceye kadar olan zaman) [Merğînânî, el-Hidâye, I, 40].

Bu üç kerahet vaktinde ne kazaya kalmış farz namazlar, ne vitir gibi vacip namaz, ne de daha önce hazırlanmış bulunan bir cenazenin namazı kılınamadığı gibi, daha önce okunmuş bir secde ayetinden dolayı "tilavet secdesi" de yapılamaz. Bununla birlikte kerahet vaktinde okunan secde ayetinin secdesi daha sonraya bırakılması efdal olsa da, bu vakitte de yapılabilir. Yine bu vakitlerde hazırlanan cenazenin namazı da kılınabilir.

Güneşin batmasından önceki kerahet vaktinde sadece o günün ikindi namazının farzı kılınabilir. Fakat mazeretsiz olarak ikindi namazını bu vakte kadar geciktirmek mekruhtur.

Bunların dışında şu vakitlerde de sadece nafile namaz kılmak mekruhtur:

a. Sabah namazının sünneti hariç olmak üzere imsak vakti girdikten sonra güneş doğuncaya kadar olan sürede,
b. İkindi namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar olan sürede,
c. Akşam namazı vakti girdiğinde farz kılınmadan önce,
d. Cuma günü hatibin minbere çıkmasından sonra [Merğînânî, el-Hidâye, I, 40-41].

Ebû Saîd el-Hudrî'den şöyle dediği nakledilmiştir: ***"Rasûlüllah (s.a.s.)'i şöyle derken işittim: Sabah namazı kılındıktan sonra güneş doğuncaya kadar başka namaz yoktur. İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar başka namaz yoktur"*** [Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 19, II, 42, III, 7, 95].

5. Bir namaz hem kaza hem sünnet niyeti ile kılınabilir mi?

Kazaya kalmış namazların kazası ile meşgul olmak, revatip (farz namazlara bitişik olan) sünnetlerin dışındaki bir nafile namaz kılmaktan önemli ve önceliklidir. Ancak vakit namazları ile birlikte kılınan düzenli nafileler (revatip sünnetler) ve teravih namazı imkânlar ölçüsünde kılınmalıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hadislerinde, ***"Kulun kıyamet günü ilk hesaba çekileceği konu farz namazlardır. Eğer bunlar tamamsa işi kolaylaşmıştır. Farzlarda eksiği varsa, "bakın bakalım, nafile namazı var mı?" denilir ve nafilelerle farzları tamamlanır."*** [Tirmizî, Salât, 188; İbn Mâce, İkâme, 202] buyurmuştur.

Kılınacak namazın ne olduğu kesin olarak tayin edilerek niyetlenilmesi gerekir. İki niyetle bir namaz kılınamayacağı gibi, namaz kılarken birden çok namaza niyet edilmez. Hem kaza namazına hem de vaktin sünnetine birlikte niyet edilirse bu namaz kaza namazı olur. Hem kaza namazı hem de vaktin sünneti kılınmış olmaz [Fetâvây-ı Hindiyye, I, 125].

6. Sünnet namazlar kaza edilir mi?

Vaktinde kılınmayan beş vakit namazın farzları ile vacip olan vitir namazı kaza edilir. Kılınmayan sünnetler vakit çıktıktan sonra kaza edilmez. Ancak vaktinde kılınmayan sabah namazı, aynı gün zevalden önce kaza edildiğinde sünneti ile birlikte kaza edilir [Fetâvây-ı Hindiyye, I, 121]. Çünkü Hz. Peygamber kılamadığı bir sabah namazını öğleden önce kaza ederken sünnetiyle birlikte kaza etmiştir [Ebû Dâvûd, Salât, 11].

Bir de öğle namazında cemaate yetişmek için sünneti kılmadan farza başlayan kişi farzı kıldıktan sonra kılmadığı ilk sünneti de kılar. Bunu son sünnetten önce veya sonra kılması fark etmez.

7. Kaza namazına nasıl niyet edilir?

Kaza kılacak olan kişinin kılacağı namazı belirleyerek niyet etmesi asıldır. Fakat üzerinde çok sayıda kaza namazı varsa geçmiş namazları kaza ederken, "Vaktinde kılamadığım ilk sabah/ ilk öğle/ ilk ikindi/ ilk akşam/ ilk yatsı namazını kılmaya" şeklinde niyet edebileceği gibi, "kılamadığım son sabah/ son öğle/ son ikindi/ son akşam/ son yatsı namazını kılmaya" şeklinde de niyet edebilir.

8. Kaza namazlarında ezan ve kamet gerekir mi?

Ezan ve kamet vaktin değil namazın sünneti olduğu için, kaza namazı kılarken de ezan ve kamet sünnettir. Ezan ve kamet terk edilerek kılınan namaz geçerli olmakla birlikte uygun değildir.

Aynı ortamda birden fazla kaza namazı kılınacaksa her bir namaz için ayrı ezan okunup kamet getirilmesi daha faziletli olmakla birlikte, başta bir kere ezan okunup her bir kaza namazı için ayrı kamet getirilmesi de yeterlidir [İbn-i Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, I, 257, 261, 262].

9. Namazda surelerin Türkçe tercümesi okunabilir mi?

Namazda surelerin Türkçe tercümesinin okunması caiz değildir. Konu ile ilgili olarak Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 04. 12. 1997 tarihinde aldığı 103 no'lu kararda şöyle denilmektedir:

Kur'an-ı Kerim'in namazda Türkçe tercümesinin okunmasına gelince:

Kur'an-ı Kerim'de "***Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun.***" [Müzzemmil, 73/20] buyrulduğu gibi, Hz. Peygamber (s.a.s.) de bütün namazlarda Kur'an-ı Kerim okumuş ve namaz kılmayı iyi bilmeyen bir sahabiye namaz kılmayı tarif ederken "...***sonra Kur'an'dan hafızanda bulunanlardan kolayına geleni oku.***" [Müslim, Salât, 45] buyurmuştur. Bu itibarla, namazda kıraat yani Kur'an okumak, Kitap, Sünnet ve İcma ile sabit bir farzdır.

Bilindiği üzere Kur'an, Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Muhammed (s.a.s.)'e Cebrail aracılığı ile indirdiği manaya delalet eden elfazın (nazm-ı münzel'in) ismidir. Sadece mana olarak değil, Rasûlüllah (s.a.s.)'in kalbine elfazı ile indirilmiştir. Bu itibarla bu elfazdan anlaşılan ve başka lafızlarla (sözlerle) ifade edilen mana Kur'an değildir. Çünkü indirildiği elfazın dışında, hatta Arapça bile olsa başka sözlerle ifade edilen mana Cenâb-ı Hakk'ın kelamı değil, mütercimin ondan anladığı yorumdur. Oysa Kur'an kavramının içeriğinde sadece mana değil, bir rüknü olarak onun elfazı da vardır. Nitekim:

"Şüphesiz o, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Onu Ruhu'l-emin (Cebrail), uyarıcılardan olasın diye senin kalbine apaçık Arap diliyle indirdi." [Şuarâ, 26/192-195]

"Böylece biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik." [Tâ-Hâ, 20/113]

"Korunsunlar diye dosdoğru Arapça bir Kur'an indirdik." [Zümer, 39/28]

"*Bu, bilen bir toplum için ayetleri Arapça bir Kur'an olmak üzere ayrıntılı olarak açıklanmış bir kitaptır*." [Fussilet, 41/3] gibi tam on ayrı yerde [Yusuf, 12/2; Ra'd, 13/37; Nahl, 16/103; Şura, 42/7; Zuhruf, 43/3; Ahkaf, 46/12] nazm-ı münzel'in Arapça olduğunu ifade eden ayetlerden sadece mananın değil, elfazının da Kur'an kavramının içeriğine dâhil olduğu açık ve kesin bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu sebepledir ki, tercümesine Kur'an denilemeyeceği ve tercümesinin Kur'an hükmünde olmadığı konusunda İslam âlimleri görüş birliği içindedir.

Bilindiği üzere tercüme bir sözün anlamını başka bir dilde dengi bir sözle aynen ifade etmek demektir. Oysa her dilin başka dillerde bulunmayan (kendine ait) ifade, üslup ve anlatım özellikleri vardır. Bu yüzden edebî ve hissî yönü bulunmayan bazı kuru ifadeler dışında hiçbir tercüme aslının yerini tutamaz ve hiçbir tercümede her bakımdan aslına tam bir uygunluk sağlanamaz. O halde Kur'an-ı Kerim gibi ilahî belağat ve i'cazı haiz bir kitabın aslı ile tercümesi arasındaki fark, yaratan ile yaratılan arasındaki fark kadar büyüktür. Çünkü biri Yaratan Yüce Allah'ın kelamı; diğeri ise yaratılan kulun aciz beyanı. Hiç böylesi bir tercümenin, Allah kelamının yerine konulması ve aynı hükümde tutulması mümkün olur mu?

Kaldı ki, İslam dini evrensel bir dindir. Değişik dilleri konuşan bütün Müslümanların ibadette ortak bir dili kullanmaları onun evrensel oluşunun bir gereğidir.

Herkesin konuştuğu dil ile ibadet yapmaya kalkışması, Peygamberimiz (s.a.s.)'in öğrettiği ve bugüne kadar uygulana gelen şekle ters düşeceği gibi, içinden çıkılmaz bir takım tartışmalara da yol açacağı muhakkaktır.

Diğer taraftan, yüzleri aşan tercüme ve meal arasından din ve vicdan hürriyetini zedelemeden üzerinde birlik sağlanacak birisinin namazda okunmak üzere seçilmesi ve bunu herkesin benimsemesi mümkün görülmemektedir.

Türkçe namaz ile Türkçe dua birbirine karıştırılmamalıdır. Çünkü dua kulun Allah'tan istekte bulunmasıdır. Bunun ise herkesin konuştuğu dil ile yapılmasından daha tabii bir şey olamaz ve zaten genelde de ülkemizde Türkçe dua yapılmaktadır.

Diğer taraftan, Kur'an-ı Kerim'in en önemli özelliklerinden biri de i'cazdır. Bir benzerinin ortaya konulması konusunda Kur'an bütün insanlığa meydan okumuştur. Bu i'cazın sadece anlamda olduğu söylenemez. Aksine, "***onun Allah katından indirildiğinde şüpheniz varsa, haydi bir benzerini ortaya koyun.***" anlamındaki tehaddi (meydan okuma) ayetlerinden [Bakara, 2/23-24; Yunus, 10/37-38; Hud, 11/13; İsra, 17/88; Tur, 52/33-34] bu özelliğin daha çok lafızla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca bir benzerini ortaya koymak için insanlar ve cinler bir araya toplanıp birbirlerine destek olsalar bile, bunu başaramayacaklarını ifade eden ayet-i kerime [İsra, 17/88]'den de, Kur'an'ın bir benzerinin yapılamayacağı ve bu itibarla tercümesinin kelâmullah sayılamayacağı, o hükümde tutulamayacağı ve dolayısıyla namazda tercümesinin okunamayacağı açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim, 1926 yılında İstanbul Göztepe Camii İmam-Hatibi Cemal Efendi'nin Cuma namazında Kur'an-ı Kerim'in Türkçe tercümesini okumasıyla ilgili olarak İstanbul Müftülüğünün 20 Mart 1926 tarih ve 92-93 sayılı yazısı üzerine, 9 Ramazan 1324/23 Mart 1926 tarih ve 743 numaralı Müşavere Hey'eti kararında: "Namazda kıraet-i Kur'an bi'l-icma farz ve Kur'an'ın hangi bir lügat ile tercemesine Kur'an itlakı kezalik bi'l-icma gayr-ı caiz ve namazda kıraet-i Kur'an mahallinde terceme-i Kur'an'ın adem-i cevazı da bi'l-umum mezahib fukahasının icmaı ile sabit olduğundan, hilafına mücaseret, namazı vaz'-ı şer'isinden tağyir ve emr-i dini istihfaf ve mel'abe şekline vaz'ı mutazammın olduğu gibi, beyne'l-müslimin iftirak ve ihtilafa ve memlekette fitne hûdusuna bâis olacağından, fiil-i mezbure mecasereti sabit olan merkum Cemal Efendinin uhdesindeki vezaif-i ilmiye ve diniyenin ref'i, emr-i zaruri halini almış olmakla ol vechile tebligat icrası..." denilmiştir.

Şüphesiz bir Müslümanın en azından namazda okuduğu Kur'an-ı Kerim metinlerinin anlamlarını bilmesi ve namazda bunları anlayarak ve duyarak okuması son derece önemlidir ve bu zor da değildir. Ancak manasını anlamak, onun hidayetinden faydalanmak ve Yüce Rabbimizin emir, yasak ve öğütlerinin neler olduğunu öğrenmek için Kur'an-ı Kerim'i tercüme etmenin ve bu maksatla meal, tercüme ve tefsirlerini okumanın hükmü başka; bu tercümeleri Kur'an yerine koymanın ve Kur'an hükmünde tutmanın hükmü yine başkadır.

Namazda ve ibadet olarak Kur'an-ı Kerim asli lafızları ile okunur. Yüce Rabbimizin bize olan öğüt, buyruk ve yasaklarını öğrenmek, onun irşadından yararlanmak maksadıyla ise tercüme, meal ve açıklamaları okunur. Bu maksatla Kur'an-ı Kerim'in tercüme, meal ve açıklamalarını okumak da çok sevaptır ve genel anlamı ile ibadettir.

10. Haram para ile alınan elbiseyle namaz kılmak caiz midir?

Bir kimsenin gasbetmiş olduğu bir arazi veya seccade üzerinde namaz kılması kerahetle birlikte caiz olur. Aynı şekilde haram yoldan elde edilen veya giyilmesi haram olan bir elbise ile namaz kılması da tahrimen mekruh olmakla birlikte sahih ve geçerlidir. [İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, I, 269, Beyrut, 1424/2003; Şürünbülâlî, Meraki'l-Felâh, s. 85-86, İstanbul, 1985]

11. Namaz kıldıkları halde kötülükten vazgeçmeyen kişilerin namaz kılmamaları daha iyi değil midir?

İslam dininde namaz dinin direği olarak kabul edilmiş [Tirmizî, İman, 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 231, 237] ve kelime-i şehâdetten sonra anılmıştır [Buhârî, İman, 2; Müslim, İman, 4, H. No: 109]. Namazdaki secde de, kulun Allah'a en yakın olduğu hal olarak nitelendirilmiştir [Müslim, Salât 215; Nesâî, Mevâkît, 35].

Namaza gereken önemi vermeyen ve terk edenler münafık [Nisâ, 4/142; Tevbe 9/54] olarak nitelenmiş, namazla alay edenlerle dostluk yapılmaması önerilmiş [Mâide, 5/54-58]; namazı zayi edenlerin cehennemde gayya kuyusuna atılacakları bildirilmiş [Meryem 19/59]; cehennemliklerin ağzından orada bulunma nedenleri olarak da *"Biz namaz kılanlardan değildik"* açıklamasına yer verilmiştir. [Müddessir, 74/43].

Hz. Peygamber (s.a.s.) de, namazın terki hakkında şöyle buyurmaktadır: ***"Gerçekten kişi ile şirk ve küfür arasında namazı terk etmek vardır."*** [Müslim, İman, 37, H. No: 256; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15], ***"Bizimle onlar (münafıklar) arasındaki ayırıcı temel unsur namazdır. Namazı terk eden kimse küfre düşer."*** [Tirmizî, İman, 9; Nesâî, Salât 8].

Bütün bu bilgilere ve İslam dininin genel ilkelerine bir bütünlük içerisinde bakıldığında namazın farz olduğuna ve İslam'ın bir gereği olduğuna inanmayanlar, namaz kılmayı kendisi için bir zillet kabul edip kibrinden dolayı namaz kılmayanlar, namaza düşman olanlar ve namazla alay edenler İslam'dan çıkmış olurlar. Bu sayılan şekillerde olmayıp farz olduğunu kabul ettiği halde tembelliği ve ihmalkârlığı sebebiyle bir namazı terk eden kimse dinden çıkmaz, fakat büyük bir günah işlemiş olur [Mevsilî, İhtiyâr, İstanbul, I, 37]. Mazeretli veya mazeretsiz olarak namazı terk eden kişi namazlarını kaza etmelidir. Mazeretsiz terk edenlerin ayrıca tövbe ve istiğfar etmeleri gerekir.

Öte yandan namaz kılanın huşu ve Allah'ın huzurunda bulunma bilinci içerisinde olması önemlidir [Mü'minûn, 23/2]. Dolayısıyla mümkün olduğu kadar namaza odaklanmak gerekir. Bunun için Allah Teâlâ'yı görüyormuşçasına [Buhârî, İmân, 37], huzurunda durmak ve kılınan son namaz gibi düşünerek O'na yönelmek [İbn Mâce, Zühd, 15] gerekir. Rasûlüllah (s.a.s.), ***"Namaz gözümün nuru kılındı."*** [Malik b. Enes, Muvattâ, II, 427] buyurarak namazın özel durumuna işaret etmektedir. Namazda huşu dikkati dağıtacak dış etkenlerden uzak olup, kalbin Allah'a bağ-

lanabilmesi ile gerçekleşir. Kişinin iç dünyasında yaşadıkları, düşünceleri namazındaki huşuunu etkiler ve davranışlarına da yansır. Bu sebeple namaz kılarken kişi Allah'ın huzurunda bulunduğunun bilincinde olmalı, zihin ve gönül dünyası ile namaza yönelmelidir.

İşte bu hususlara dikkat edilerek kılınan namaz insanları kötülüklerden alıkoyar. Zira Yüce Allah "*(Rasûlüm!) Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.*" [Ankebut, 29/45] buyurmaktadır.

Sonuç olarak namaz kıldıkları halde kötülükten vazgeçmeyen kişilerin namazı terk etmeleri yerine, namazlarını huşu ve Allah'ı görüyormuşçasına huzurlu bir şekilde kılmaları gerekir.

12. İçki içtikten ne kadar sonra abdest alınıp namaz kılınabilir?

Öncelikle belirtmek gerekir ki, alkollü içki ve uyuşturucu kullanmak haramdır. Bu sebeple bir Müslümanın alkollü içki içmesi ve uyuşturucu kullanması düşünülemez. Ancak her nasılsa bu haramı işleyen kişi, bunun haramlığını inkâr etmedikçe Müslümandır. Dolayısı ile ibadetleri yerine getirmekle mükelleftir. Ancak sarhoşluk kişinin bilincini etkilediği için bu halde iken kılınan namaz geçersiz olur. Allah Teâlâ, "*Ey iman edenler! Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın.*" [Nisâ, 4/43] buyurmuştur.

Kuşkusuz, dua ve ibadet bir idrak ve şuur işidir. Bunun içindir ki, bütün ibadetlerde Müslüman olma ve bülüğ çağına ulaşmanın yanında akıllı olmak şart koşulmuştur. İbadetlerin makbul olması için ibadet niyetiyle ve ihlâsla yapılmaları gerekir. Bu sebeple namaz kılacak, oruç tutacak ve dua edecek kimsenin ne dediğini, ne yaptığını bilecek kadar ayık olması, aklının başında olması gerekir. Bu itibarla, alkol alan veya uyuşturucu kul-

lanan kişi ne dediğini bilecek kadar sarhoş değilse namazlarını kılması gerekir. Bunun için belirlenmiş bir süre yoktur.

13. Kirli ve yağlı iş elbisesi ile namaz kılınır mı?

Dinimiz iç temizliğine olduğu kadar maddi temizliğe de önem verir. Hele Allah'ın huzuruna çıkmak demek olan namaz ibadeti söz konusu olunca temizliğin önemi daha da artar. Nitekim cünüplük ve abdestsizlik gibi manevi kirlerden; yine, beden ve elbisenin "necaset" diye anılan maddi pisliklerden uzak olması namazın geçerliliği için şart kılınmıştır. Necaset bulaşmamış fakat kirli olan elbise ile kılınan namaz geçerli olur. Ancak zorunlu olmadıkça kirli, paslı ve yağlı elbise ile namaz kılmak mekruhtur. Yaptıkları iş gereği giysileri yağlı ve kirli olanlar mümkün mertebe kıyafet değiştirerek namaz kılmaya çalışmalıdırlar. Bir ayettte: *"Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin.)"* [A'raf, 7/31] buyrulmuştur.

Hz. Ömer (r.a.) kirli ve buruşuk bir elbise ile namaz kılmakta olan bir şahsa, "Söyle bakayım, seni bu elbise ile halktan bazı kimselerin huzuruna göndersem gider misin? " diye sormuş; "Hayır" cevabını alınca da; "Allah Teâlâ; kendisi için temiz ve güzel görünümlü olmaya daha fazla hak sahibidir." [Tahtâvî, Hâşiye ala Merâki'l-Felâh, I, 359] demiştir.

14. Üzerinde kan, idrar vb. necâset bulunan kimse namaz kılabilir mi?

Namaz kılan kimsenin vücut, elbise ve namaz kılacağı yerde necaset yani pislik bulunmaması namazın şartlarından biridir. Bunlar belirlenen ruhsat miktarlarını aşması halinde namazın sıhhatine/ geçerliliğine engel olur.

Necasetler, necaset-i ğalîza ve hafife olarak iki kısımdır:

Necaset-i ğalîza; ağır necaset anlamına gelmekte olup insan dışkı ve idrarı, kan, irin, kusmuk, şarap, leş, eti yenmeyen hayvan-

ların dışkı, idrar ve salyaları, kümes hayvanlarının pislikleridir. Giysilerde, bedende veya namaz kılınacak yerde bu pisliklerden birinden katı ise bir dirhemden [2, 08 gr.] fazlası; sıvı ise avuç içinden/el ayasından fazla bir alanı kaplayacak miktarı namazın sıhhatine engel olur.

Necaset-i hafife; hafif necaset anlamına gelmektedir. Kümes hayvanları dışındaki eti yenen ehlî hayvanların dışkı ve idrarları ile kuşların pislikleri bu tür necasettendir. Bunların beden veya elbisenin 1/4 'inden fazlasına bulaşması halinde namaz sahih olmaz. Bu miktarlardan az olan ise namaza mani değildir. Fakat bu pislikleri tamamen temizlemek mümkünse bunlarla namaz kılmak mekruhtur [İbn Âbidîn, Reddu'l-Muhtâr, I, 209-210].

15. Namazların sonunda tesbihat nasıl yapılır? Cemaat halinde tesbihat yapmanın hükmü nedir? Tesbihat yapmadan camiden çıkmak caiz midir?

Namazlardan sonra yapılan tesbihat ve dualar, namaza dâhil olmasa da, makbul ibadetler arasında yer aldığından müstehaptır. Zira, namazlardan sonra dua ve tesbihât Peygamber Efendimiz (s.a.s.) tarafından tavsiye edilmiş ve bizzat yapılmıştır. Nitekim Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse her namazın sonunda Allah'a otuz üç defa sübhanallah der, otuz üç defa elhamdülillah der, otuz üç defa da Allah'u ekber derse bunların toplamı doksan dokuz eder. Yüze tamamlarken de, 'Allah'dan başka hiç bir ilah yoktur. Yalnız O vardır. Şeriki de yoktur. Mülk O'nundur; Hamd da O'na mahsustur; O her şey'e kadirdir" derse, günahları denizin köpüğü kadar bile olsa affolunur." [Müslim, Mesacid, 27, H. No: 1380].

Tesbihat konusunda Müslümanlara özel tavsiyelerde bulunan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bizzat kendisi de namazlardan sonra üç kere Allah'a istiğfar eder ve şöyle dua ederdi; اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ تَبَارَكْتَ يا ذَا الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ / Okunuşu: Allahümme en-

te's-selamü ve minke's-selam, tebarekte ya ze'l-celali ve'l-ikram. Manası: .... ***"Allah'ım, selâm sensin; selâmet de ancak sendendir. Mübareksin. Ey celâl ve ikram sahibi!"***

Velîd, Evzâî'ye bu istiğfar nasıl olacak, diye sorduğunda; 'Estağfirullah, estağfirullah' cevabını almıştır [Müslim, Mesâcid, 27, H. No: 1362].

Öte yandan Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ashabı farz namaz kılındıktan sonra bazı tekbir, tesbih ve tahmid gibi zikirleri yüksek sesle okumuşlardır. Nitekim İbn Abbâs (r.a.) insanların Peygamber (s.a.s.)'in zamanında farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikrettiklerini haber vermiş, ***"Ben bu sesi işitir işitmez insanların namazı bitirdiklerini anlardım."*** demiştir. İbn Abbas bir başka rivayette de, ***"Ben Peygamber (s.a.s.)'in namazı bitirdiğini tekbir getirilmesinden anlardım."*** demiştir [Buhârî, Ezan, 155].

Sonuç olarak namazdan sonra tesbihat yapılması müstehaptır. Bu tesbihat münferit olarak yapılabileceği gibi, cemaat halinde de yapılabilir. Ancak tesbihatın cemaatle yapılması öteden beri yaygınlık kazanmıştır. Ancak namaz kılındıktan sonra tesbihat yapmadan camiden çıkmanın caiz olmadığı söylenemez.

CUMA NAMAZI

“Ey inananlar! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığında alışverişi bırakıp hemen Allah’ı anmaya koşun. Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah’ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah’ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz.”

CUMA, 62/9-10

“Cuma namazına gitmek, ergenlik çağına ulaşmış her Müslüman erkeğe farzdır.”

EBÛ DÂVÛD, SALÂT, 216

CUMA NAMAZI

1. Cuma namazının hükmü nedir?

Cuma namazı farz-ı ayındır. Farz oluşu Kur'an-ı Kerim, Sünnet ve icma ile sabittir. Yüce Allah, *"Ey inananlar! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığında alışverişi bırakıp hemen Allah'ı anmaya koşun. Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz."* [Cuma, 62/9-10] buyurmaktadır. Hz. Peygamber de, *"Cuma namazına gitmek, ergenlik çağına ulaşmış her Müslüman erkeğe farzdır."* [Ebû Dâvûd, Salât, 216; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, III/246] buyurmuştur. Cuma namazı Hz. Peygamber döneminden günümüze kadar kılına gelmiş ve bunun farz olduğu konusunda herhangi bir farklı görüş ortaya çıkmamıştır.

2. Cuma namazı kılmakla kimler yükümlüdür?

Cuma namazı, akıllı, ergenlik çağına erişmiş, sağlıklı, hür ve mukim (misafir olmayan) erkeklere farzdır. Kadınlar, hürriyeti kısıtlı olanlar, yolcular ve cemaate gelemeyecek kadar mazereti olanlar cuma namazı kılmakla yükümlü değildirler. Ancak kılmaları halinde bu namazları geçerli olup ayrıca öğle namazı kılmaları gerekmez.

Hz. Peygamber, *"Cemaatle cuma namazı kılmak her Müslüman'a farzdır. Ancak, köle, kadın, çocuk ve hastaya farz değildir."* buyurmuştur [Ebû Dâvûd, Salât, 216; İbn Ebî Şeybe, Mûsânnef, 4/65; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, III/246].

3. Dışarıda cuma namazı kılınmadan cezaevindekiler öğle namazını kılabilir mi?

Kendilerine cuma namazı farz olmayan hükümlü, tutsak, hasta ve benzeri kimseler vakit girdikten sonra imam cuma namazını bitirmeden önce bulundukları yerlerde veya kendi evlerinde öğle namazını kılarlarsa bu namaz geçerli olur.

Kendilerine cuma namazı farz olmayan bu gruptakilerin şehirde veya şehir hükmünde olan bir yerde öğle namazında cemaat yapmaları da mekruhtur, kendi başlarına kılmalıdırlar.

Kendisine cuma namazı farz olan bir kimse ise özürsüz olarak cumaya gitmez ve imam cuma namazını bitirmeden önce kendi evinde o günkü öğle namazını kılarsa, Hanefîlere göre bu namaz geçerlidir, fakat cumaya gitmediği için günahkâr olur. Diğer üç mezhebe ve Hanefîlerden İmam Züfer'e göre ise kıldığı öğle namazı geçersizdir. Cuma namazı kılındıktan sonra tekrar kılmalıdır. [Mergînânî, Hidâye, I, 90-91; Halebî, Halebi Sağîr, s. 321]

4. Cezaevinde mahkûm olan şahsın cuma namazını kıldırması caiz midir? Tutuklu ve hükümlülerin cuma namazı kılmalarının hükmü nedir?

Cuma namazının vücup şartlarından birisi hürriyettir. Bu itibarla cezaevindeki mahkumlar cuma namazı kılmakla mükellef değildir [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtar, III, 28-29]. Cezaevi şartlarında cuma namazı kılma imkânı bulamayan kimseler, cuma namazı kılmadıkları için günahkâr olmazlar; ancak öğle namazını kılmakla yükümlüdürler. Cuma namazı kılma imkânı bulmaları

halinde mahkûm olan bir şahsın imam olması ve cuma namazı kıldırması caizdir.

Şâfiîlerde izn-i âm şartı bulunmadığından cezaevindekilerden kırk kişi bulunması halinde cuma namazını kılmakla mükelleftirler. Bu durumda da içlerinden birinin imamlık yapması caizdir [Gazzalî, el-Vesit fi'l-Mezhep, Daru's-Selam, ts. , II, 65].

5. Cezaevi içerisindeki mescit herkese açık olmadığı için burada cuma namazı kılan memur ve tutukluların cuma namazı geçerli midir?

Güvenlik ve gizliliğin korunması gibi sebeplerle herkese açık olmayan yerlerde bulunan cemaat cuma namazı kılabilir. Burada izn-i âm şartı zaruret sebebiyle kalkmış olur.

6. Hükümlü kişinin kıldırdığı cuma namazına hükümlü olmayan kişiler (memurlar) katılabilir mi?

Hükümlü kişinin kıldırdığı cuma namazına hükümlü olmayan kişiler (memurlar) da katılabilir.

7. Cezaevinde olanlardan bazı ibadetler düşer mi?

Şartları arasında "hür olmak" bulunan cuma namazını kılma, hacca gitme gibi bazı ibadetler cezaevinde olanlardan düşer.

İMAMET

“Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.”

BAKARA, 2/43

“Cemaatle kılınan namazın sevabı, yalnız başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir”

BUHARİ, EZAN, 30

İMAMET

1. Namaz kıldırabilecek kişide aranan asgari şartlar nelerdir? Cezaevinde imamlık yapacak kişi hangi özelliklere sahip olmalıdır?

İmamın ergin (bâliğ), belli bir aklî olgunluk düzeyine ulaşmış (âkil) ve Müslüman bir kimse olması şarttır. Küfrü gerektirecek bir inancı bulunan, bid'at ve dalalet ehlinin arkasında namaz kılınmaz.

İmam olacak kişinin erkek olması şart koşulmuştur. Kadın erkeklere imam olamaz. Bununla birlikte kendi aralarında cemaatle namaz kılmak istediklerinde kadınların içlerinden biri imam olabilir.

İmamlık yapacak kimsenin namaz sahih olacak kadar Kur'an'ı ezbere okuyabilmesi, sâhibü'l-özür olmaması ve namazın sıhhat şartlarından birini yitirmiş olmaması şarttır. Buna göre sâhibü'l-özür diğerlerine imam olamayacağı gibi, bedeni ve elbisesinde necaset bulunan, avret yerleri örtülü olmayan kimse, bu şartları yerine getirmiş olan kişiye imam olamaz.

Öte yandan bir mescitte görevli var ise namazı o kıldırır. Cami dışında veya görevlisi olmayan bir mescitte namaz kılınacaksa bu takdirde namaz hükümlerini en iyi bilip Kur'an'ı daha güzel okuyan, daha muttaki olan, yaşça büyük olan, ahlakça daha

üstün olan, sesi daha güzel olan, elbisesi daha temiz olan vb. özelliklere sahip olanlar imamlığa daha layıktır.

2. Büyük günah işleyen kişi imamlık yapabilir mi? Tecavüzden mahkûm olan kişi diğer mahkûmlara imam olur mu? Katil, veled-i zina namaz kıldırabilir mi? Kendi babasını veya evladını öldüren birisinin diğerlerine imameti caiz midir? Az veya çok suç işlemiş kişilerin birbirlerine imameti caiz midir?

İmamlık yapacak kişinin imamet ehliyetine sahip (dinî bilgisi yeterli, Kur'an'ı güzel okuyan, akıl sağlığı yerinde ergen birisi) olması gerekir. Haramı helal, helali haram saymadıkça büyük günah işlemiş de olsa Müslüman bir kişi imamlık yapabilir; arkasında kılınan namaz da sahihtir. Zira Peygamberimiz (s.a.s.): *"İyi (müttaki) olsun, fâcir (günahkâr) olsun hatta büyük günah işlemiş de olsa her Müslümanın arkasında farz namazı (cemaatle) kılmak gerekir."* [Ebû Dâvûd, Salât, 64, Cihâd 35]; *"Muttaki olsun, günahkâr olsun her imamın arkasında namaz kılınız."* [Darekutnî, Iydeyn, 7; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, Cenâiz, 88] buyurmuştur.

Bu hadislerde bir ilke ortaya konulmaktadır, o da; mümin olan ve namaz kıldırabilecek asgari bilgiye sahip olan (Müslüman) kimsenin namaz kıldırabileceğidir [Serahsî, Şerhu Siyeri'l-Kebîr, I, 156; İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, I, 370].

Ancak ideal olan ve tercih edilen namaz kıldıran kişinin/imamın günah işlemekten sakınan, cemaat tarafından sevilen, dini bütün ve güzel ahlaklı olmasıdır. Bu durumda birisi varken, büyük günah işleyen birisinin imam olması mekruhtur [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, I, 376; Mehmet Zihni Efendi, Nîmet-i İslâm, 239].

Bu sebeple Hanefîler gibi Şâfiî ve Mâlikî mezhepleri de fasık yani açıkça büyük günah işleyen veya küçük günahta ısrar eden kişinin imametini mekruh görmüşlerdir [İbn Hümâm, Fethu'l-Kadîr,

I, 360; Cezîrî, Kitabu'l-Fıkhi ala Mezâhibi'l-Erbaa, I, 678; Huraşî, Şerhu Muhtasarı Halîl, II, 23].

Hanbelî mezhebine göre ise fasık olan kimsenin fasık olmayan kimselere imamlık etmesi, namaz kıldıracak başka kimsenin bulunmaması halinde cemaatle kılınan cuma ve bayram namazları için zarureten caizdir; diğer hallerde caiz olmaz [İbn Kudâme, el-Kâfî, I, 293].

Sonuç olarak her Müslüman gibi, imamlık yapan kimsenin de Allah'ın yasak ettiği şeylerden uzak kalması esastır. Ancak dinden çıkmasını gerektirecek bir sözü veya davranışı söz konusu olmadıkça her Müslümanın arkasında namaz kılınabilir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.), günahkâr olan veya olmayan herkesin arkasında namaz kılınabileceğini bildirmiştir.

3. Bazı harfleri doğru telaffuz edemeyen kişi bir cemaate imamlık yapabilir mi?

Her hangi bir harfi ağız yapısı sebebi ile doğru telaffuz edemeyen kişi, eğer cemaatte bu harfleri düzgün okuyabilenler yoksa tercih edilen görüşe göre cemaate imamlık yapabilir. Harfleri doğru telaffuz eden başka bir kimse varsa, bu kimsenin imameti caiz olmaz [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, II, 329; Fetâvây-ı Hindiyye, I, 86].

4. Kekeme olan kimse başkalarına imam olabilir mi?

İmamın özürden uzak ve salim/düzgün bir okuyuşa (kıraat) sahip olması gereklidir [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, II, 284, 285]. Dilinde kekemelik olan kişi Kur'an-ı Kerim'i doğru olarak okuyabiliyorsa başkalarına imam olabilir. Ancak doğru ve düzgün bir şekilde okuyamıyorsa kendisi gibi kekeme olanlara imamlık yapabilirse de, kıratı düzgün olanlara imam olamaz [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, II, 327, 328].

5. Kur'an'ı düzgün okuyamayan kişi imamlık yapabilir mi?

İmamlık yapabilmek için namaz sahih olacak kadar Kur'an'ı ezbere okuyabilmek (kıraat) şarttır. Ancak Kur'an okumayı bilmeyen veya Kur'an'ı düzgün okuyamayan ümminin diğer ümmilere imameti caizdir.

Kur'an okuyabilen kimsenin ümmiye uyması caiz olmaz. Bir ümmi, ümmi olanlar ile güzel Kur'an okuyabilenlere imam olmuş olsa, Ebû Hanife'ye göre hepsinin namazı bozulur. İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise sadece kârinin (Kur'an'ı düzgün okuyanın) namazı bozulur.

Kur'an'ı iyi okuyabilen bir kimse var iken, ümmi bir kimse ona uymadan tek başına namaz kılması hususundaki kuvvetli görüşe göre kıldığı namaz caiz olmaz. Güzel Kur'an okuyan kimse ile ümminin kılmakta oldukları namaz başka başka namazlar ise, ümminin yalnız başına namaz kılması caizdir. Bu durumda ümmi, güzel Kur'an okuyanın namazını bitirmesini beklemez.

Şu kadar var ki, ümminin gece gündüz çalışarak namazı caiz olacak miktarda Kur'an okumayı öğrenmesi gerekir [Fetevâ-i Hindiye, I, 85-86].

6. Farklı mezhepten bir imama uyarak namaz kılınabilir mi?

Mezhep farklılığı namazda iktidaya (imama uymaya) engel değildir. Dolayısıyla bir kimse başka mezhepten bir imama uyarak namaz kılabilir. Aksi görüşte olanlar varsa da kişinin, imamın kendi mezhebindeki şartlara aykırı bir davranış içinde bulunup bulunmadığını araştırması da gerekmez [İbn-i Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, I, 378, 379].

ORUÇ

“Oruç sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela, fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilirseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.”

BAKARA, 2/184

“Sizden hiç kimse cuma günü oruç tutmasın. Ancak bir gün önceden veya sonradan oruç tutuyorsa bu takdirde cuma günü de oruç tutabilir.”

EBÛ DÂVÛD, SAVM, 50

ORUÇ

1. Cuma günleri oruç tutulur mu, hükmü nedir?

Sadece cuma günleri nafile oruç tutmak tenzîhen mekruh görülmüştür. Peygamber Efendimiz (s.a.s.); ***"Sizden hiç kimse cuma günü oruç tutmasın. Ancak bir gün önceden veya sonradan oruç tutuyorsa bu takdirde cuma günü de oruç tutabilir."*** [Ebû Dâvûd, Savm, 50] buyurmuştur. Cuma günü kazaya kalan farz veya adak gibi vacip bir oruç tutmakta sakınca bulunmamaktadır. Cuma günü nafile oruç tutmak isteyenlerin bir gün önce veya sonrasında da oruç tutması uygun olur. Oruç tutmak için özellikle cuma gününü seçmenin mekruh oluşu, bugünün Müslümanların haftalık bayram günü kabul edilmesindendir.

2. Üç ayların dindeki yeri nedir, bu aylardaki oruç nasıl tutulur?

Halk arasında üç aylar diye bilinen Recep, Şaban ve Ramazan ayları mübarek ve faziletli aylardır. Ramazan ayında oruç tutmak farzdır [Bakara, 2/184-185]. Recep ve Şaban aylarında ise Hz. Peygamber (s.a.s.)'in diğer aylara oranla daha fazla nafile oruç tuttuğu, ancak Ramazanın dışında hiçbir ayın tamamını oruçlu geçirmediği hadis kaynaklarında yer almaktadır [Buhârî, Savm, 52, 53; Müslim, Sıyâm, 173, 179]. Bu itibarla, Recep ve Şaban aylarının aralıksız olarak oruçlu geçirilmesinin dinî bir dayanağı yoktur.

Kişinin sağlığı müsait olup güç yetirdiği takdirde bu aylarda dilediği kadar nafile oruç tutabilir.

3. Uzman bir doktorun oruç tutmamasını önerdiği kimse ne yapmalıdır?

Uzman doktorların, oruç tutmasının sağlık açısından zararlı olacağı teşhisini koyduğu bir hasta Ramazanda oruç tutmayabilir [Merğinânî, el-Hidaye, I, 126; İbn Âbidin, Reddü'l-Muhtâr, II, 116]. Şayet hastalığı geçici ise tutamadığı oruçlarını iyileşince kaza eder. Hastalığı kalıcı ise tutamadığı oruçlar için fidye verir. Bir ayet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır: *"Oruç sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela, fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilirseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır."* [Bakara, 2/184]

Fidyenin tutarı aynen fitre kadardır. Bu fidyeler Ramazanın başlangıcında verilebileceği gibi, Ramazanın içinde veya sonunda da verilebilir. Fidyenin tamamı bir fakire topluca verilebileceği gibi, ayrı ayrı fakirlere de verilebilir. Bu durumda olan kimseler fidye vermeye gücü yetmiyorsa Allah'tan bağışlanmalarını isterler.

Oruç tutmaya gücü yetmeyen yaşlılar ile iyileşme ümidi olmayan hastalar ileride tutabilecek duruma gelirlerse, fidyelerini vermiş bile olsalar tutamadıkları oruçları kaza etmeleri gerekir [Kâsânî, Bedâi, I, 60; Merğinânî, el-Hidâye, Beyrut 1990, I, 137]. Önceden verdikleri fidyelerin hükmü kalmaz, bunlar nafile bağış sayılır.

4. Geçmişe dönük kaza oruçları nasıl tutulmalıdır?

Oruç tutmakla yükümlü olduğu halde her nasılsa hiç oruç tutmamış ya da bir kısım oruçlarını tutmamış/tutamamış olan

kimseler öncelikle tutmadıkları oruçların sayısını belirler ve o günler sayısınca Ramazan dışındaki ve oruç tutulmasının yasak olduğu bayram günlerinin dışındaki günlerde kaza ederler.

Tutulacak her kaza orucuna, "zimmetimde borç kalan ilk orucun kazasına…" diye niyet edilmesi uygun olur. Zimmette kalan oruçların hesaplanması konusunda iki durum söz konusu olabilir:

a. Kişi mükellef olduğundan beri hiç oruç tutmamış olabilir. Bu durumda ergenlikten itibaren geçen her yıl itibarı ile bir kameri ay hesabı ile oruçlarını tutar.

   Dinî hükümlerle mükellef olmak büluğa (ergenlik çağına) ermekle başlar. Erkekler ihtilam olmakla, kadınlar da adet görmekle buluğa ermiş olurlar [Merğinânî, el-Hidâye, I, 16-17; Mevsılî, el-İhtiyâr, I, 26].

b. Kişi mükellef olduktan sonra bazı oruçları kazaya bırakmış olabilir. Bu durumda mümkün mertebe tutulmayan oruçların sayısı hesaplanıp gününe gün kaza edilir.

Orucunu mazeretsiz olarak terk eden kimselerin kaza yanında tövbe ve isitiğfar etmesi de gerekir.

5. Unutarak yemek içmek orucu bozar mı?

Unutarak yemek içmek orucu bozmaz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), "*Bir kimse oruçlu olduğunu unutarak yer içerse orucunu tamamlasın, bozmasın. Çünkü onu Allah yedirmiş, içirmiştir.*" [Buhârî, Savm, 26] buyurmuştur.

Unutarak yiyip içen kimse oruçlu olduğunu hatırlarsa hemen ağzındakileri çıkarıp ağzını yıkamalı ve orucuna devam etmelidir. Oruçlu olduğu hatırlandıktan sonra mideye bir şey inerse oruç bozulur [Merğinânî, el-Hidâye, Dımaşk 1427/2006, I, 392].

6. Bazı zaruri istekler için ölüm orucu tutmak doğru mudur?

İnsan hayatta pek çok sıkıntı ile karşılaşabilir. Bu sıkıntılar karşısında sabır ve direnç göstermek, mücadele vermek, bunların aşılması konusunda Allah'ın yardımını dilemek mümine düşen bir görevdir. Aşılması zor görülen problemler karşısında çaresizlik duygusuna kapılıp hayatına son verecek işlere girişmek kesinlikle haramdır. Can, insana Allah'ın emanetidir. İnsana düşen, emaneti veren Allah'ın onu alacağı zamana kadar sabır göstermektir. Kur'an-ı Kerim'de ***"Kendinizi öldürmeyin."*** [Nisa, 4/29] uyarısında bulunulmuş, Hz. Peygamber (s.a.s.) de ***"Ölümü temenni etmeyin."*** [Buhârî, Deavât, 30] buyurmuştur.

Bu sebeple gerekçesi ne olursa olsun kişinin ölüm orucu ve benzeri işlere girişmesi haramdır. Zulüm ve haksızlık edenler ise Allah katında cezalarını görürler.

ZEKÂT

"Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

TEVBE, 9/60

"İslâm beş esas üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilâh olmadığına inanıp, namaz kılıp, zekât vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak."

MÜSLİM, İMAN, 19; NESAİ, İMAN VE ŞERÂİUHÛ, 13

ZEKÂT

1. Zekât kimlere farzdır? Geçerli olmasının şartları nelerdir?

Zekât ibadeti ile ilgili şartlar, zekâtın bir kimseye farz olmasının ve verilen zekâtın geçerli olmasının şartları şeklinde iki ayrı başlık altında ele alınır.

Bir kimseye zekâtın farz olması için o kimsenin Müslüman, akıllı, ergenlik çağına gelmiş ve hür olması [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, Beyrût 1997, II, 377-383], borcundan ve aslî ihtiyaçlarından fazla hakikaten ya da hükmen artıcı yani kazanç sağlayıcı nitelikte "nisap miktarı" mala sahip olması gerekir [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 394].

Zekâtın farz olması için ayrıca nisap miktarı mala sahip olduktan sonra bir kameri yılın geçmesi gerekir [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 486 vd.; İbn Kudâme, el-Muğnî, III, 457]. Ancak zekâtı bu süre dolmadan önce vermekte sakınca bulunmamaktadır [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 487].

Şâfiî mezhebine göre zekât vermek için akıl ve büluğ şart değildir. Çocuk ve akli yeterliliği olmayan (mecnun) kimsenin de zekât vermesi gerekir [Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, Beyrût 1994, II, 123; İbn Kudâme, el-Muğnî, Kâhire 1996, III, 416].

Zekâtın geçerli olmasının şartlarına gelince öncelikle "niyet" şarttır. Zekât bir ibadet olduğu için niyetsiz yerine getirilemez

[Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 458; İbn Kudâme, el-Muğnî, III, 469]. Ayrıca fakire verilmesi ve teslimi demek olan "temlik" de şarttır [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 456]. Yemek hazırlayıp yedirmek gibi ibaha denilen yollarla fakire zekât verilmiş olmaz.

2. Fıtır sadakası ne demektir?

Fıtır "iftar etmek" ve "yaratılış" anlamlarına gelir. Fıtır sadakası (sadaka-i fıtır) yaratılmış ve Ramazan orucunu tutup iftar etme imkânını elde etmiş olmanın bir şükrü olarak dinen zengin olup Ramazan ayının sonuna yetişen Müslümanın belirli kimselere vermesi vacip olan bir sadakadır [Nevevî, el-Mecmu, VI, 104]. Vacip oluşu sünnetle sabittir [Buhârî, Zekât, 18, 74; Müslim, Zekât, 12, 15; İbn Mâce, Zekât, 21; Ebû Dâvûd, Zekât, 17-20].

Fıtır sadakası, borcundan ve aslî ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktarı mala sahip olan her Müslümana vaciptir. Bunda zekâtta olduğu gibi malın nâmî (artıcı) olması ve üzerinden bir yıl geçmesi gibi bir şart söz konusu değildir. Dinen zengin olan çocuk ve akıl hastasının malından velî veya vasîsinin vermesi gerekir.

Şâfiî mezhebine göre ise, fıtır sadakası vermek için zengin olma şartı yoktur. Günlük yiyeceğinden fazlasına sahip fakir de fıtır sadakasını verir [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 69; Nevevî, el-Mecmu, VI, 105].

Kişi kendisinin ve küçük çocuklarının fitrelerini vermekle yükümlüdür. Hz. Peygamber köle-hür, büyük-küçük, kadın-erkek her Müslümana fitrenin gerektiğini [Ebû Dâvûd, Zekât, 20] ifade etmiştir.

Fıtır sadakasının vacip olma zamanı Ramazan bayramının birinci günü olmakla birlikte bayramdan önce de verilebilir. Hatta bu daha faziletlidir. Bununla birlikte bayram günü veya daha sonra da verilebilir. Ancak, bayram namazından önce verilmesi müstehap kabul edilmiştir.

Şâfiî mezhebinde ise fitreyi meşru bir mazeret bulunmadıkça bayramın birinci gününün gün batımından sonra vermek haramdır. Fitreyi Ramazanın ilk günlerinden herhangi birinde vermek caizdir [Nevevî, el-Mecmu, VI, 128].

Fitrenin hedefi bir fakirin içinde yaşadığı toplumun hayat standardına göre bir günlük yiyeceğini karşılamak, böylece bayram sevincine iştirak etmesine katkıda bulunmaktır.

Günümüzde fıtır sadakasının belirlenmesinde bir kişinin bir günlük normal gıda ihtiyacını karşılayacak miktarın ölçü alınması daha uygundur. Dinen zengin sayılanlara, usul (anne, baba, dedeler ve nineler), furua (oğul, kız ve torunlar) ve kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselere fıtır sadakası verilmez. Bir kimse fitresini bir fakire verebileceği gibi, birkaç fakire de dağıtabilir [Merğinânî, el-Hidâye, I, 115-116].

3. Kimler fıtır sadakası vermekle yükümlüdür?

Ramazan bayramına kavuşan ve temel ihtiyaçlarının dışında nisap miktarı (80. 18 gr. altın veya bu değerde) mala sahip olan Müslümanlar kendileri ve velâyetleri altındaki kişiler için fıtır sadakası vermekle yükümlüdürler [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, Beyrût 1997, II, 533, 544].

Ancak fıtır sadakası ile yükümlü olmak için bulunması gereken nisap miktarı malın "artıcı" özellikte olması ve üzerinden "bir kameri yıl" geçmiş olması gerekmez.

Bir kimse kendisi ve kendi velâyeti altında olan bakmakla mükellef bulunduğu kimselerin fitresini de vermekle yükümlüdür [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 535]. Buna karşılık kişinin bakımını üstlendiği kişiler de olsa ana babası, büyük çocukları, karısı, kardeşleri ve diğer yakınları için fitre ödemesi gerekmez [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî, II, 539, 540]. Fakat vekâletleri olmadığı halde bunlar için ödeme yapsa geçerli olur.

Şâfiî mezhebine göre ise fıtır sadakası vermek "farz"dır ve bununla yükümlü olmak için nisap miktarı mala sahip olmak şart değildir [Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, Beyrût 1994, II, 110]. Buna göre temel ihtiyaçlarının yanı sıra bayram günü ve gecesine yetecek kadar azığa sahip zengin fakir her Müslüman fitre ile yükümlüdür [Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, II, 113]. Şâfiîler fitre ile yükümlü bir kişinin gücü varsa Müslüman ve bakmakla yükümlü olduğu (ana baba gibi) akrabası, karısı ve köleleri için de fitre vermesi gerektiği görüşündedirler [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 549].

4. Zekât ve sadaka-i fıtır kimlere verilir?

Zekâtın verileceği kimseler Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiştir. Bunlar; fakirler, miskinler, zekât toplamakla görevlendirilen memurlar, müellefe-i kulûb adı verilen kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimseler, esaretten kurtulacaklar, borçlu düşenler, Allah yolunda cihada koyulanlar ve yolda kalmış olanlardır [Tevbe, 9/60].

Fakir ve miskin, temel ihtiyaçları dışında herhangi bir maldan nisab miktarına sahip olmayan kimsedir. Ancak temel ihtiyaçları dışında ister artıcı (nâmî) vasıfta olsun ister artıcı vasıfta olmasın, herhangi bir maldan nisap miktarına sahip olan kimse fakir veya miskin kapsamında olmadığından ona zekât verilmez [İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, Beyrut 1424/2003, II, 266].

Borçlu, kul hakkı olarak borcu olan ve borcunu ödeyeceği maldan başka nisab miktarı malı bulunmayan kimsedir [İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, Beyrut 1424/2003, II, 268, 272].

Yolda kalmış kimse sürekli yaşadığı yerde malı bulunsa bile çıktığı yolculukta parasız kalıp parasına ulaşma imkânı bulamayan, başka bir deyişle parasızlıktan yolda kalmış ve memleketine dönemeyen kimsedir. Bu kimseye malının bulunduğu yere dönmesine ve dönünceye kadarki ihtiyaçlarını gidermesine yetecek kadar zekât verilebilir [Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi, Beyrut 1406/1986, II, 43-46].

5. Zekât ve sadaka-i fıtır kimlere verilmez?

Aşağıda sayılanlara zekât ve fitre verilmez:

1. Ana, baba, büyük ana ve büyük babalara,
2. Oğul, oğlun çocukları, kız, kızın çocukları ve bunlardan doğan çocuklara,
3. Müslüman olmayanlara,
4. Kendi eşine,
5. Zengine yani asli ihtiyaçları dışında nisap miktarı mala sahip olan kişiye,
6. Babası zengin olan ergen olmamış çocuğa [Merğinânî, el-Hidâye, Beyrut 1410/1990, I, 122].

6. Zekâtını birkaç sene vermeyen bir kimse daha sonra zekât borçlarını nasıl öder?

Zekât vermekle yükümlü olduğu halde önceki yıllarda zekâtını vermemiş olan kimse elinde malı varsa zekâtını vermediği geçmiş yılların zekâtını da verir. Çünkü bu zekât onun zimmetinde borçtur [Mevsılî, el-İhtiyâr, I, 124].

7. Dışarıda durumu iyi olduğu halde cezaevinde yatan (kendisine para gönderilmeme durumunda olan) kişiye zekât verilir mi?

Dışarıda durumu iyi olduğu halde kendisine para gönderilmeyen, dolayısıyla fakir duruma düşen mahkûma zekât verilebilir.

8. İçki, kumar gibi haramları işleyen ve ibadetlerini yapmayan kimseye zekât veya fitre verilebilir mi?

Zekât, Tevbe suresinin 60. ayetinde sayılan başta yoksullar olmak üzere yedi sınıf insana verilir. Kur'an'da bu sınıflar belirlenirken hergangi bir ön şart koşulmuş değildir. Dolayısı ile bu

görevin yerine getirilmesi sırasında dinî hassasiyeti olan fakirlere öncelik verilmesi tavsiye edilirse de Müslüman olmak kaydı ile bazı haramlar işleyenlere de verilebilir.

Zekât ibadeti yerine getirilirken haramlara vesile yapılmaması ve hak edenlere onların meşru ihtiyaçlarını karşılamak üzere verilmesi gerekir. Bu itibarla, meşru olmayan işler yapan ve verilen zekâtı bu işlere harcayacağı tahmin edilen yoksul bir kimseye ailesinin ihtiyaçlarını göz önüne alarak zekât vermek gerektiğinde zekâtın nakit olarak değil de gıda veya giyim eşyası olarak verilmesi uygun olur.

YEMİN

"Allah adına yaptığınız ahitleri yerine getirin. Allah'ı kefil tutarak kuvvetlendirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızı bilir."

NAHL, 16/91

"Bir kimse bir şey için yemin eder, sonra da ondan hayırlısını görürse yeminini bozsun ve keffâret ödesin."

MÜSLİM, EYMÂN, 11-19

YEMİN

1. Yemin ne demektir, dinî hükmü/dindeki yeri nedir?

Sözlükte "kuvvet, sağ el" gibi anlamlara gelen yemin, dinî bir kavram olarak bir kimsenin Allah'ın adını veya sıfatını zikrederek sözünü kuvvetlendirmesi demektir. Mesela "Vallahi şu işi yapmam", "Vallahi şu yere gitmeyeceğim" şeklindeki beyanlar böyledir.

Yemin etmek aslında mübah bir davranış olmakla birlikte, gereksiz yere yemin etmek ve onu alışkanlık haline getirmek doğru değildir. Sıkça yemin eden kimse sözüne Allah'ı şahit tutmuş ve kutsal değerleri sözünün doğruluğunu teyit için yıpratmış olur.

Yerine getirilmesi mümkün ve mubah olan bir şeyi ileride yapacağına veya yapmayacağına yemin eden kişi, bu yeminini yerine getirmelidir [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, III, 45, 46].

Kur'an-ı Kerim'de verilen sözün yerine getirilmesi hakkında *"Yeminlerinizi koruyunuz."* [Mâide, 5/89], *"Allah adına yaptığınız ahitleri yerine getirin. Allah'ı kefil tutarak kuvvetlendirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızı bilir."* [Nahl, 16/91] buyurulur. Bu itibarla, bir Müslümanın yemin etmemesi, yemin etmişse bu, verdiği söze Allah'ı şahit tutmak demek olduğundan mutlaka yeminine bağlı kalması gerekir.

Ancak farz veya vacip olan bir şeyi yapmamaya ya da haram ve günah olan bir şeyi yapmaya yemin eden kişinin bu yeminini yerine getirmeyip keffâret vermesi gerekir. Dinen tavsiye edilen bir şeyi yapmamaya yemin eden kimsenin ise yeminini bozup keffâret ödemesi daha uygundur. Mesela, bir kimsenin borcunu ödememeye, bir Müslüman kardeşiyle konuşmamaya, anne babasıyla aynı evde oturmamaya yemin etmesi gibi durumlarda yeminin bozulup keffâret ödenmesi tavsiye edilmiştir. Nitekim bir hadis-i şerifte: ***"Bir kimse bir şey için yemin eder, sonra da ondan hayırlısını görürse yeminini bozsun ve keffâret ödesin."*** [Müslim, Eymân, 11-19] buyurulmuştur.

Yalan yere yemin etmek dinimizdeki en büyük günahlardan biridir [Âl-i İmrân, 3/77; Nahl, 16/91, 94, 95; Buhârî, Eymân, 16; Müslim, İman, 220].

2. Yemin çeşitleri nelerdir?

Üç çeşit yemin vardır. Bunlar; yemîn-i lağv, yemîn-i ğamûs ve yemîn-i mün'akidedir. Yemîn-i lağv; bir şeyin doğru olduğu zannedilerek veya ağız alışkanlığıyla yapılan yemindir. Kişinin birini görmediği halde gördüğünü zannederek "Vallahi gördüm." veya yemin kastı olmaksızın yemin sözlerini söylemesi yemîn-i lağv olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde yapılan yeminden dolayı keffâret gerekmez. Kur'an-ı Kerim'de kasıtsız olarak ağızdan çıkıveren yeminlerden dolayı kişinin sorumlu tutulmayacağı bildirilmiştir [Bakara, 2/225; Mâide, 5/89]. Bununla birlikte ağız alışkanlığıyla konuşurken sıkça yemin edenlerin bu alışkanlıklarından vazgeçmek için çalışmaları gerekir.

Yemîn-i ğamûs; yalan yere edilen yemindir. Bir kimsenin olmayan bir şey için bilerek "oldu" diye veya olan bir şey için bilerek "olmadı" diye yemin etmesidir. Bu en büyük günahlardan biridir [Buhârî, Eymân, 16; Müslim, İman, 220]. Böyle bir yemin keffâretle telafi edilemez. Bu şekilde yemin eden kişi bilerek ve Allah'ın adını anarak yalan yere yemin ettiği için, pişman olarak bir daha böyle bir hataya düşmemek üzere Allah'tan af dilemesi

gerekir. Yalan yere yaptığı yemin sebebiyle başkasının hakkının zayi olmasına sebep oldu ise, bu zararı tazmin edip onlardan helallik istemelidir.

Yemîn-i mün'akide; mümkün olan ve geleceğe ait bir şeyi yapmak veya yapmamak üzere yapılan yemindir. Bir kimsenin şu işi yapacağım veya yapmayacağım diye yemin etmesi böyledir. Bu yeminin Allah'ın isimlerinden biriyle veya O'nun sıfatlarıyla yapılmış olması gerekir. Allah ve sıfatları dışında başka şeylerle yapılan yemin, bu yemin kapsamına girmez [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, III, 47]. Bu yemini eden kişinin dinin yasakladığı bir şeyi yapmaya veya emrettiği bir şeyi terk etmeye yönelik olmadıkça ettiği yeminin gereğini yapması gerekir. Yeminini bozarsa keffâret öder [Merğînânî, el-Hidâye, II, 72-75].

3. Yemin keffâreti ödeyen bir kimse aynı konuda tekrar yemin eder ve yeminini yine bozarsa bunun için de yeni bir keffâret ödemeli midir?

Geçmişte ödenmiş ve zimmetten düşmüş bir keffâret gelecekte yapılacak hataları örtmez. Bu sebeple geçmişte bozulan bir yeminden dolayı keffâret ödendikten sonra tekrar yemin edilir ve bu yemin de bozulursa, tekrar yemin keffâreti ödenmesi gerekir [Kâsânî, Bedâiü's-Sanâî', III, 177-178; el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye, Eymân, VII, 300; Cezîrî, el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa, II, 80-82].

4. Dinî bir emri yerine getirmemeye veya bir haramı işlemeye yemin eden kişi ne yapmalıdır?

Farz veya vacip olan bir şeyi yapmamaya ya da haram ve günah olan bir şeyi yapmaya yemin etmek Müslümana yakışan bir davranış değildir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: ***"İyilik etmemek, takvaya sarılmamak, insanlar arasını ıslah etmemek yolundaki yeminlerinize Allah'ı siper yapmayın. Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."*** [Bakara, 2/224] buyurmaktadır. Bunun-

la birlikte her nasılsa bu tür bir yemin edildiğinde, yeminini yerine getirmeyip bozmak ve ardından yemin keffâreti vermek gerekir. Konuyla ilgili bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.): *"Bir kimse bir şey için yemin eder, sonra da ondan hayırlısını görürse yeminini bozsun ve keffâret ödesin."* [Müslim, Eymân, 15-16; Merğînânî, el-Hidâye, II, 358] buyurmuştur.

5. Sigara içmemeye veya dinen yasak olan bir şeyi yapmamaya yemin eden kimse bu yeminini bozarsa ne yapması gerekir?

Kur'an'da verilen sözün yerine getirilmesi hakkında: *"Yeminlerinizi koruyunuz."* [Mâide, 5/89], *"Allah adına yaptığınız ahitleri yerine getirin. Allah'ı kefil tutarak kuvvetlendirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızı bilir"* [Nahl, 16/91] buyurulmaktadır. Bu itibarla, bir Müslüman ettiği yeminin, verdiği söze Allah'ı şahit kılma anlamına geldiğini bilmeli ve mutlaka yeminine bağlı kalmalıdır. Sigara içmemek ya da dinen yasak olan bir şeyi yapmamak üzere yapılan yemin bozulduğunda yemin keffâreti gerekir. Ayrıca işlediği günahtan dolayı tövbe ve istiğfar etmelidir. Esasen sigara, yemin edilmese bile kendisinden uzak durulması gereken ve dinen sakıncalı olan maddelerdendir.

6. Ağız alışkanlığı ile yerli yersiz edilen yeminin hükmü nedir?

Yemin etmek aslında mübah bir davranış olmakla birlikte, gereksiz yere yemin etmek ve çok yemin etmeyi alışkanlık haline getirmek doğru değildir. Kur'an-ı Kerim'de çok yemin etmenin Yüce Allah'ın hoşuna gitmeyen işlerden biri olduğuna işaret edilerek, "*Yemin edip duran kimseye boyun eğme.*" buyurulmuştur [Kalem, 68/10].

Dil alışkanlığıyla söylenen, başka bir deyişle herhangi bir işin yapılması veya yapılmaması yönünde bir içeriğe sahip olmayan

"Vallahi", "billâhi" şeklindeki sözler lağv (içi boş, hükümsüz) yemin sayıldığı gibi, bile bile yalan söyleme kastı olmaksızın geçmiş veya şimdiki zamandaki bir husus üzerine doğru olduğunu zannederek yapılan yemin de lağv yemini sayılır. Kur'an-ı Kerim'de: ***"Allah kasıtsız olarak ağzınızdan çıkıveren yeminlerinizden (lağv yemininden) dolayı sizi sorumlu tutmaz."*** [Mâide, 5/89] buyurularak bu tür yeminden dolayı keffâret gerekmediği bildirilmiştir. Ancak ağız alışkanlığıyla ikide bir yemin edenlerin bu kötü âdeti en kısa sürede bırakmaları gerekir.

Hiçbir kasıt olmasa bile gelecekteki bir iş hakkındaki her türlü yemin, mün'akid yemin kapsamındadır ve yeminin gereği yerine gelmediğinde keffâret gerekir. Bunlar kasıtsız söylense bile yemin-i lağv sayılmaz [Kâsânî, Bedâi, Beyrut 1973, III, 3; Merğînânî, el-Hidâye, III, 3].

7. Bir kimse "şöyle yaparsam Allah'ı inkâr etmiş olayım.", "kâfir olayım.", "yahudi olayım.", "dinden çıkmış olayım." derse bunun hükmü nedir?

Yemin kastıyla "Şöyle yaparsam Allah'ı yok sayayım." veya "Kâfir olayım." ya da "Yahudi olayım." vb. bir söz söyleyen kişi yemin etmiş demektir. Dediğini yapması durumunda yemin keffâreti gerekir. Ancak bu sözleri söyleyen şahıs dediğini yaptığı takdirde Allah'ı inkâr etmiş ve kâfir olmuş sayılacağına inanır, buna rağmen o işi yaparsa dinden çıkmış olur. Çünkü sözünde durmamakla küfre razı olmuş demektir. Tövbe istiğfar etmesi, iman ve nikah tazelemesi gerekir [Merğînânî, el-Hidâye, II, 74; İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, III, 47].

8. Bilinen yemin kalıplarından olmayan, halkın ürettiği yemin ifadeleri yemin olarak geçerli olur mu?

Yemin, Allah Teâlâ'nın isim veya sıfatlarından birini zikretmekle gerçekleşir. "Vallahi, billahi, tallahi, Allah şahit, Allah hakkı için, andolsun ki, Allah adına yemin ederim." gibi ifadeler böyledir [Merğînânî, el-Hidâye, IV, 72-73].

"Mushaf hakkı için, Kur'an hakkı için" gibi Allah Teâlâ'nın isim ve sıfatları zikredilmeden söylenen bir sözün yemin sayılıp sayılmamasında toplumun örfü ölçü alınır [Serahsî, el-Mebsût, VII, 24; Fetâvây-ı Hindiyye, II, 53].

"And olsun ki, yemin ederim ki" gibi lafızlarda Allah adına yemin edildiği anlaşılacağından bu sözler yemin sayılır. Fakat "namusum için, şerefim için, babamın mezarı hakkı için" gibi ifadelerde Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarına niyet olarak bile olsa bir izafe olmadığı için bunlar yemin sayılmaz. Ancak bu sözlerin yemin sayılmaması hiçbir sorumluluğu olmadığı anlamına gelmez. Bu bir söz vermedir, verilen sözün de mesuliyeti vardır.

9. Yemini yerine getirmemenin günahı nedir, yemin keffâreti nedir, nasıl yerine getirilir?

Mubah olan bir şeyi yapmak veya yapmamak için yemin etmek aslında mubah olmakla birlikte, onu alışkanlık haline getirmek doğru değildir. Nitekim Allah Teâlâ, *"Yemin edip duran aşağılık kişiye sakın boyun eğme."* [Kalem, 68/10] buyurarak yerli yersiz yemin edenleri kınamıştır.

Kur'an'da verilen sözün yerine getirilmesi hususunda: *"Yeminlerinizi koruyunuz."* [Mâide, 5/89], *"Allah adına yaptığınız ahitleri yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın! Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızı bilir."* [Nahl, 16/91] buyurulur. Bu itibarla, bir Müslümanın müm-

kün mertebe yemin etmemesi, yemin etmişse bir farz veya vacibi terk etmek ya da haramı işlememek kaydıyla yemininin gereğini yapması gerekir. Yemininin gereğini yapmazsa günah işlemiş olur. Hem keffâret ödemesi hem de tövbe istiğfar etmesi gerekir.

Her ne şekilde olursa olsun yeminlerini bozanların yemin keffâreti ödemeleri gerekir. Yemin keffâreti on fakire birer fitre (fıtır sadakası) miktarı veya bir fakire on ayrı günde her gün birer fitre miktarı para vermek veya on yoksulu sabah akşam doyurmak ya da giydirmektir. Buna gücü yetmeyenlerin ise ara vermeden üç gün oruç tutmaları gerekir. Bu keffâret Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiştir [Mâide, 5/89].

NİKÂH VE BOŞANMA

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”

RÛM, 30/21

Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en iyi şekilde davranandır...”

İBN MÂCE, NİKAH, 50

NİKÂH VE BOŞANMA

1. Eşi uzun süre hapse mahkûm olan kadın başkasıyla evlenebilir mi?

İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre kocanın uzun süreli hapsedilmesi veya tutuklanması yahut düşmana esir düşmesi kadın için meşru bir boşanma sebebi değildir. Mâlikîlere göre ise koca her ne sebeple olursa olsun eşinden bir yıl veya daha fazla ayrı kalırsa, karısının mahkemeden boşanma talebinde bulunma hakkı doğar. Hâkim bir yıldan fazla ayrı kalmanın gerçekleştiğini tesbit edince eşleri ayırır. Bir yıl veya daha uzun süreli mahkûmiyet de bu kabildendir. Çünkü bu süredeki bir ayrılık kadının nafaka başta olmak üzere evliliğin kazandırdığı haklardan mahrum kalmasına sebep olabilir. Bu ayırma bir bâin talak sayılır [Derdîr, eş-Şerhu'l-Kebîr, II, 519; Vehbe Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî, VII, 535].

Mâlikî mezhebinin bu görüşü maslahata daha uygun görülmektedir. Dolayısıyla eşi uzun süre hapse mahkûm olan kadın isterse boşanmak üzere mahkemeye başvurabilir. Mahkemenin boşaması halinde iddet bekledikten sonra başka biriyle evlenebilir.

2. Kayıp olup da hayatta olup olmadığı bilinmeyen bir kişinin eşi başkasıyla evlenebilir mi?

Kaybolup da kendisinden haber alınamayan dolayısıyla yeri ve hayatta olup olmadığı bilinmeyen kişiye "mefkûd" denilir.

Fakihler, mefkûdün eşinin boşanma hakkı konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefîler "hükmen ölüm kararı" için, "akranlarının vefatına veya ortalama olarak yaşayabileceği azami süreye (ki bu süre farklı görüşlere göre 62 ilâ 120 yıldır) kadar beklemek gerekeceği" görüşünü benimsemişler; ayrıca bu durumu eşinin müracaatı üzerine mahkeme tarafından "evlilik bağına son verilebilmesine imkân sağlayan bir gerekçe" saymamışlardır [Serahsî, el-Mebsût, XI, 34 vd.].

Hanbelî mezhebinde "mefkûd/kayıp" kişinin ortalama olarak yaşayabileceği süre dolunca [Huraşî, Şerhu Muhtasarı Halîl, Beyrut, IV, 149 vd.]; Şâfiî mezhebindeki yaygın görüşe göre de "daha fazla yaşamayacağına kanaat getirildiğinde" ölü sayılmasına karar verilebilecektir [Şâfiî, el-Ümm, V, 346; Şirbîni, Müğni'l-Muhtâc, V, 97-98].

Mâlikîlere göre ise eşinin müracaatı üzerine hâkim gerekli araştırmayı yapar. Bilgi edinilmesinden ümit kesilmesi halinde "dört yıl" beklenir; bu süre bitince hâkim ayırma kararı verir ve kadın vefat iddetini bekleyip sonra başkasıyla evlenebilir [Sahnûn, el-Müdevvene, III, 742-743; Vehbe Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslamî, V, 784-785; VII, 532-534; 643-644]. 1917 tarihli Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde de konu bu görüşe göre düzenlenmiştir. Bu içtihat maslahata daha uygundur. Buna göre kocasından dört yıl veya daha fazla haber alamayan kadın, bu son görüşe göre boşanmak üzere mahkemeye başvurabilir. Mahkemenin boşaması halinde vefat iddeti bekledikten sonra başka biriyle evlenebilir.

3. Eşi ile uzun süre ayrı kalan veya onunla uzun süre cinsel ilişki kurmayan kimsenin nikâhı zarar görür mü?

İslam'a göre evliliğin sona ermesi için nikâhın feshi, boşama yetkisi kendisinde bulunan kocanın veya mahkemenin boşaması, bir de eşlerden birinin dinden çıkması durumlarından birinin meydana gelmesi gerekir.

Bir karı koca ne kadar zaman ayrı kalırlarsa kalsınlar nikâhlarının kendiliğinden düşmesi de söz konusu olmaz. Ayrıca uzun süre cinsel ilişkide bulunmamak da nikâha zarar vermez.

Buna göre cezaevinde uzun süre kalan bir mahkûm çıktıktan sonra hanımı ile yeniden nikâh kıyması gerekmez ve tecdid-i nikâh şart değildir.

4. Cuma geceleri bazı camilerde yapılan nikâh tazelemenin hükmü nedir?

Dinî hükümlere göre bir kadının boş olması veya nikâhının düşmesi için fesih, boşama yetkisi kendisinde bulunan kocanın (veya mahkemenin) onu boşaması, karşılıklı rıza ile boşanma, "liân", "îlâ" veya eşlerden birinin dinden çıkmayı gerektiren bir sözü söylemesi gibi evlilik birliğini sona erdiren durumlardan birinin meydana gelmesi gerekir [Mevsılî, el-İhtiyâr, Beyrut 1999, III, 121-172]. Böyle bir durum olmadığı sürece şartlarına uygun yapılan nikâh ömür boyu geçerlidir ve nikâh tazelemek de gerekli değildir.

Halkımız arasında, bazı camilerde cuma ve bayram günlerinde veya gecelerinde topluca yapılan nikâh tazeleme diye bilinen uygulamanın dini bir dayanağı yoktur. Diğer taraftan nikâh, tarafların ya bizzat ya da vekilleri aracılığıyla akdedilen bir sözleşmedir. Ayrıca taraflar nikâh akdi için söylenen sözlerin bilincinde olmalı ve ona göre davranmalıdır. Camilerde yapılan

nikâh tazeleme uygulamasında bunların hiç birinin olmadığı da hesaba katılmalıdır.

5. Eşinden ayrılıp uzun bir süre onunla görüşmeyen bir kadın eski eşiyle yeniden evlenebilir mi?

İslama göre bir kimsenin evli bulunduğu eşi ile aralarında üç nikâh bağı vardır. Her bir boşama ile bu bağlardan biri kopar. Üçü de koptuğu zaman evliliklerini devam ettirmeleri dinen caiz olmaz [Bakara 2/229-230; Serahsî, el-Mebsût, VI, 8-9].

Eşinden ayrılıp iddeti de bittikten sonra uzun süre onunla görüşmeyen bir kadın eğer talak sayısı üçe varmamışsa eşinden bir bâin talak ile boşanmış olur; buna beynûnet-i suğra denir [Serahsî, el-Mebsût, VI, 18]. Bâin talakla boşanmış eşler yeni bir nikâhla evliliklerine devam edebilirler. Bu durumda anlaşmaları halinde usulüne uygun yeni bir nikâh akdederek, evliliklerini iki nikâh bağıyla sürdürebilirler.

6. Elfaz-ı küfrün (dinden çıkmayı gerektiren sözleri söylemenin) nikâha zararı nedir?

Dinden çıkmayı gerektiren sözleri söylemek kişileri dinden çıkardığı gibi, var olan nikâhlarını da etkiler. Dinin kesin esaslarından birisinin inkâr edilmesi, hafife ya da alaya alınması kişinin dinden çıkmasına sebep olur. Mesela, Allah'a, Peygamber'e ve dinen mukaddes olan değerlere küfreden, namazı, orucu inkâr eden, Kâbe ile alay eden kişi İslam dininden çıkmış olur.

Hanefî mezhebine göre eşlerden birinin dinden çıkmasıyla evlilik kendiliğinden sona erer. Tövbe etse bile yeni bir nikâh akdi olmaksızın evlilik hayatını devam ettiremez. Şâfiî mezhebindeki ağırlıklı görüşe göre dinden çıkan kimse tövbe eder de iddet müddeti içinde İslam'a dönerse yeni bir nikâh akdine gerek kalmaksızın evlilik hayatını devam ettirebilir [Şâfiî, el-Ümm, I, 297; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 37; Şeyhzâde, Mecma'u'l-Enhür, I, 372, 373].

7. Mahkemenin verdiği boşama kararları dinen de geçerli olur mu?

İslam hukukuna göre evlilik hayatının sona erdirilmesi belli kurallara bağlanmıştır. Hâkimin eşleri ayırmasını (tefrik) gerektiren sebepler de bunlar arasındadır. Eşlerden birinin beraber yaşamayı engelleyecek derecede hasta ve evlilik gereklerini yerine getiremeyecek ölçüde bedenî kusurlu olması, kocanın uzun süre kaybolması, nafaka yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve kötü davranma ve şiddetli geçimsizlik ve benzeri durumlarda hâkim eşlerin arasını ayırarak evliliğe son verebilir. Mahkeme kararıyla boşanan eşler bir bâin talakla boşanmış sayılırlar. Yalnız îlâ ve nafakayı temin etmeme gerekçesiyle verilen boşama kararları ric'î sayılır [İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, II, 82-83; Ebû Zehra, el-Ahvâlü'ş-Şahsıyye, Kahire ts. , s. 309; Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû, Şam 1996, Vll, 435].

Buna göre mahkeme kararıyla boşanan bir bayan iddetini tamamladıktan sonra başka bir erkekle evlenebilir.

SUÇ VE CEZA

"Bir kötülüğün karşılığı ona
denk bir kötülüktür."

EN'AM, 6/160

"…Kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız, şu
gününüz, şu ayınız, şu beldeniz gibi kutsal
olup, haramdır. Dikkat edin! Her cinayet
işleyen cezasını kendisi çekecektir. Hiçbir
baba çocuğunun suçundan dolayı sorumlu
tutulamayacağı gibi, hiçbir çocuk da babasının
yaptığından dolayı ceza çekemez…"

TİRMİZİ, TEFSÎRU'L-KUR'ÂN, 9

SUÇ VE CEZA

1. İslam'ın suç ve suçluya bakışı nasıldır?

Kur'an ve sünnet, temel bazı suçlar için zarurî ve sınırlı ölçüde cezaî müeyyide belirler; dinî ve ahlaki esasların korunması, hukuk düzeninin ve içtimaî yapının bozulmasının önlenmesi amacıyla gerekli cezaî tedbir ve müeyyidelerin geliştirilip uygulanması yolunda Müslüman toplumlara geniş bir görev ve yetki alanı bırakır.

İslam Hukukuna göre kişi, kanunilik ilkesine göre cezalandırılır. Buna göre "kanunsuz suç ve ceza olmaz". Yani kanunun açıkça suç saymadığı bir fiilden dolayı hiç kimse cezalandırılamayacağı gibi, kanunun açıkça cezayı artırıcı saymadığı bir sebepten dolayı da kimsenin cezası artırılamaz.

Yine suçlama ve cezalandırmada şahsilik prensibi esas olup, Kur'an'da herkesin yaptığının kendisine tesir edeceği ve hiçbir mükellefin başkasının işlediği suçun sorumluluğunu taşımayacağı değişik vesilelerle tekrar edilmiş [İsra, 17/15], hem dünya hem de ahiret hayatında geçerli genel bir ilke olarak ortaya konmuştur. Yine Kur'an'da babanın suçundan evladın, oğulun suçundan anne ve babanın ceza görmeyeceği [Bakara, 2/233], her suçlunun ancak kendi aleyhine bir fiil işlemiş olacağı bildirilmiştir.

İslam'da suç ve ceza kişilere mahsus olmayıp genellik ilkesi ile herkesi kuşatır. Buna göre cezanın şahıslar bakımından genelliği yani kanun karşısında herkesin eşitliği ilkesi, hiçbir zümre ve şahsa dokunulmazlık veya ayrıcalık tanımaz. Esasında İslamiyette fertler yaratılış itibariyle birbirlerine eşittirler [Hucurat, 49/13]. İslam rengi, ırkı ve dini ne olursa olsun insan hakları konusunda hiç kimseye ayrıcalık tanımaz.

İslam'da suç-ceza dengesi gözetilmiş olup, suç ile karşılığında verilecek ceza arasında makul bir dengenin mevcudiyeti esastır. Cezalandırma asıl amaç değil, zarureten başvurulan bir çaredir. Bu itibarla, cezalar ancak zaruret ölçüsünde belirlenmiştir. Kur'an-ı Kerim'deki ***"Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür."*** [En'am, 6/160; Yunus, 10/27; Ğâfir, 40/40; Şûra, 42/40] hükmü, suçlara sadece misliyle karşılık verilmesinin gereğine ve dolayısıyla suç ceza dengesinin tesisine işaret etmektedir.

Cezalandırmada adalet ve hakkaniyet esastır. Adaletin ölçüsü yahut dayanağı hakkaniyettir. Adalet genellikle verilen ile hak edilen arasındaki dengeyi ifade eder. Bu açıdan hükümlerde adalet düşüncesi hâkimdir [Bkz. Nisa, 4/135; Maide, 5/8]. Adalet mülkün temelidir. *"Allah adaleti, iyiliği emreder."* [Nahl, 16/90]. Bütün muameleler adalet prensibine göre ayarlanır. Hakkı hak sahibine vermek gerekir.

2. İslam'a göre mahkûm hakları nelerdir?

İslam'a göre mahkûm suç işlemiş olsa da insandır. Bu sebeple gayriinsani muameleye tabi tutulamaz.

Bu bağlamda Hanefî fakihlerinden Ebû Yûsuf'un düzenleyip idarecilere sunduğu mahkûm hakları düzenlemesi özet olarak şöyledir:

Mahkûmlar; içeride tedavi edilemeyecek şekilde ağır hasta iseler, birinci derece yakını vefat etmiş de defin işlemleri için buna ihtiyaç duyuyorsa, duruşma başka bir yerde olacaksa, hapisha-

nede temizlik ihtiyacı giderilemiyorsa, özel bir gün veya münasebet varsa geçici bir süre dışarı çıkmalarına izin verilir.

Mahkûmlar ortaya çıkan psikolojik rahatsızlık, toplu veya kısmî af, seferberlik gibi nedenlerle şartsız tahliye olabilirler. [Bkz. Fahrettin ATAR, İslam İcra ve İflas Hukuku, 260-266]

3. İslam'da müebbet hapis cezası var mıdır, varsa nasıl ve ne zaman uygulanmıştır?

İslam'da asıl olan kişi hak ve özgürlüklerinin korunmasıdır. *"O size yeryüzünü boyun eğdirdi. Haydi onun/yeryüzünün omuzlarında yürüyün ve Allah'ın rızkından yiyin."* [Mülk, 67/15] ayetinde temel hak ve özgürlükler olgusuna işaret vardır. Bu hak ve özgürlükler bazen diğer fertlerin haklarını korumak, anarşiyi önlemek, toplumu ortadan kaldırmaya yönelik iç ve dış tehditleri tesirsiz hale getirmek için kısıtlanabilir. İşte hapis cezası da bu bağlamda başvurulan önlemler arasında yer almaktadır.

Rasûlüllah (s.a.s.)'in genellikle borcunu ödemeyenleri veya suç işleyip işlemediği kesinleşmeyip töhmet altında bulunan şahısları hapsettiği, daha sonra ise onları serbest bıraktığı kaynaklardan bilinmektedir [Bkz. Müslim, Kitâbu'l-Müsâkât, 6; Tirmizi, Diyât, 21].

Buna göre had cezası gerektirmeyen suçlarda hakimin takdirine göre hapis cezası verilebilir. Genelde sınırlı süreli/muvakkat olarak verilen hapis cezasının süresi işlenen suçun mahiyetine ve kişinin suçu kasten veya hata ile işlemesine göre kısa veya uzun olabilir. [Bkz. el-Husâm eş-Şehîd, Şerhu Edebi'l-Kâdî li'l-Hassâf, Beyrut, 1994, s. 213-227; Mevsılî, İhtiyar, II, 353-353; İbn Ferhun, Tebsıratu'l-Hukkâm, Beyrut, tsz., II, 200-201; İbn Kayyim el-Cevzi, et-Turuku'l-Hükmiyye, Kahire, tsz., s. 72].

Müebbet hapis cezasına gelince, yetkili merci bazı suçları alışkanlık haline getirmiş kimselere bu cezayı verebilir. Şöyle ki, "had" cezasını gerektiren suçları tekrar tekrar işleyen veya daha önce cezalandırılmasına rağmen bu cürümlerden vazgeçmeyen suçlular şayet insanlara zarar vermeye devam ederse ölünceye

kadar hapiste tutulabilir [Mâverdî, el-Ahkâmu's-Sultâniyye, Beyrut, tsz., s. 274, 293] Yine insanları ölünceye kadar alıkoyan kişiler, bazı fakihlere göre ölünceye kadar hapsedilir [Nevevî, el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb, XX, Cidde, tsz. 304-306]. Zira, bir kimseyi alıkoyan (hapseden) ile bu halde iken bu alıkonulan kimseyi öldürenler hakkında Hz. Ali (r.a.); "Öldüren öldürülür, alıkoyan da ölünceye kadar cezaevinde hapsedilir." hükmünü vermiştir [Abdurrezzak, Musannef, IX, 480].

4. Kişinin suç ortağını ele vermesi, ihbar etmesi günah mıdır?

Kişilere karşı veya özel ya da kamu kuruluşlarına karşı maddi veya manevi zarar verecek şekilde bilerek suç işleyen kimseler büyük bir vebal altına girmişler, kamu ya da kul haklarına tecavüz etmişlerdir. Bu suçluları bilerek saklamak da aynı şekilde günah olur.

Bundan dolayı suçluları kesin bir şekilde bilen kişilerin iftira atmadan, zanda bulunmadan ve hiç bir art niyet taşımadan bu kimseleri ihbar etmeleri doğru ve güzel bir davranış olup, bu davranışlarından dolayı sevap işlemiş olurlar. Zira toplum hukukunu ihlal eden veya kul hakkına tecavüz niteliğinde olan bir konuda ilgili makamları haberdar etmekle hakkın yerini bulmasına, adaletin tesisine yardımcı olunmuş olur. Haksızlık yapanı veya suç işleyeni ilgili mercilere şikayet etmek gıybet ve hiyanet olarak da değerlendirilmez.

5. İslam'a göre, hüküm giymiş bir insanın sabıka kaydı tutulur mu?

Hz. Peygamber döneminde suçluların sabıka kaydının tutulduğuna dair elde bir belge bulunmamaktadır. Ancak, toplumun güven ve huzur içinde yaşamasını sağlamak için alınması gereken bütün meşru tedbirlerin yöneticiler tarafından alınması dinin bir gereğidir. İşlenen suçların faillerinin kolayca bulun-

ması ve yargılama işlemlerinde esas alınması amacı ile sabıka kayıtlarının tutulması bu tür tedbirlerdendir.

6. Gayrimeşru yolla elde edilen malı çalmanın hükmü nedir?

İslam'da gasb, hırsızlık, ihtikâr, faiz vs. yollardan elde edilen kazanç yasaklanmıştır. Ancak bir malın meşru olmayan yollardan kazanılması, o malın çalınmasına, gasp edilmesine veya telef edilmesine gerekçe olamaz. Yani haksız yolla elde edilen bir malın hırsızlık yoluyla ele geçirilmesi caiz değildir. Zira, böyle bir davranış kamu düzenini bozar, fertler arasında önü alınamaz kargaşaya yol açar.

7. Çocuklar cezaevine düşen babalarının nafakalarını karşılamakla yükümlü müdür?

Nafaka; kişinin bakmakla yükümlü olduğu şahısların sosyal seviyesine göre normal bir hayat sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyduğu ve mükellefin de temin ile yükümlü bulunduğu şeylerin tümüne denir. Nafaka denilince mükellefin bakmakla yükümlü olduğu kişinin yiyecek, giyecek, mesken, tedavi masrafları anlaşılır. Kur'an-ı Kerim'de nafaka borcunun, kişinin ekonomik gücüne göre tespit edileceği belirtilmektedir. Yüce Allah, "*Varlıklı olan kimse nafakayı varlığına göre versin; rızkı ancak kendisine yetecek kadar verilmiş olan kimse Allah'ın kendisine verdiğinden versin; Allah kimseye verdiği rızkı aşan bir yük yüklemez. Allah güçlükten sonra kolaylık verir.*" buyurmaktadır [Talâk, 65/7].

Nafakaya hak kazananlar; muhtaç olmaları şartıyla kişinin usul ve füruu (anne, baba, büyük anne, büyük baba, çocuklar ve torunlar) ile eşidir.

Bu bakımdan çocuklar, cezaevine düşen ve zor durumda olan babalarının nafakalarını karşılamakla yükümlüdürler.

8. Suç işleyen birisinin "yaptığımdan pişman değilim" demesi doğru mudur?

Suç işleyen bir insandan beklenen, suçunun ve günahlarının farkında olması, onları yaptığından dolayı pişman olup tövbe etmesidir. Tövbenin geçerli olması için gerekli şartlar belirlenmiştir. Buna göre tövbenin kabul edilebilmesi için;

a. İşlenen günahı terk etmek,

b. Günah işlediğine pişman olmak,

c. Günahı bir daha işlememeye azmetmek,

d. Eğer işlenen günah kul haklarıyla ilgili ise, bu durumda hak sahibi ile helalleşmek gerekir. Kul hakkından kurtulmak ihlal edilen hakkı sahibine veya varislerine iade etmekle veyahut affını istemekle olur.

Buna göre suç işleyen birisinin "yaptığımdan pişman değilim" demesi, günahta ısrar etme anlamına geldiğinden günahtır.

KATL

"Kim bir mümini kasden öldürürse cezası içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânetlemiş ve ona büyük bir azap hazırlamıştır."

MÂİDE, 5/32

"Bugün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ve korunmuş ise canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da öylesine korunmuştur."

BUHÂRÎ, İLİM, 37

KATL

1. Haksız yere adam öldürmenin dindeki hükmü nedir?

İslam dini, insanı yaratılanların en değerlisi ve üstünü [İsrâ, 17/70; Tin, 95/4], insan hayatının korunmasını da dinin temel amaçlarından biri saymıştır. Kur'an-ı Kerim'de haksız yere bir cana kıyanın bütün insanları öldürmüş gibi ağır bir suç işlemiş olacağı, bir insanın hayatını kurtarmanın da bütün insanlara hayat verme gibi yüce ve değerli bir davranış olduğu şöyle ifade edilir: ***"Bundan dolayı İsrailoğullarına (Kitapta) şunu yazdık: Kim bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır. Andolsun ki, onlara resûllerimiz apaçık deliller (mucize ve ayetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşırı gitmektedir."*** [Mâide, 5/32].

Bu sebeple İslam'da adam öldürme büyük günahlardan biri olarak telakki edilmiştir [En'am, 6/151]. Haksız yere ve kasten masum bir kimseyi öldürenin, dünyevi cezası bir tarafa, ahirette de cehennem azabıyla cezalandırılacağı, Allah'ın gazap ve lanetine uğrayacağı bildirilmiştir [Nisa, 4/93]. Hz. Peygamber de (s.a.s.) Veda Haccı'nda bütün insanlara hitaben, ***"Bugün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ve korunmuş ise canlarınız, mallarınız***

ve ırzlarınız da öylesine korunmuştur." [Buhârî, İlim, 37; Hac, 132] buyurarak, insanın hayat hakkının kutsal ve dokunulmaz olduğunu belirtmiştir.

2. Cinayetin Allah katındaki cezası nedir?

İslam'a göre insan canı, malı, namusu, haysiyeti, tüm hak ve özgürlükleri ile dokunulmaz bir varlıktır. Hiç kimse hukuk dışı bir gerekçe ile insanın maddi ve manevi varlığına tecâvüz edemez, hak ve özgürlüklerini kısıtlayamaz.

Bu bağlamda, Kur'an-ı Kerim'de haksız yere cana kıymak insanlık suçu olarak kabul edilmiş ve bir insanı öldürmek bütün insanlığı öldürmeye, bir hayat kurtarmak da bütün insanlığı kurtarmaya denk tutulmuştur [el-Mâide 32]. Hz. Peygamber (s.a.s.) de bütün insanlığa seslendiği Veda Haccı hutbesinde insanların Hz. Âdem'in çocukları olmaları itibarıyla kardeş olduklarını belirtmiş; mallarının, canlarının ve namuslarının dokunulmaz olduğunu ve her türlü haksız saldırıdan korunduğunu ilan etmiştir [Buhârî, Hac, 132, Müslim, Hac, 19 H. No:1218].

Böyle bir suçu işleyen büyük günah işlemiş olur. Zira, Kur'an-ı Kerim'de kasten insan canına kıyanlar hakkında; ***"Kim bir mümini kasden öldürürse cezası içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânetlemiş ve ona büyük bir azap hazırlamıştır."*** [Nisâ, 4/93] buyurulmuştur.

İslam dini, adam öldürme suçunun haksız yere ve kasten işlenmesi ve maktulün velilerini affetmemesi durumunda katile kısas (cana can) cezasının [Bakara, 2/178; Maide, 6/45] uygulanmasını emreder. [Bakara, 2/92] Affedilmesi halinde ise mağdurun tarafına (yaklaşık 4 kilo 250 gr. altın veya bedeli) diyet ödenir.

Suçun belirlenmesi, suçlunun yargılanıp cezalandırılması devletin yetkisi dahilindedir. Kimse kendisini devlet yerine koyarak kişisel olarak cezalandırma yoluna gitme hakkına sahip değildir. Bu yola başvurmak başlıbaşına bir suçtur.

3. Adam öldürmenin keffâreti nedir? İki ay oruç tutmak gerekir mi?

Adam öldürme fiilinin hata ile işlenmesi halinde ölüme sebebiyet veren kişinin keffâret olarak iki ay aralıksız oruç tutması, ayrıca ölenin yakınlarının talep etmesi halinde diyet (yaklaşık 4 kilo 250 gr. altın veya bedeli) ödemesi gerekir. [Nisa, 4/92]

4. Mahkemenin hükme bağladığı kan bedelini almak caiz midir; mahkemenin belirlediği kan parası İslam'da diyet yerine geçer mi?

Tedbirsizlik ve dikkatsizlik gibi bir hata sonucu herhangi bir kişinin ölümüne sebep olan kişi, ölenin yakınlarının talep etmesi halinde diyet (kan parası) ödemekle yükümlü olur. [Ebû Dâvûd, Diyât 18]. Dolayısıyla böyle bir olaydan dolayı mahkemenin takdir ettiği tazminatı (kan parasını), ölenin yakınlarının alması caiz ve alınan para helaldir. Ancak mahkemenin takdir ettiği tazminatın diyet miktarından eksik olması halinde tazminat ödeyen kimse eksik miktar kadar mağdur tarafa dinen borçlu olur.

5. Adam öldürmek için sebepleri olan birisi günahkâr mıdır? Kişi kendisini savunmak için bir kişiyi öldürse günah işlemiş olur mu? Evini ve ailesini korurken saldırganları öldüren kişi dinen suçlu mudur?

Can, mal ve ırz korunması gereken mukaddes değerlerdir. Bu değerleri saldırıya maruz kalan kişi bunları koruma hakkına sahiptir. Koruyamaması durumunda başkalarının ona yardımcı olmaları gerekir.

Savunma durumunda kalan kişi işe en hafif savunma yöntemini kullanarak başlamalı, bunun yeterli olmaması halinde bir

sonraki yöntemi kullanmalı, bunun da yeterli olmaması durumunda en etkin yöntemi kullanmalıdır.

Saldırıya maruz kalan insanlar için meşru müdafaanın bir hak olduğu, Kur'an-ı Kerim ve sünnetle sabittir. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın (fakat ileri gitmeyin). Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir." [Bakara, 2/194]

Peygamberimiz (s.a.s.) de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

"Dini uğruna ölen şehittir. Canı uğruna ölen şehittir. Malı uğruna ölen şehittir. Ailesi (ırzı) uğruna ölen şehittir." [Tirmizî, Diyât 22; İbn Mâce, Hudud, 21]

Bu hadisten anlaşıldığına göre kişi dini, canı, malı ve ırzı uğruna - mecbur kaldığı takdirde- başkalarıyla vuruşabilir; öldürürse dinen sorumlu olmaz, kendisi ölürse şehid olur.

Saldırıya maruz kalan kişinin kendini koruyamaması durumunda başkalarının ona yardımcı olup canını, malını, ırzını, saldırganlara karşı korumada destek vermeleri gerekir.

Saldırıya uğrayan kişi kendini savunurken caydırıcı yöntemlerin tamamını uyguladığı halde saldırganı caydıramaz ve onu öldürmekten başka çaresi kalmadığı için öldürürse; ne kısas cezasına çarptırılır ne de diyet ödemekle yükümlü olur.

6. Kur'an'a göre bir insanı kasten öldürmenin cezasının ebedî cehennem olduğu ayeti nasıl açıklanabilir?

Nisa suresinin 93. ayetinde; *"Kim bir mümini kasden öldürürse cezası içinde devamlı kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazır-*

lamıştır." buyrulmaktadır. İslam âlimleri Kur'an'ın bütünü ile ilgili hadisleri dikkate alarak bu ayetteki, ***"Kim bir mümini kasden öldürürse"*** ibaresini ***"Kim bir mümini mümin olduğu için kasden öldürürse"*** şeklinde anlamışlardır. Buna göre, mümin olan herkesin, cezasını çektikten sonra cennete gireceği hükmü baki kalmış olur.

7. Bir erkek hanımının zina ettiğini gördüğünde onu öldürme hakkı var mıdır?

Suçu belirleme, suçluyu yargılama ve cezalandırma işi devletin yetkisindedir.

Buna göre eşinin zina ettiğini gören kişi onları cezalandırmaya yeltenmeyip, yetkili mahkemeye müracat etmelidir. Eş suçunu itiraf ederse mahkemece cezalandırılır. Şayet kadın böyle bir durumu kabul etmez ise; karısının zina ettiğini veya çocuğunun kendine ait olmadığını iddia eden ve bu iddiasını gerektiği şekilde ispat edemeyen koca ile karısının mahkeme huzurunda özel bir şekilde yemin ederek lanetleşmeleri gerekir. [Nûr suresi, 24/6-9] Mulâane/liân adı verilen bu husus gerçekleşirse hâkim, tarafların evliliklerine son verir.

8. "Bir kimseyi öldüren bütün insanları öldürmüş gibidir…" ayeti bağlamında olayların ölümle sonuçlanmasında hem katilin hem de maktulün etkisi söz konusu ise hüküm katil için nasıl izah edilmelidir?

Kasten adam öldürme olayında katili buna mecbur eden haklı sebepler de bulunuyorsa, katilin sorumluluğu bu sebepler oranında hafifler.

9. Kendi kusuru sebebiyle trafik kazası yaparak varis olacağı kimsenin ölümüne -istemeden de olsa- sebep olan kimse ona varis olabilir mi?

Bir an önce mirasa konabilmek için mûrisin öldürülmesi ihtimalini ortadan kaldırmak maksadıyla katil mirastan mahrum edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur; ***"Katil mirasçı olmaz."*** [Ebû Dâvûd, Diyât, 20; Tirmizî, Ferâiz, 17; İbn Mâce, Ferâiz, 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 49]

Ancak öldürmenin hangi çeşidinin mirastan mahrum kılacağı hususunda içtihat farklılıkları vardır.

Hanefîlere göre kısas veya keffâret gerektiren -kasten veya kaste benzer öldürme, hataen ve hata hükmünde öldürmeler- mirasçı olmaya engeldir; ölüme sebebiyet vermek ise bu kapsamda değerlendirilmemiştir [Mevsılî, el-İhtiyâr, Kahire 1951, V, 116].

Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre doğrudan doğruya öldürme veya ölüme sebebiyet verme mirasa engeldir.

Mâlikî mezhebine göre ise öldürme kasten olursa mirasçı olmaya engeldir. Ancak, kasıtsız öldürme mirasçı olmaya engel değildir [Huraşî, Şerhu Muhtasarı Halîl, Beyrut ts., VIII, 223; İbn Kudâme, el-Muğnî, Beyrut 1405, VI, 460 vd.; Şirbinî, Muğni'l-Muhtâc, Beyrut ts., III, 26; Zuhaylî, el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû, Dımaşk 1984, VIII, 260-262].

ZİNA

“Zinaya yaklaşmayın, çünkü o bir hayasızlıktır. O ne kötü bir yoldur.”

İSRÂ, 17/32

“Zani bir kimse zina yaptığı sırada mümin olarak zina yapmaz, hırsız da çaldığı sırada mümin olarak hırsızlık yapmaz, içkici içki içtiği sırada mümin olduğu halde içki içmez; insanların, onun yüzünden gözlerini kendine kaldıracakları kadar nazarlarında kıymetli olan bir şeyi mümin olarak yağmalamaz.”

BUHÂRÎ, MEZALİM, 30

ZİNA

1. Zinanın İslam'daki cezası nedir?

İslam dini zinayı yasaklamıştır. Çünkü zina sadece tarafları ve onların yakınlarını ilgilendiren şahsi bir suç değil, bütün toplumu ilgilendiren, toplumun temel taşını oluşturan aileyi kökünden sarsan, insanlardaki namus ve iffet duygusunu rencide eden, ahlaksızlığın yaygınlaşmasına neden olan aynı zamanda sosyal bir suçtur. Kur'an-ı Kerim'de, ***"Zinaya yaklaşmayın, çünkü o bir hayasızlıktır. O ne kötü bir yoldur."*** [İsrâ 17/32] denilmek suretiyle zinanın çirkinliği ve kaçınılması gerektiği bildirilmiştir. Bir başka ayette de ***"Onlar Allah ile birlikte başka ilaha dua etmezler. Haksız yere Allah'ın haram kıldığı kimseyi öldürmezler ve zina da etmezler. Kim bunları yaparsa cezaya çarpar. Ona kıyamet gününde kat kat azap verilir ve o azabın içinde alçaltılmış şekilde ebedî bırakılır."*** [Furkân, 25/68] buyrulmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) de, zinanın büyük günahlardan olduğunu haber vermiştir [Müslim, İman, 141; Ebû Dâvûd, Talak, 50].

İslam hukukunda zina suçunun cezası Kur'an ve Sünnet'teki hükümler birlikte değerlendirilerek tespit edilmiştir. Buna göre evli ya da evlilik geçirmiş kimselerin zina etmeleri halinde cezaları recm; hiç evlenmemiş kimselerin zina etmeleri halinde cezaları yüz değnektir.

2. Zina anında ölen kimsenin uhrevi hükmü nedir?

Dinin kesin esaslarından birisinin inkâr edilmesi, hafife ya da alaya alınması kişinin dinden çıkmasına sebep olur. Mesela, Allah'a, Peygamber'e ve dinen mukaddes olan değerlere küfreden, namazı, orucu inkâr eden, Kâbe ile alay eden kişi İslam dininden çıkmış olur.

Bunun dışında Ehl-i Sünnet'e göre farz olan ibadetleri yapmamak veya büyük günah işlemek insanı dinden çıkarmaz, günahkâr yapar. Buna göre büyük günah işleyen kâfir olmaz. Şayet kişi zina, içki vs. büyük günahları yaparken ve tövbe etme fırsatı bulamadan ölürse, bu kişinin kesin bir şekilde imansız öldüğü söylenemez. Zira Allah bu durumdaki kullarını bağışlayabilir veya işlediği günahtan dolayı azab edebilir.

Ehl-i Sünnet âlimleri; ***"Zani bir kimse zina yaptığı sırada mümin olarak zina yapmaz, hırsız da çaldığı sırada mümin olarak hırsızlık yapmaz, içkici içki içtiği sırada mümin olduğu halde içki içmez; insanların, onun yüzünden gözlerini kendine kaldıracakları kadar nazarlarında kıymetli olan bir şeyi mümin olarak yağmalamaz."*** [Buhârî, Mezalim, 30, Eşribe, 1, Hudud, 1, 20; Müslim, İman, 100; Ebû Dâvûd, Sünnet, 16; Tirmizi, İman, 11; Nesai, Sarık, 1], ***"Kişi zina edince iman ondan çıkar ve başının üstünde bir bulut gibi asılı durur. Zinadan çıkınca iman adama geri döner."*** [Ebû Dâvûd, Sünnet, 16; Tirmizi, İman, 11] şeklindeki hadisleri, büyük günah işleyenin kafir olacağı değil de, kâmil imana sahip olmayacağı şeklinde yorumlamışlardır.

3. İstimna/mastürbasyon (elle tatmin) haram mıdır? Çare nedir?

Dinimiz kişilerin cinsel ihtiyaçlarının meşru bir şekilde giderilmesini öngörmektedir. Cinsel ihtiyacın giderilmesinin meşru yolu evlenmektir. Ayet-i kerime'de: *"Onlar ki ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri bunun dışın-*

dadır. Onlar (ile ilişkilerinden dolayı) kınanmazlar." [Mü'minun, 23/5-6] buyurularak meşru sınır çizilmiştir. Rasûlüllah (s.a.s.) el ile tatmini adet haline getirenlerin de aralarında bulunduğu bir grubun kıyamette ağır bir ceza ile cezalandırılacağını belirtmiş, ancak tövbe edenlerin bu cezadan kurtulacağını vurgulamış [Beyhakî, Şuabü'l-Îmân, VII, 329] buna karşılık evlenemeyen gençlerin cinsel arzularını kontrol edebilmeleri için oruç tutmalarını tavsiye etmiştir [Müslim, Nikah, 1].

Ruh ve beden sağlığı açısından zararlı olduğundan, zinaya düşme korkusu bulunmadığı sürece el ile tatmin uygun değildir. Âlimlerin çoğu bunu haram görürken, bazıları mekruh görmüş, zevk için değil de kalbini aşırı meşgul eden şehveti teskin amacı ile yapılanı ise caiz görmüşlerdir [Zeylaî, Tebyînü'l-Hakâik, I, 323]. Hatta zinaya düşme tehlikesi bununla bertaraf edilecekse, el ile tatminin gerekli hale gelebileceği belirtilmiştir [İbn Âbidin, Reddü'l-Muhtâr, II, 399].

4. Çıplak resimlere bakmak ve porno film seyretmek günah mıdır?

Erkeğin kadına, kadının da erkeğe karşı ilgisi doğaldır, yaratılışlarının bir gereğidir. Ancak bu ilgi İslam'ın koyduğu sınırlar ve iffet kuralları çerçevesinde kalmalıdır. Bu doğrultuda zina yasaklandığı gibi, zinaya yol açan şeyler de yasaklanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de: *"Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur."* [İsra, 17/32], *"İnanan erkeklere söyle, gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler ve iffetlerini korusunlar; temiz ve erdemli kalmaları bakımından en uygun davranışları budur. (Ve) şüphesiz Allah onların (iyi ya da kötü) işledikleri her şeyden haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zinet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini kocalarından yahut babalarından yahut*

kocalarının babalarından yahut oğullarından, yahut üvey oğullarındandan yahut erkek kardeşlerinden yahut erkek kardeşlerinin oğullarından yahut kız kardeşlerinin oğullarından yahut Müslüman kadınlardan yahut sahip oldukları kölelerden yahut erkekliği kalmamış hizmetçilerden yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri zinetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz." [Nur, 24/30-31] buyrulmaktadır.

Bu ayet-i kerimeler ile birlikte müminlerin cinsel arzularını nikâhlı eşleri dışında bir başka birisiyle gideremeyeceklerini ifade eden ayet [Mü'minûn, 23/4-5], müminlerin cinsel arzularını kontrollü olarak kullanmalarını yani bunu evlilik ilişkileriyle sınırlı tutmalarını emretmektedir. Ayrıca ayette geçen "gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler" ifadesi açıkça fiziksel sakınmayı emretmekle birlikte, duygusal sakınmaya da işaret etmektedir.

Hz. Peygamber de (s.a.s.), vücut organlarının cinsellik yönünde meşru olmayan şekilde kullanılmalarını zina olarak tanımlamış ve bu tür fiillerin gerçek zinaya zemin hazırlayıcı şeyler olduğunu vurgulamıştır [Buhârî, İsti'zan, 12, Kader, 9; Müslim, Kader, 20-21; Ebû Dâvûd, Nikâh 43].

Bu sebeple zinaya zemin hazırlayıcı nitelikteki resim ve filmleri seyretmek dinen caiz görülemez.

5. Eşcinsel ilişkinin hükmü nedir?

Erkekle erkek, kadınla kadın arası cinsel ilişki, dinen haram ve günahtır. Nitekim Kur'an'da bildirildiğine göre eşcinsel ilişkide bulunan bir toplum, Hz. Lût (a.s.) tarafından uyarılmış, yaptıkları işin çirkin bir iş ve büyük bir günah olduğu bildirilmiş ve bu günahta ısrar etmeleri üzerine de helak edilmişlerdir [A'râf, 7/ 80-81].

Bu tür cinsel ilişki haram olduğu gibi, bu ilişkiye götürecek tutum ve davranışlar da haramdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir erkeğin başka bir erkeğin bakılması haram olan yerlerine, aynı şekilde bir kadının da başka bir kadının bakılması haram olan yerlerine bakmasını ve dokunmasını yasaklamıştır. Yine, iki erkek veya iki kadının arada bir engel olmaksızın aynı örtü altında bulunmamalarını emretmiştir [Tirmizî, Edeb, 38].

İki insan arasındaki cinsel ilişkiyi helal hale getiren şey nikâhtır. Nikâh ise sadece aralarında akrabalık gibi herhangi bir evlenme engeli bulunmayan bir erkek ile bir kadın arasında meşrudur. Nikâhtan söz eden Kur'an ayetlerinin tamamında nikâh, sadece erkek ve kadın arasında gerçekleşebilen bir akit olarak ifade edilmektedir [Nisâ, 4/22]. Aynı cinsten olan iki kişi arasında nikâh meşru olmadığına göre, bunlar arasında cinsel ilişki de meşru olmaz.

İster erkekler ister kadınlar arasında olsun eşcinsel ilişkiler dinimizin kesinlikle yasakladığı en büyük günahlardandır.

HARAM PARA

“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.”

NİSA, 4/29

“Allah şüphesiz, maddî yönden bakıma muhtaç çoluk çocuk sahibi olup dilencilik ve haram kazançtan kaçınan, fakir mü’min kulunu sever.”

İBN MÂCE, ZÜHD, 5

HARAM PARA

1. Uyuşturucu ticareti gibi haram yollarla kazandığı yüklü miktarda parası olan kişi bu parayı ne yapmalıdır? Haram yollarla elde edilen gelirleri temizlemek mümkün müdür? Servetine haram karışmış olan kişi bu servet ile hayır yapabilir mi?

Bilindiği gibi içki, uyuşturucu ve faiz İslam'da kesin olarak yasaklanmıştır. Bu açıdan İslam'a göre içki, uyuşturucu ticareti, faiz ve zina gibi doğrudan haram kılınmış yollarla elde edilen para ve malların fakirlere veya hayır kurumlarına verilmesi gerekir [Serahsî, el-Mebsût, XII, 206; Alauddin Âbidin, el-Hediyyetu'l-Alâiyye, İstanbul, 1984, 230].

Haram yollarla elde edilen ve başkalarının kukukunu ilgilendiren kazançlar sahiplerine veya kanuni yakınlarına iade edilmeli, bu mümkün değilse hayır kurumlarına sevap beklemeksizin verilmeli, ayrıca tövbe edilmelidir.

2. Hırsızlıktan mahkûm olan kişilerin ikramlarını yemek helal midir? Ortak yemek yenildiği zaman onların da katkısı oluyorsa ne yapılmalıdır?

Hediye, bağış veya ikramda bulunan kişi veya kuruluşların kazancının büyük kısmı İslam'ın yasakladığı haksız kazanç, gasb, hırsızlık, faiz vs. dinen meşru olmayan bir yoldan oluşursa verilen bu hediyeyi almak doğru değildir. Ancak bu kişi ve kuruluşların mallarının büyük kısmı helal yoldan ise onların verdiği hediye, bağış ve ikramı kabul etmek caizdir [Mevsili, İhtiyar, II, 436].

Buna göre hırsızlıktan mahkûm olan kişilerin yaptığı ikramlar çoğu helal yoldan elde edilmiş mallardan ise, onların hediyesi veya ikramı kabul edilebilir.

3. Gümrük vergisi verilmeyen sigara ve cep telefonu gibi eşyaların ticaretini yapmak caiz midir?

İslam dini kişilerin meşru işlerle uğraşmalarını ve geçimlerini helal yollardan elde etmelerini önerir. Yurt dışından kaçak mal getirip satmak kanunen yasak olduğu gibi, kul hakkı ihlali oluşu acısından dinen de caiz değildir. Buna göre kaçakçılık yoluyla elde edilen gelirler de helal değildir.

4. Uyuşturucu ticareti ve faiz gibi haram kazançlarla alınan mallar kişinin ölümünden sonra mirasçılara helal olur mu?

Bir kimsenin geriye bıraktığı mirasın tamamı gasp, hırsızlık gibi meşru olmayan yollarla elde edilen mallar ise, sahiplerinin bilinmesi halinde kendilerine, kendileri sağ değilse mirasçılarına, sahiplerinin bilinmemesi halinde ise fakirlere veya hayır kurumlarına verilmelidir. Çünkü İslam'a göre haram yolla elde edilen malın sahibine verilmesi mümkün değilse yoksullara verilmesi gerekir [Serahsî, el-Mebsût, XII, 206].

Uyuşturucu ticareti ve faiz gibi haram yollarla elde edilen para ve mallara gelince; mirasçıların fakir olmaları durumunda söz konusu mirastan yararlanmaları caiz ise de, fakir olmayan mirasçıların yararlanmaları caiz değildir. Bu tür para ve malların fakirlere veya hayır kurumlarına verilmesi gerekir.

Bir kimsenin geriye bıraktığı miras; tümüyle haram kazanca dayanmayıp helal ile haram karışık vaziyette bulunur ve bunların birbirlerinden ayırt edilmeleri de mümkün olmazsa mirasçıların bu tür malları paylaşmaları caizdir.

Şu kadar var ki, maddi durumu elverişli olanların bu tür para ve malları almak yerine, fakirlere veya hayır kurumlarına vermeleri takvaya uygun bir davranış olur [Alauddin Âbidin, el-Hediyyetu'l-Alâiyye, İstanbul, 1984, 230].

5. Dinin haram saydığı yollarla kazanılan malın cami inşası ve tefrişi gibi hayrî hizmetlerde kullanılması caiz midir?

Dinimize göre Müslüman kazancını dinin meşru saydığı yollarla elde etmekle yükümlüdür. Allah Müslümanın malını nerelerde harcadığını soracağı gibi, nerelerden kazandığını da soracaktır. Dinin haram saydığı maddelerin ticareti, hırsızlık veya gasp, kumar, faiz ve fuhuş dinin yasakladığı kazanç yollarından bazılarıdır. Bu yollarla elde edilen kazanç haramdır. Müslüman'ın bu mallardan yararlanması caiz değildir. Bir kimsenin elinde bu yollardan birisi ile elde edilen bir mal varsa onu; "haram yolla elde edilen kazancın sarf yeri yoksula vermektir" kuralı gereği yoksullara vermesi gerekir. Ancak bundan bir sevap beklemek doğru değildir. Çünkü haram yolla elde edilen kazanç kişinin malı olmaz. Malı olmayan bir şeyi hayrî bir hizmette kullanması karşılığında sevap beklemesi de mümkün değildir.

Haram kazançla satın alınan halı üzerinde veya inşaatına haram maldan da sarf edilen camide namaz kılındığında bu namaz sahihtir. Çünkü buradaki mahzur, namazın kendisi ile ilgili değil, onu çevreleyen başka bir husus ile ilgilidir. Bir mekânın veya elbisenin dinen meşru olmayan bir yolla kullanılması namazdan ayrı bir husustur [Serahsî, Usûlü'l-Fıkh, I, 81].

RÜYA, CİN, NAZAR

"Yusuf babasına: 'Babacığım! Onbir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm' demişti. (Babası) Yavrucuğum! dedi; rüyanı sakın kardeşlerine anlatma; sonra sana bir tuzak kurarlar! Çünkü şeytan apaçık bir düşmandır."

YUSUF, 12/4-5

"Her kim rüyasında beni görürse, muhakkak o, hak ve gerçek olarak beni görmüştür. Çünkü şeytan benim şekil ve hilkatime giremez."

TECRİD, NO: 2105

RÜYA, CİN, NAZAR

1. “Rüya” hakkında bilgi verir misiniz? Rüya ile amel etme ve aşırı derecede rüya yorumlarına bağlanma doğru mudur? Rüyanın insan hayatındaki yeri ve bağlayıcılığı nedir?

Uykuda görülen şeyler gerçeğe işaret olabileceği gibi, gerçek dışı şeyler veya uyanık iken zihnini meşgul eden şeyler, arzu edip de ulaşamadığı şeyler de olabilir. Bu itibarla, rüyalar, rüyayı sâdıka ve rüyayı kâzibe olabilir. Sâdık rüyalar, Allah veya melekten; yalancı rüyalar ise şeytan veya nefistendir. Peygamberlere vahiy geliş yollarından biri de rüyayı sâdıkadır. Peygamberimiz (s.a.s.)’in nübüvvetinin ilk yıllarında gördüğü rüyalar gerçek hayatta aynen vaki olmuştur.

Rüyaların gerçek olacağına Kur’an’da da işaret edilmektedir: ***“Yusuf babasına: ‘Babacığım! Onbir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm’ demişti. (Babası) Yavrucuğum! dedi; rüyanı sakın kardeşlerine anlatma; sonra sana bir tuzak kurarlar! Çünkü şeytan apaçık bir düşmandır.”*** [Yusuf, 12/4-5] Sâdık rüya bazen imtihan için de olabilir: ***“Her ikisi de teslim olup, onu alnı üzerine yatırınca; Ey İbrahim! Rüya’yı gerçekleştirdin. Biz iyileri böyle mükâfatlandırırız.”*** [Saffat, 37/103-105] Peygamberlerin gördüğü rüyalar doğru ve gerçek olduğu gibi, salih insanların gördüğü rüyalar da doğru ve gerçek olabilir. Hz.

Peygamber (s.a.s.) de buna işaret etmiştir: ***"Her kim rüyasında beni görürse, muhakkak o, hak ve gerçek olarak beni görmüştür. Çünkü şeytan benim şekil ve hilkatime giremez."*** [Tecrid, No: 2105]

Mahiyeti kesin olarak bilinmemekle beraber insan rüya gerçeği ile sık sık karşılaşmaktadır. İslam bilginleri iyi rüyaların Allah'tan, kötü olanların şeytandan geldiğini, bazılarının da bedenin fizyolojik ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Ayrıca rüya sahibi sevdiği bir rüya görürse bunun Allah'tan olduğuna güvenmeli ve başkalarına da söylemelidir. Hoşlanmadığı bir rüya gördüğünde de onun şeytandan olduğunu düşünmeli, onun şerrinden Allah'a sığınmalı, başkalarına da açıklamamalıdır. Görülen rüyaların bilgili ve salih kişilere tabir ettirilmesi, onların da rüyayı hayra yormaları tavsiye edilmiştir.

Buna göre kişi gördüğü rüyaları hayra yormalı ve Yüce Allah'tan iyilik istemelidir. Rüya merhametli ve öğüt verebilecek durumda olanlara anlatılmalı, güzelce yorumlayamayacak kişilere söylenmemelidir. Bununla birlikte rüyalar bir delil değildir, bunlarla amel edilmez ve bunlar hiç kimseyi de bağlamaz.

2. Peygamber (s.a.s.)'i rüyada görmek mümkün müdür?

Hz. Peygamber'i (s.a.s.) rüyada görmek mümkündür. Vakıa olarak da birçok insan buna mazhar olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şemaili, onu anlatan kitaplarda ayrıntılı olarak yer almıştır. Kişi rüyada gördüğünün Hz. Peygamber (s.a.s.) olup olmadığını bu bilgilerle ayırt edebilir. Diğer taraftan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in görüldüğü rüyalar sahihtir yani aldatma ve aldanmadan uzaktır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hadisinde; ***"Beni rüyasında gören doğru görmüş olur. Zira şeytan benim şeklime giremez."*** [Buhârî, Tabir, 10/13] buyurmuştur.

3. Kâbus, albastı, karabasan gibi şeylerin dinî bir açıklaması var mıdır? Sürekli bu şekilde rahatsız olanlara ne tavsiye edilir?

Uzmanlar kâbus, karabasan gibi durumların uyku halinde yaşanan bir tür felç, derin uyku ve uyku uyuşukluğunun anormal bir şekli olduğunu ifade ederler. Tıbbi verilere göre insanlar rüya gördükleri sırada göz ve solunum kasları dışında tamamen fizyolojik bir felç durumundadırlar. Hiçbir kasları çalışmaz. Hasta birkaç dakika hareket edemez. Nöroloji uzmanlarının verdiği bilgiye göre "uyku felci" ya da halk diliyle "karabasan" halk arasında oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Sebebi de stres, yorgunluk, kan dolaşımındaki düzensizlikler, psikolojik gerginlikler vs. olarak açıklanmaktadır. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere karabasan nörolojik ve psikolojik bir hadisedir. İlgili uzmanlarla görüşülmesi uygun olur.

Öte yandan Müslüman bu gibi durumlarda manevi/psikolojik direnç kazanma gayretine de girmelidir. Bunun için uyumadan önce Hz. Peygamber (s.a.s.)'in tavsiye ve uygulamalarını dikkate alarak az yemeli [Tirmizî, Zühd 47; İbni Mâce, Et'ıme 50], yatağına yatacağı zaman İhlas, Felak ve Nâs surelerini okuyarak ellerine üfleyip vücuduna sürmeli, [Buhârî, Deavât 12], yatmadan önce abdest alıp sağ yanına yatarak: "*Allahım! Kendimi sana teslim ettim. Yüzümü sana çevirdim. İşimi sana ısmarladım. Sırtımı sana dayadım. Ümit bağladığım sen, korktuğum yine sensin. Senden kaçıp sığınacak ve senin elinden kurtulacak bir yer varsa yine sensin. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin peygamberine iman ettim.*" [Buhârî, Vudû 75, Deavât 6; Müslim, Zikir 56] duasını da yapmalıdır. Ayrıca her şeyin şerrinden Cenab-ı Hakk'a sığınarak O'na dayanmalı, sürekli "Ayete'l-Kürsi, İhlas ve Muavvizeteyn (Felak, Nas) Surelerini okumalıdır. [Buhârî, Tıb, 37; Tirmizi, Tıb, 16; İbn Mace, Tıb, 32, 36]

4. Cinlerin varlığı hak mıdır?

Cin sözlükte "örtülü ve gizli varlık, görünmeyen şey" anlamındadır. İnsanın duyu organlarıyla idrak edilemeyen bu varlıklar gayb âlemine ait olup, mahiyetleri konusunda fazla bir şey söylemek mümkün değildir. Cinlerin varlığı ve mahiyetlerine dair bilgiler ancak ilahî vahiy yoluyla Peygamberlere Allah'ın bildirdiği kadarıyla bilinir.

Kur'an-ı Kerim'de cinlerin alevli/dumansız, yalın ateşten yaratıldıkları zikredilir [Hicr, 15/27; Rahmân, 55/15]. Ayrıca Kur'an'da "Cin suresi" adıyla bir sure mevcut olup, daha birçok ayette ve sahih hadislerde cinlerden bahsedilmektedir. Bu bakımdan cinlerin varlığı gerçek olup, her müminin buna inanması gerekir. İnsanlık tarihi ve tecrübesi, dinî, felsefî ve sosyal bilimler ile çeşitli fennî/bilimsel araştırmalar da cinlerin varlığını imkânsız görmemektedir.

Cinlerin insanlardan daha uzun ömürlü olduğu, insanların bilemediği gizli şeyleri bildikleri ve eşyaya tasarrufta olağan dışı maharetlere sahip oldukları ayet ve hadis yorumlarından çıkarılmaktadır. Bununla birlikte cinler görünmeyen gayb âlemine ait bir boyutta oldukları için onların yaşayış tarzı, insanlarla ilişkileri gibi konularda kesin yargılarda bulunmak mümkün görülmemiştir. Gayb âlemiyle ilgili varlıklar olmalarına rağmen cinler de "mutlak gaybı" bilemezler. Zira, gaybın bilgisi sadece Allah'a aittir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurur: *"Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman onun ölümünü onlara ancak değneğini yemekte olan bir kurt gösterdi. Süleyman'ın cesedi yıkılınca cinler anladılar ki, eğer gaybı bilmiş olsalardı aşağılayıcı azap içinde kalmamış olacaklardı."* [Sebe', 34/14] Bu itibarla, her ne kadar cinlerin hayat sürelerinin uzunluğu, ruhanî ve manevi varlıklar olmaları, meleklerden haber çalmaları gibi sebeplerle insanların bilmediği, geçmişe ve şu ana ait bazı

olayları bilebildikleri ileri sürülse de onların "mutlak gaybı" bilemedikleri gibi, gaybla ilgili verdikleri bilgilere de güvenilmez.

Zâriyât suresinin 56. ayetinde cinlerin de insanlar gibi Allah'ı bilip O'na ibadet etmekle sorumlu oldukları şöyle belirtilir: ***"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım"***. Bu demektir ki cinler de insanlar gibi Allah'a inanıp emir ve yasaklarına uymakla sorumlu tutulmuşlardır.

5. Cinler ve şeytanlar insanlara zarar verebilir mi?

Cinler de insanlar gibi sorumlu varlıklar olarak yaratılmıştır [Zâriyât, 51/56]. Allah'a inanıp, O'na ibadet eden iyi amel sahibi olan cinler olduğu gibi, insanlara zarar vermek isteyen ve onları iman ve güzel amelden alıkoymaya çalışan kâfir cinler de vardır. Kur'an-ı Kerim'de insan ve cinlerin şeytanlarından söz edilir: ***"İşte böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Bunlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı laflar fısıldarlar. Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı. O halde onları iftiralarıyla baş başa bırak."*** [En'âm, 6/112] Bu ayette işaret edildiği üzere şeytan işi amel işleyen cinlere şeytan denmektedir. Şeytanların başı olan İblîs'in cinlerden olduğu Kehf suresinin 50. ayetinde şöyle ifade edilir: ***"Hani biz meleklere, 'Âdem için saygı ile eğilin.' demiştik de İblis'ten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da İblis'i ve neslini kendinize dostlar mı ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin için birer düşmandırlar. Bu, zalimler için ne kötü bir bedeldir!"***

Genel olarak Kur'an-ı Kerim'e özel olarak da Türkçe meallerini zikrettiğimiz bu iki ayete bakıldığında şeytanların ve dolayısıyla cinlerin kötülerinin insanlara zarar vermek istemeleri öncelikle inanç ve amel bakımındandır. Zira, Kur'an'a ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in açıklamalarına bakıldığında şeytan ve şeytan işi

ameller işleyen cinlerin düşmanlığı ancak insanları aldatmak ve kötülüğe teşvik etmek suretiyle olmakta, maddi ve fizikî bir zarar vermeden söz edilmemektedir. Bunun için Yüce Allah; ***"Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o size apaçık bir düşmandır."*** [Bakara, 2/208] buyurmuştur. Burada şeytanın adımlarını izlememekten maksadın şeytanların ve cinlerin vesvesesine kapılarak kötü ameller işlememek olduğu açıktır. Zira Cin suresinin 6. ayetinde şöyle buyrulmaktadır: ***"Doğrusu insanlardan bazı kimseler cinlerden bazılarına sığınırlardı da, cinler onların taşkınlıklarını artırırlardı."*** Bu ayette açıklandığı üzere cinlerin insanlara zarar vermesi Yüce Allah'ın açık ikazına rağmen insanların cinlere sığınıp onlarla iletişim kurma ve medet umma hevesleri yüzündendir.

Bunun için Felak ve Nas surelerinde inananlara insanların, cinlerin ve her türlü yaratığın şerrinden ve vesvesesinden her şeyin Rabbi olan Yüce Allah'a sığınmaları beyan edilmiştir. Bu demektir ki gerçekten Allah'a iman edenler üzerinde şeytanların ve cinlerin hâkimiyeti, bir baskı kurması ve zarar vermesi söz konusu değildir. Şeytanın ve cinlerden şeytanların hâkimiyeti ve zararı sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar için söz konusudur [Nahl, 16/99-100].

Bu bakımdan müminlerin cin ve insan şeytanlarının her türlü şerrinden ve zarar vermesinden Allah'a sığınması ve onlardan korkmaması gerekir. Çünkü bir kimse cinlerden korkar veya onlara itibar ederse onları şımartmış, sefahat ve tuğyanlarında onları cesaretlendirmiş olur. Herhangi bir meselede onlara sığınarak onlardan yardım talep etmek; onlara yüz verip daha ziyade tuzaklarına düşmek demektir. Durum böyle olunca insanlara asıl fenalığı cinlerden ziyade insanların kendileri, onlara meyletmek suretiyle yapmış olurlar. Onlara hiçbir şekilde meyletmeyen ve iradesini sadece hak ve hakikat doğrultusunda kullanan kimseler ise cin ve şeytanlardan gelebilecek her türlü maddi ve manevi etki ve zarardan korunmuş olurlar.

6. Göz değmesine karşı nazar boncuğu takmak caiz midir?

Tüm tedavi ve korunma yöntem ve sebeplerine başvurduktan sonra sonucu Yüce Allah'tan beklemek İslam inancının gereğidir. İslam inancında, nihai etkiyi Allah'tan başkasına atfeden tutum, davranış ve inanışlar yasaklanmıştır. Bu sebeple nazar boncuğu ve benzeri şeylerin, bunlardan medet ummak amacıyla boyuna veya herhangi bir yere takılması caiz değildir. Bu tür davranışlarda bulunanlar hakkında Rasûlüllah (s.a.s.): ***"Kim nazarlık takarsa Allah onun işini tamama erdirmesin."*** [Ahmet b. Hanbel, Müsned, IV, 154] buyurmuştur. Diğer bir hadiste ise nazarlık takan ve nazarlığa koruyucu etki atfeden kimsenin Allah'a ortak koşmuş olacağı ifade edilmiştir [Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 156]. Nazardan korunmak için böyle hurafeleri terk edip Hz. Peygamber (s.a.s.)'in öğrettiği duaları yapmak gerekir [Buhârî, Tıb 37; Tirmizî, Tıb 16; İbn Mâce, Tıb 32; bkz. Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, 12/90]. Bu çerçevede Felak ve Nâs sureleri yanında Hz. Peygamber (s.a.s.)'in torunlarına yaptığı şu dua da okunmalıdır: ***"Her türlü şeytan ve zehirli hayvanlardan ve bütün kem gözlerden Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım"*** [İbn Mâce, Tıb 36].

FARKLI KONULARDA SORULAR

"İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir"

MAİDE, 5/2

"Göbekle iki diz arası avret yeridir."

AHMED B. HANBEL, MÜSNED, II, 18

FARKLI KONULARDA SORULAR

1. Kadın ve erkeğin avret mahallinin sınırları nerelerdir?

a. Bir erkeğin, kadın olsun erkek olsun başkasına karşı avreti Hanefîlere göre göbeğinin altından diz kapağının altına kadardır. Diz avrete dâhildir, göbek değildir [Zeylaî, Tebyînü'l-Hakâik, I, 96]. Nitekim bir hadiste: ***"Göbekle iki diz arası avret yeridir."*** buyurulmuştur [Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 18]. Bu, vücudun örtülmesi gereken asgari bölgesini belirler. Daha fazlasını örtmek ise müstehaptır.

Şâfiî mezhebine göre ise erkeğin avret mahalli dizleriyle göbek arası olan kısımdır. Buna göbek ve diz dâhil değildir. Ancak Şâfiîler, bir gereklilik olmaması halinde kadınların yabancı erkeklerin yüz ile el ve ayaklarının dışındaki yerlerine bakmalarını caiz görmemişlerdir [Nevevî, el-Mecmu', III, 168; Şirbînî, Muüğni'l-muhtâc, III, 132].

b. Kadının yabancı erkeklere karşı avret mahalli el ile yüzü dışındaki bütün bedenidir. Kuvvetli görüşe göre ayaklar da örtülmesi gereken yerlerin dışında tutulmuştur. Zaruret ve ihtiyaç olmadan bu yerlerin dışındaki uzuvlarını yabancılara (mahremi olmayan erkeklere) göstermeleri caiz değildir.

Kadının kadına karşı avret mahalli diz kapağı ile göbek arasıdır. [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi', V, 124].

Müslüman kadınların Müslüman olmayan kadınlara göre avreti, yabancı erkeklere karşı olan avreti gibidir.

Kadınların saç-baş, kulak, boyun, kol ve incikler gibi vücut kısımlarının mahremleri olan erkekler tarafından görülmesinde bir sakınca yoktur [Kâsânî, Bedâiü's-sanâi', V, 121].

Erkek olsun, kız olsun bebeklerin avreti yoktur. Bebeklikten çıkmış fakat henüz "müşteha" (cinsel arzu duyulacak konumda) olmayan küçüklerin ise sadece ön ve arka mahalleri avret sayılır [İbn Nüceym, el-Bahru'r-râik, I, 285].

2. Uyuşturucu, esrar, eroin gibi maddelerin hepsi aynı mıdır ve neden haramdır?

İslam dini içki ve uyuşturucu madde kullanımını kesin bir üslupla yasaklamıştır. Kur'an'da geçen içki yasağı [el-Maide 5/90], sarhoşluk veren, insanın aklî ve ruhî dengesini bozan bütün katı ve sıvı maddeleri kapsar. Hadislerde de her sarhoşluk veren şeyin haram olduğu bildirilmiş [Buhârî, Vudu, 81, Eşribe, 4, 10], çoğu sarhoşluk veren şeyin azının da haram olduğu, her sarhoşluk veren şeyin içki (hamr) hükmünde olduğu belirtilmiştir [Müslim, Eşribe, 73-75; Ebû Dâvûd, Eşribe, 5].

Şu halde haram hükmünün illeti olan sarhoş etme (muskir), uyuşturma özelliğini taşıyan maddeleri de kapsar. İslam'ın emir ve yasaklarındaki genel amaçlar dikkate alındığında İslam'ın bu konudaki yasağının sadece şaraba veya belirli alkollü içkilere mahsus olmadığı, aklî ve ruhî dengeyi bozan, sinir sistemini uyuşturup beynin işlevlerini etkileyen, kişinin irade ve düşünme gücünü tamamen veya kısmen yok eden her türlü keyif verici uyuşturucuyu da kapsadığı görülür.

Günümüzde tıp, psikoloji ve toplum bilimleri; esrar, afyon, eroin, kokain gibi uyuşturucu maddelerin en az alkollü içkilerin vücutta meydana getirdiği tesiri taşıdığını, hatta insan sağlığı ve toplum düzeni için içkiden de zararlı ve tehlikeli olduğunu

söylemektedirler. Şöyle ki, uyuşturucu maddeler kişileri giderek dış dünyadan koparıp kendine bağımlı yapmakta, her türlü kötülük ve suçu işlemeye hazırlamakta ve âdeta insanı kendi öz kimliği olan insanlığından soyutlamaktadır. Bu kötü alışkanlık toplumda birçok sapıklık ve hastalığın yayılmasının da temel etkenini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak her çeşit uyuşturucu maddeleri kullanmak haramdır. Haramlık illeti sarhoş edici olmasıdır. Uyuşturucunun tıpkı içkide olduğu gibi beden ve ruh sağlığına çok büyük zararlar verdiği izahtan varestedir.

3. Başka yerde iş bulamayan birinin kötülüğe bulaşmadan içki satılan ve içilen yerlerde çalışması günah mıdır?

Dinimizde haram kılınan şeyleri yapmak günah olduğu gibi, böyle şeylerin yapılmasına rıza göstermek ve yardımcı olmak da günahtır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de, *"İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir"* [Maide, 5/2] buyrulmaktadır.

Bu itibarla, bir Müslümanın zaruri bir durumda olmadığı sürece içki satan bir işyeri ile alış-veriş yapması, sahibi olduğu iş yerini, arsasını alkollü içki satışı gibi dinen haram kılınan şeylerin yapılacağı bir işte kullanılmak üzere satması veya kiraya vermesi, içkinin taşımacılığını yapması, kişinin orada çalışması caiz değildir. Böyle bir kimse kötülüğe destek olduğundan dolayı Allah katında sorumlu olur.

4. Dilencilik yapmak caiz midir?

İslam'da kural olarak dilencilik yasaklanmıştır. Bunun tek istisnası vardır. O da bir kimsenin çalışamayacak derecede güçsüz hale gelmiş olması ve zarurî ihtiyaçlarını karşılayamaması-

dır. Buna göre dilencilik bir kazanç yolu değil, zaruret haliyle sınırlı bir ruhsattır.

Kur'an'da da dilencilik insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir tutum olarak değerlendirilmiştir [Bakara, 2/273]. Ancak, ihtiyacından dolayı isteyenin, zenginlerin mallarından belli bir hakkı olduğu bildirilmiş [Zâriyât, 51/19; Me'âric, 70/25], Hz. Peygamber (s.a.s.)'e hitaben de *"İsteyeni azarlama."* [Duhâ, 93/10] buyrulmuştur. Diğer bir ayette ise iyi bir müminin özellikleri arasında ihtiyacından dolayı isteyenlere malından vermesi hususu da sayılmıştır [Bakara, 2/177].

Hz. Peygamber (s.a.s.), yeni Müslüman olan bazı kimselerden Allah'ın birliğine inanıp O'na ibadette bulunmaları ve namaz kılmaları yanında dilencilik yapmayacaklarına dair söz almıştır [Müslim, Zekât, 108; İbn Mâce, Cihad, 4; Ebû Dâvûd, Zekât, 27]. Ayrıca hadislerde şeref ve haysiyetini koruyan fakirle yoksulluğunu istismar eden ve dilenmeyi bir kazanç yolu görenler arasındaki ahlaki farka dikkat çekilmiş [Müslim, Zekât, 102], elinin emeğiyle geçinme imkânı varken dilenenlerin, özellikle mal biriktirmek için avuç açıp isteyenlerin aslında cehennem ateşi talep ettikleri bildirilmiş [Müslim, Zekât, 105], bunların dünyada yüzsüzlük ederek dilenmelerine karşılık ahirette yüz etleri soyulmuş olarak Allah'ın huzuruna çıkacakları ifade olunmuştur [Buhârî, Zekât, 52; Müslim, Zekât, 103, 104]. İnsanlar da dâhil olmak üzere bütün canlıların rızkının Allah tarafından verileceği [Hûd, 11/6] bilincinde olan bir Müslüman dilencilik yapamaz, yapmamalıdır.

5. İntihar etmenin hükmü nedir? İntihara teşebbüs eden kişi kesin cehennemlik midir?

Can, Allah'ın kula verdiği bir emanettir. Başkasının canına kıymak nasıl suç ise, kişinin kendi canına kıyması da aynı şekilde büyük bir günahtır. İntiharın suç olarak büyüklüğünü ve cezasını ortaya koyan Hz. Peygamber (s.a.s.)'in birçok hadisi vardır. Efendimiz bir hadiste şöyle buyurmaktadır:

"Her kim kendini bir dağdan aşağı atıp intihar ederse bu kimse cehennem ateşi içinde ebedî olarak kendisini yüksekten aşağıya bırakır olacaktır. Her kim zehir yudumlar da kendisini öldürürse, o kimse de zehiri elinde, cehennem ateşi içinde ebedî o zehiri içer olacaktır. Her kim de kendisini kesici ve delici bir aletle öldürürse, o da kullandığı aleti kendi karnına vurur ve yarar hâlde ebedî cehennem ateşinde kalacaktır" [Buhârî, Tıp, 89]. Hadiste, intihar eden kimsenin ahirette göreceği şiddetli ve kalıcı azabın kendi fiilinin sonucu olduğu etkileyici bir dille anlatılmaktadır.

İslam bilginleri intihar edenin ebediyen azap göreceğini belirten ifadelerin, bu fiili işlemeyi helal görmemek kaydı ile sakındırmak için mecazi olarak uzun süreli azap anlamında kullanılmış olduğu yorumunu yapmışlardır [Aynî, Umdetü'l-Kârî, XXXI, 422].

6. İntihar edenin cenaze namazı kılınır mı?

Cana kıymak büyük bir günahtır. İmtihan için gönderilmiş bir kulun imtihan alanından kendi isteği ile ayrılmak anlamına gelen intihar eylemini salim akılla hiçbir müslümanın yapmayacağı ortadadır. Ancak cinnet halinde kişinin canına kıymış olabileceği var sayılarak kendisine karşı son görev yapılıp bağışlanması için Allah'a dua edilir. Nitekim âlimler, ***"Her 'lâ ilahe illallah' diyenin cenaze namazını kılınız."*** [Taberânî, el-Mu'cemu'l-kebîr, XII, 447] hadisinin genel anlamından hareketle kelime-i şahadet getiren herkesin cenaze namazının kılınacağını söylemişlerdir [İbn Kudâme, el-Muğnî, II, 418; Nevevî, el-Mecmu, II, 267; İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid, I, 240].

7. Kişinin işlemiş olduğu bazı suçlardan dolayı iğne yapılmak suretiyle cinsel duygularının yok edilmesi caiz midir?

Cinsellik, insan davranışlarını etkileyen önemli bir güdüdür ve her cins diğerine karşı tabii olarak ilgi duymaktadır. [Âl-i İmrân, 3/14; Yûsuf, 12/23-24-30-32-33]

Bu sebeple insan tabiatı cinsî hayatla ilgili olarak ruhsal tatmin ve huzur, bedensel lezzet ve zevk, neslin devamı gibi farklı istek ve ihtiyaçların karşılanmasına imkân veren faaliyet ve davranışlara kaynaklık eder. İslam dini, insanın fıtratının gerektirdiği bu cinsî ihtiyaç ve arzuların tatminini son derece tabii karşılamış ve bu konuda fert ve toplumun huzurunu, sağlam ve sağlıklı gelişimini hedef alan düzenlemeler getirmiştir.

Buna göre İslam'da cinsiyet güdüsünün insanı kural tanımaz taşkınlıklara sürüklemesi de, herhangi bir amaçla cinsellik duygusunun bir şekilde yok edilmesi de caiz değildir.

Ancak kişinin başkalarına vereceği zararın önlenememesi halinde cinsel gücü zayıflatmak ya da geçici olarak durdurmak caizdir.

8. Sigara kullanmanın hükmü nedir?

Sigaranın hükmü konusunda herhangi bir ayet ve hadis bulunmamaktadır. Ancak dinimiz, kişinin kendisine ve çevresindekilere zarar vermesini ve başkalarını rahatsız etmesini yasaklamış, israfı da kesin olarak haram kılmıştır. Bazı âlimler sağlığa zararlı oluşunu, başkalarını rahatsız ettiğini ve israfı dikkate alarak sigaranın tahrimen mekruh (harama yakın mekruh) olduğunu söylemişlerdir [İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, II, 97-98; Büceyremî, Tuhfetü'l-Habîb, II, 474].

Günümüzde yapılan birçok araştırma sigaranın insan ve çevre sağlığı üzerindeki zararlı etkisini bilimsel olarak ortaya koymuş bulunmaktadır. Birçoğu ölümcül olmak üzere pek çok hastalığın sebebi olması itibariyle sigaranın mubah görülmesi düşünülemez. Kendi kendimizi tehlikeye atmama, zararı giderme, sağlığı koruma yönündeki nassları esas alan birçok çağdaş âlim sigaranın haram olacağı görüşündedir.

9. Tavla, okey türü oyunları oynamanın hükmü nedir?

Fıtrat dini olan İslam insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarını, bu arada meşru eğlenme ihtiyacını dikkate almış ve bununla ilgili ilkeler koymuştur. Eğlenmede temel ilke, dinin koyduğu emir ve yasaklara doğrudan ya da dolaylı şekilde aykırı olmamaktır.

Dinimizde eğlenmenin ibadetleri ve aslî görevleri terk ve ihmale yol açacak şekilde birinci plana alınmaması öngörülmekte ve tercih edilecek oyunun yararlı olması tavsiye edilmektedir. İçerisinde kumar ve benzeri yasak hususlar bulunmayan oyunlar "eşyada asıl olan mubah oluştur" ilkesi gereğince genel olarak mubah kabul edilir.

Tavlanın değişik bir türü olan "Nerd" ile ilgili olarak Hz. Peygamber (s.a.s.)'den nakledilen [Müslim, Şi'r, 10; Ebû Dâvûd, Edeb, 56; İbn Mâce, Edeb, 43; el-Muvattâ, Rü'yâ, 6] olumsuz içerikli hadislerden ve sahabi uygulamalarından hareketle bilginlerin bir kısmı tavla oynamanın haram olduğunu ifade ederken Hanefîler tahrimen mekruh olduğunu söylemişlerdir [Merğînânî, el-Hidâye, IV, 96; İbn Kudâme, el-Muğnî, IX, 170-171; İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, VIII, 236-237; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc; IV, 428].

Bu hüküm hadis kaynaklarındaki "nerd" rivayetlerine dayanmaktadır. Bu rivayetlerden tavlanın o dönemde kumar maksadıyla oynandığı ve insanları farz ibadetlerden alıkoyduğu anlaşılmakta ve bu konudaki şiddetli uyarıların bu maksatla yapıldığı düşünülmektedir. Nitekim, bazı âlimler kumara vesile yapılmamak kaydıyla tavla oynamayı caiz görmüşlerdir [Karâfî, ez-Zahîra, XIII, 283].

Kumara vesile edilmeyen, ibadetlerden alıkoymayan ve zaman israfına sebep olmayan tavlanın doğrudan haram olduğu söylenemez. Bununla beraber tavla yerine kelime oyunu, bilgi-işlem oyunları, matematik oyunları gibi eğitici oyunların tercih edil-

mesi hem ilgili insanların ihmal edilmemesi, hem vakti daha iyi değerlendirmek bakımından daha isabetli olur. Günümüzde bilgisayarlarda zararlı oyunların yanı sıra, eğitim için kullanılan faydalı oyunlar da olduğundan bunları da yukarıda zikredilen ilkeler çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

10. Piyango, toto, loto, iddia vb. şans oyunları oynamanın hükmü nedir?

Taraflardan birisinin kazanıp diğerinin kaybetmesi esasına dayalı bütün şans oyunları kumar kapsamında değerlendirilip haram kılınmıştır. Zira bir taraf kaybederken, diğer taraf da hak etmeden kazanmaktadır. Buna göre şans faktörüne dayalı olan piyango, toto, loto, iddia, müşterek bahis, ganyan gibi tertip ve oyunlar da kumardır ve haramdır. Bu tür kumarların, geniş kitlelerin iştirak etmesi sebebi ile zararı daha da yaygın olmaktadır [İbn Nüceym, el-Bahru'r-râik, VIII, 554-555; İbn Kudâme, el-Muğnî, IV, 194].

Bu tür oyunların hâsılatından bazı kuruluş ve hayır kurumlarının yararlanması, onları meşru hale getirmez ve haramlık hükmünü değiştirmez. Bu yollardan birisiyle elde edilen kazançlar, sevap beklenmeyerek yoksullara veya hayır kurumlarına verilmelidir. Zira Hz. Peygamber bu tür haram kazançların harcanmasının ve sadaka olarak verilmesinin mümkün olmayacağını haber vermiştir [Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 189].

11. Müziğin dindeki yeri nedir? Hangi müzik çeşidi helaldir?

Müzik yapmanın ve dinlemenin hükmünün ne olduğu konusu İslam bilginleri tarafından çokça tartışılmış, lehte ve aleyhte çok şey söylenmiştir. Tarafların ileri sürülen görüşleri gerekçeleri ile birlikte değerlendirildiğinde müziğin mutlak anlamda yasaklanmadığı, aksine ilke olarak mubah kılındığı sonucuna ulaşılır [Zeylaî, Tebyînü'l-Hakâik, IV, 222].

Kur'an ve Sünnet'te müzikle meşgul olmanın, müzik dinlemenin mutlak anlamda günah olduğunu gösteren deliller bulunmamaktadır. Aksine, Rasûlüllah'ın (s.a.s.), ilke olarak müziğin caiz olduğuna işaret sayılabilecek nitelikte ifadelerinin bulunduğu bilinmektedir. Nitekim o, nikâhın duyurulması için def çalınmasını öğütlemiştir [Tirmizî, Nikâh, 6]. Yine bir bayram günü Hz. Âişe'nin yanında def çalıp türkü söyleyen iki cariyeye çıkışmak isteyenlere ***"Bırakın bugün bayramdır."*** diye uyarıda bulunmuştur [Müslim, Îydeyn, 16].

İslam dini müzik konusunda ayrıntılı ve özel hüküm koymak yerine genel ilke ve amaçları belirlemekle yetinmiştir. Buna göre mesela, cinsel arzuları tahrik eden ifade ve tasvirler içeren, haramları güzel gösteren ve belli bir kadının özelliklerini anlatan müzikleri yapmak ve dinlemek günahtır. Dinimizin temel inanç, amel ve ahlak ilkelerine aykırı olmayan, haramların işlenmesine sebebiyet vermeyen müzik türlerini dinlemekte dinen bir sakınca yoktur.

12. Spor müsabakaları üzerinden bahis oynamak caiz midir?

Nasıl sonuçlanacağı önceden belli olmayan bir işin ön görülen sonucu üzerinde bahse girmek ve isabet edilip edilememesine göre bahsi kazanmak ya da kaybetmek kumardır. Bu iş hangi yöntemle ve hangi ad ile yapılırsa yapılsın kumar olarak değerlendirilir. Kumar haksız kazanç yöntemlerinden biri olup İslam'da kesinlikle yasaklanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de; "*Aranızda mallarınızı haksız sebeplerle ve batıl yollarla yemeyin.*" [Bakara, 2/188; Nisâ, 4/29], *"Ey inananlar, içki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şüphesiz şeytan, içki ve kumar yüzünden aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi*

Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister." [Mâide, 5/90] buyurulmaktadır.

Bu itibarla, spor müsabakaları üzerinden taraflardan birine menfaat sağlayan bahis koymak, Kur'an-ı Kerim'in yasakladığı kumar kapsamına girmektedir ve caiz değildir.